

Magyar BŰNÜLDÖZŐ

A Magyar Bűnöldözők Szakmai Egyesületének tudományos-szakmai folyóirata

---

Alapítva: 2010

XIII. évfolyam 1-2. szám

2022/1-2.

A TARTALOMBÓL

Virágh-Vizvári Fanni

Nevelés és őrzés a hazai javítóintézetekben

Szilágyi Attila

Családon belüli erőszak a rendőrségi kommunikáció szemszögéből – egy újságíró tapasztalatai

Dr. Pongrácz Alex

A félelemre alapított kormányzás államelméleti összefüggéseinek vizsgálata

Dr. Nagy Sándor István – Dr. Gonda Éva

A Rendőrség személyi állománya érdemeinek elismeréséről, II. közlemény

Dr. Dobos János-emléknap a Nemzeti Közszerológati Egyetemen

**A Dr. Dobos János-díj 2022. évi kitüntetettje
Kiss Irén r. alezredes, kiemelt fővizsgáló, BAZ MRFK**

Dr. Dobos János Ezüst Emlékéremmel jutalmazott team:

**A MAGYAR BÜNÜLDÖZŐK SZAKMAI EGYESÜLETÉNEK
TUDOMÁNYOS-SZAKMAI FOLYÓIRATA**

Megjelenik: félévente

Elektronikus megjelenés: <https://www.bunuldozok.hu/lapsz%C3%A1mok>

Kiadja:	Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesülete
Felelős kiadó:	Jakab György elnök
Szerkeszti:	a Szerkesztőbizottság
Elnök-főszerkesztő:	Dr. Pongrácz Alex PhD
Főszerkesztő-helyettes:	Hóbor Zsolt
Szerkesztőbizottság tagjai:	Prof. dr. Blaskó Béla PhD ny. r. vezérőrnagy Dr. Bócz Endre CSc Dr. Kovács Lajos ny. r. ezredes Dr. Lakatos János ny. r. ezredes Dr. Erdős Csaba PhD Dr. Szabó Csilla Ida
Olvasószerkesztő:	
Szerkesztőség:	1048 Budapest, Külső Szilágyi út 120. Telefon: +36 (30) 699-2243 Szerkesztőségi e-mail: sajto.mabuszke@bunuldozok.hu Cikkbeküldés: press.bunuldozo@gmail.com
Nyomdai munkák:	Palatia Nyomda és Kiadó Kft. Győr
Lapnyilvántartási szám:	163/0474/2/2010 HU ISSN 2061-8727 (nyomtatott) HU ISSN 2062-1078 (online)

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A lap olyan írásokat közöl, melyek alapvetően a bűnüldözési szakterület problémáival, a szakterületet befolyásoló jogalkotási kérdésekkel foglalkoznak, és a társadalmi devianciákat, a bűnüldözés problémakörét kriminalisztikai, kriminológiai, kriminálszociológiai, büntetőjogi és rendészeti, valamint – az interdiszciplináris személtmód jegyében – állam- és jogtudományi szempontból elemzik, értékelik. ♦ A szerzők szakmai véleményét a lap híven közli, azok tartalmáért teljes mértékben a szerző felel, ezért a közölt tanulmányokban megjelenő vélemények és következtetések nem feltétlenül azonosak a lapalapító véleményével. ♦ A szerkesztőség – az érdemi mondanivaló érintetlenül hagyása mellett – fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására és tipografizálására. ♦ A szerkesztőségnek nem áll módjában a kéziratokat megőrizni és visszaküldeni. ♦ A szerkesztőség másodközlést alapvetően nem vállal.

Tartalomjegyzék

Dr. Dobos János-emléknap a Nemzeti Közszerológati Egyetemen.....	7
SZÜRÖS MÓNKA	
Látogatás a Svájci Gárdánál	12
VIRÁGH-VIZVÁRI FANNI	
Nevelés és őrzés a hazai javítóintézetekben	17
SZILÁGYI ATTILA	
Családon belüli erőszak a rendőrségi kommunikáció szemszögéből – egy újságíró tapasztalatai	24
DR. MAGYAR ÁRON	
Gyógyítunk és vétünk? A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés megítélése a jogirodalomban – különös tekintettel az orvosi tevékenységre	33
DR. PONGRÁCZ ALEX	
A félelemre alapított kormányzás államelméleti összefüggéseinek vizsgálata	42
DR. KOVÁCS ISTVÁN	
A szervezett bűnözéshez köthető jellemző bűncselekmények Magyarországon ..	60
DR. NAGY SÁNDOR ISTVÁN – DR. GONDA ÉVA	
A Rendőrség személyi állománya érdemeinek elismeréséről, II. közlemény	74
VÖLGYESI PÉTER	
A radiológiai bűnügyi helyszínelés	83

---

¹ Részlet dr. Lakatos János alapító főszerkesztő expozéjából. *Magyar Bűnűldöző*, 2010/1. szám, 7. o.
(Magyar Bűnűldözők Szakmai Egyesülete, Budapest, 2010).

Főszerkesztői gondolatok

Dr. Pongrácz Alex¹

„Az alaptétel az, hogy a pácban mindenki benne van. Ennek következménye az a felháborító paradoxon, hogy valaki magát minél inkább kint levőnek tünteti fel, annál mélyebben benne van...”
(Hamvas Béla)²

Úgy tűnik, hogy immáron hagyománnyá nemesedik a *Magyar Bűnöldöző* általam írott főszerkesztői beköszöntőiben Hamvas Béla gondolatainak szerepeltetése. A különböző krízisek szakértőjének is számító filozófus említése persze korántsem tekinthető véletlennek; a XXI. század eddigiekben megismert válságainak (klíma-, ökológiai, gazdasági, migrációs, biztonsági) sora ugyanis a 2022-es esztendőben kiegészült a „szomszédos ország – nevezetesen Ukrajna – területén fennálló fegyveres konfliktus, illetve humanitárius katasztrófa” miatti veszélyhelyzettel, valamint az ennek nyomában kibontakozó európai energiaválsággal. E fejlemények fájóan aktuálissá tették Carl von Clausewitz ismert maximáját, miszerint a háború nem más, mint a politikai érintkezés folytatása más eszközök beiktatásával.³ Aktualizálták továbbá Carl Schmitt azzal kapcsolatos meglátását is, hogy „egy politikailag létező nép (...) ünnepélyesen kinyilváníthatja ugyan, hogy elítéli a háborút (...) és lemond róla (...). De ezzel nem mondott le a háborúról mint a nemzetközi politika eszközéről, (...) és általában a háborút mint olyat sem »átkozta el« vagy »helyezte törvényen kívül«.”⁴

A helyzet tehát korántsem tekinthető rózsásnak, ám talán reménytelennek sem. A béke előmozdításának szándékát kifejezésre juttatva, az alábbiakban szeretném összefoglalni a jelen lapszámban megtalálható tanulmányok lényegét.

¹ Egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Kormányzástani és Közpolitikai Tanszék.

² Hamvas Béla: *Karneval*. Negyedik, javított kiadás. Medio Kiadói Kft., Budapest, 2021, 9. o.

³ Clausewitz, Carl von: *Vom Kriege*. Hinterlassenes Werk. Dümmler's Verlagsbuchhandlung, Berlin, 1853, 24. o.

⁴ Schmitt, Carl (1932): A politikai fogalma. In Schmitt, Carl: *A politikai fogalma. Válogatott politika- és államelméleti tanulmányok*. Ford.: Cs. Kiss Lajos. Osiris Kiadó – Pallas Stúdió – Attraktor Kft., Budapest, 2002, 34. o.

Az immáron hagyományossá vált Dr. Dobos János-emléknap díjazottjai méltatását követően Szűrös Mónika tagtársunk írását olvashatják, mely az Egyesület tagjai részéről a Svájci Gárdánál tett látogatásról számol be. Virágh-Vizvári Fanni írásában a nevelés és őrzés hazai javítóintézeti összefüggéseinek egyes szabályozási kérdéseit tekinti át, míg Szilágyi Attila a családon belüli erőszakkal kapcsolatos rendőri kommunikáció kérdését járja körül. Dr. Magyar Áron a foglalkozási körében elkövetett veszélyeztetési dogmatikai kérdéseit vizsgálja, míg dr. Pongrácz Alex a félelemre alapított kormányzás egyes államelméleti összefüggéseit veszi górcső alá. Dr. Kovács István a szervezett bűnözéshez köthető egyes deliktumokról számol be, dr. Nagy Sándor István és dr. Gonda Éva pedig a Rendőrség kötelékében szolgálatot teljesítőknek adományozható kitüntetések rendszeréről szóló további információkat mutatják be. A közlemények sorát Völgyesi Péter radiológiai bűnügyi helyszínelésről szóló beszámolója zárja.

A fenti gondolatok jegyében bocsátom a publikum rendelkezésére a *Magyar Bűnöldöző* aktuális számát, egyúttal sikerekben gazdag, békésebb és boldogabb új esztendőt, valamint jó egészséget kívánok minden olvasónknak.

Beszámolók, tudósítások, interjúk és vélemények

Dr. Dobos János-emléknap a Nemzeti Közszerolgalati Egyetemen

A Magyar Bűnűldözők Szakmai Egyesűlete 2022. december 7-én, a Nemzeti Közszerolgalati Egyetem Rendészettudományi Karán (NKE RTK) tartotta meg a hagyományossá vált Dr. Dobos János-emléknapot.

Hóbor Zsolt fűtitkár köszűntűje után *dr. Tűreki Sándor r. vezűrűrnagy*, bűnűgyi országos rendűrfűűkapitűny-helyettes nyitotta meg a rendezvűnyűt, melyen megemlékezett *dr. Dobos János*rűl, és műltatta azokat az egyűni teljesűtműnyeket, szakmai sikereket, melyeket az elismerűsben rűszesűlűk nyűjtottak.

Prof. dr. Kovács Gábor r. vezűrűrnagy, a NKE RTK dűkűnja köszűntűtűte a rendezvűnyen megjelenteket, és beszűdűben kiemelte, hogy a rendűszeti felsűűktatásban milyen őszűtűnzű szerepe, jelentűsűge van a szakmai, tudományos teljesűtműnyek elismerűsűnek.

A köszöntők után *dr. Kakuja Izabella r. alezredes*, a KR Nemzeti Nyomozó Iroda Bűnügyi Technikai Főosztály kiemelt főelőadója prezentációt mutatott be a radioaktív és nukleáris anyaggal szennyezett bűnügyi helyszínek kezeléséről.

Jakab György, az egyesület elnöke ezután beszédében felidézte a Dobos-díj és a Dobos-emlékérmekek alapításának céljait, adományozásuk rendjét, és összefoglalta az idei év jelöléseit, majd az elismerések átadására került sor.

A 2022. évben elismerésben részesültek:

DR. DOBOS JÁNOS-DÍJAS:

Kiss Irén r. alezredes, a Borsod-Abaúj Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Igazgatóság Vizsgálati Osztály kiemelt fővizsgálója.

Kiss Irén r. alezredes 1985. 09. 01-jén került a rendőrség állományába. A Borsod-Abaúj- Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság Miskolci Rendőrkapitányság Bűnügyi, majd Vizsgálati Osztály gyors- és gépírójaként szorgalmasan sajátította el a munkaköréhez kapcsolódó feladatokat.

A rendőri hivatást, a bűnügyi munkát, annak lendületét, sokrétűségét, a bajtársias légkört megszeretve döntött úgy – vezetői támogatását is maga mögött tudva –, hogy jelentkezik a Rendőrtiszti Főiskolára, amelynek bűnügyi szakát nappali tagozatos hallgatóként végezte el.

Friss diplomájával nem a könnyebb utat választotta, visszatért Borsod-Abaúj-Zemplén megyébe. A Miskolci Rendőrkapitányság Vizsgálati Osztálya visszavárta, ahol vizsgálóként kezdett dolgozni. Volt vezetője korábban, a személyét érintő rendezvények egyikén ezzel kapcsolatban így nyilatkozott: „A vizsgálat már akkor is – egy mazochistákból álló, munkamániával fertőzött közösség volt. Ott, akkor eldőlt, hogy nincs mentség, életed végéig vizsgáló leszel.”

Négy év elteltével – aktivitásának, sikerorientált hozzáállásának eredményeként – a területi szervnél újonnan megalakult Szervezett Bűnözés Elleni Osztálynál kapott feladatot.

Ezt követően bűnügyi pályafutásának állomása vagyonvédelmi, majd életvédelmi főnyomozói, illetve kiemelt

fővizsgálói teendők ellátása volt.

Szakmai életútját az elmúlt közel három évtized során a vizsgálati munka fő profilját adó magas színvonalú, terv- és időszerű, a vádemeléshez szükséges eljárási cselekmények jogszabályi környezetének változásait folyamatosan nyomon követő végrehajtása jellemezte.

Az ügyek jellegéből, bonyolultságából adódó eredményorientáltságát a szisztematikus stratégiai gondolkodása is támogatta.

Példaértékű tevékenysége, szaktudása, együttműködő és segítőkészsége mellett megfontoltság és nagyfokú kötelességtudat jellemzi, személyes kompetenciái közül kiemelendő a megbízhatóság, a felelősségvállalás is.

DR. DOBOS JÁNOS EZÜST EMLÉKÉREMET vehettek át – megosztva – a krimináltechnika kiemelkedően magas színvonalú alkalmazásáért, a radioaktív és nukleáris anyaggal szennyezett bűnügyi helyszíni nyomrögzítés technikájában új távlatokat nyitó nemzetközileg is elismert kutatásukért:

dr. Kakuja Izabella r. alezredes, projektvezető, a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Bűnügyi Technikai Főosztály kiemelt főelőadója,

Kreitz Zsuzsanna r. alezredes, a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Bűnügyi Technikai Főosztály főosztályvezetője,

Papp Kornél r. alezredes, a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Bűnügyi Technikai Főosztály Központi Technikai Osztály osztályvezetője,

Balaskó Ákos r. alezredes, a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Bűnügyi Technikai Főosztály Szakirányítási Osztály kiemelt főelőadója,

Volarics József r. alezredes, a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Bűnügyi Technikai Főosztály Szakirányítási Osztály kiemelt főelőadója,

Völgyesi Péter tudományos munkatárs, az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Energiatudományi Kutatóközpont Sugárbiztonsági Laboratórium laboratóriumvezetője,

Dósa Gergely, az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Energiatudományi Kutatóközpont Sugárbiztonsági Laboratórium fizikusa,

Nagy György, az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Energiatudományi Kutatóközpont Sugárbiztonsági Laboratórium fizikusa,

dr. Széles Éva, az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Energiatudományi Kutatóközpont Sugárbiztonsági Laboratórium kutatóvegyésze,

Tóbi Csaba tudományos segédmunkatárs, az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Energiatudományi Kutatóközpont Sugárbiztonsági Laboratórium vegyésztechnika mérnöke.

DR. DOBOS JÁNOS BRONZ EMLÉKÉREM elismerést vetetett át:

Babos László r. alezredes, a Győr-Moson-Sopron Megyei Rendőr-főkapitányság Mosonmagyaróvári Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály osztályvezetője, a bűnüldözés területén eltöltött közel három évtizedes elhivatott szakmai életútja és majd húsz éves kimagasló bűnügyi vezetői munkássága elismeréseként,

dr. Fülöpné dr. Csákó Ibolya r. alezredes, az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztály Bűnügyi Osztály kiemelt főreferense, a bűnüldözés területén közel három évtizeden át kiemelkedően végzett példamutató, elhivatott szakmai munkássága, és a kábítószer-ellenes küzdelemben szerzett kimagasló érdemei elismeréseként,

Havas István r. főtörzsszázlós, a Budapesti Rendőr-főkapitányság XVI. Kerületi Rendőrkapitányság bűnügyi helyszínelője, a krimináltechnika magas színvonalú alkalmazásáért, a helyszíni nyomrögzítés technikájában új távlatokat nyitó újításáért,

dr. Kiss László ny. r. ezredes, a Vas Megyei Rendőr-főkapitányság egykori bűnügyi rendőrfőkapitány-helyettese, a bűnüldözés területén végzett több mint három és fél évtizedes példamutató, elhivatott szakmai életútja és kiváló bűnügyi vezetői munkássága elismeréseként,

Nagy Attila r. alezredes, a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Nyomozó Főosztály Erőszakos Bűncselekmények Elleni Osztály kiemelt főnyomozója, a bűnüldözés területén töltött több mint három évtizedes elhivatott szakmai életútja, valamint munkássága során a krimináltaktika komplex módon történő eredményes alkalmazása elismeréseként,

Szilágyi Attila r. százados, a Budapesti Rendőr-főkapitányság Kommunikációs Osztály Kreatív Csoport főmunkatársa, huzamos időn át magas szakmai színvonalon végzett bűnügyi újságírói tevékenysége és az objektív, részrehajlás nélküli tudósítói munkájának elismeréséül.

ELNÖKSÉGI ELISMERŐ OKLEVELET vehetett át:

Bartus Gábor, az NKE-RTK levelező szakos hallgatója *„Az embercsempészás büntetőjogi megítélésének változásai, a bűncselekmény statisztikai alakulása 2015–2021. között”* című pályázati dolgozata elismeréséül és

dr. Szabó Csilla Ida, a „Magyar Bűnöldöző” Szerkesztősége munkatársa, olvasószerkesztő, a „Magyar Bűnöldöző” c. szaklap olvasószerkesztőjeként végzett önzetlen, példamutatóan precíz tevékenysége elismeréseként.

Az ünnepséget Hóbor Zsolt főtítkárral rövid mondatai zárták, majd a résztvevők kötetlen beszélgetést folytattak egymással.

Szűrös Mónika¹
Látogatás a Svájci Gárdánál

Egyesületünk egyik célkitűzése a tagok közötti kapcsolati dinamikák megtartása, minőségük fejlesztése, a közösségépítés, nemzetközi és egyéb szakmai ismeretek fejlesztésével egybekötve.

E cél megvalósításának érdekében közös utunk az örök városba, Rómába vezetett. A művészeti és az építészeti látnivalók gazdagságában történő gyönyörködésünk mellett látogatást tettünk a Svájci Gárdánál, ahol az egyik régi és nagy történelmi hagyományokkal rendelkező társszervünk vezetője fogadta a Magyar Bűnűldözők Szakmai Egyesületének tagjait.

E programra a Magyar Bűnűldözők Szakmai Egyesülete főtítkára, Hóbor Zsolt és Joël Imholz, a Gárda parancsnoka között létrejött megállapodás (e-mail útján történő levelezés) értelmében 2022. szeptember 22-én, délelőtt 10.00 órától került sor.

A helyszínen Joël Imholz fogadott minket, aki a részletes beszámoló mellett bemutatta a „körlet” termeit. A bejárat mögött egy kis udvarnak nevezett helyiségbe jutottunk. Ebből nyíltak a tornatermek, a gárdisták lakószobái, a vendégétkező és az öltöző. Innen lehet átmenni a nagy udvarra, majd onnan be a Vatikán azon területére, ahol a gárdisták a feladataikat ellátják.

A kis udvarból az előadónk a vendégétkezőbe vezetett minket, ahol a vendéglátónk a Svájci Gárda történetéről, valamint az étkezőben lévő képekről és freskókról tartott részletes ismertetőt.

Sok kérdés került e látogatás alkalmával megválaszolásra. Miért is volt szükség a Gárdára? Miért éppen a svájciakra esett a választás? Mi volt az, ami meggyőzte a katolikus világ legnagyobb vezetőjét arról, hogy őket válassza? Erre a kérdésre egyetlen szó a válasz: a bizalom. Látható, hogy a rendvédelem bármely területén dolgozó kollégáknak a történelem során, napjainkban és a jövőben is a bizalom a meghatározó. Olyan szerep ez, amelynek alapja mindig is a kölcsönös bizalom volt, ahogyan egyébként most is az, és a jövőben is az lesz.

Vendéglátónk a beszámolóját az étkező egyik freskójának bemutatásával kezdte. A freskón a művész azt a jelenetet festette meg, amikor II. Gyula pápa éppen saját katonaság kialakításában gondolkodott a személyes védelmének megszervezése

---

¹ Szűrös Mónika a Magyar Bűnűldözők Szakmai Egyesülete tagja.

érdekében. Ez, mint tudjuk, bizalmi kérdés volt. Ennek érdekében 1505. június 21-én engedélyt kért a svájci kantonoktól 200 katona toborzására. Azért esett a svájciakra a választása, mert akkoriban kizárólag zsoldoskatonaság létezett. A svájci zsoldosok pedig híresek voltak a bátorságukról és hűségükről. A hűség tehát szintén fontos szerepet játszott a választásban. A svájciakról pedig tudható volt, hogy kitartottak az adott szavuk mellett, és soha nem fordultak a megbízóik ellen, még akkor sem, ha ellenfelük akár jelentősen is nagyobb zsoldot ígért nekik.

A pápa Peter von Hertenstein svájci kanonokot bízta meg a hadserege megszervezésével, aki Mathaus Schiner sioni püspök közvetítésével végül 150 zsoldost toborzott. Ezt a történelmi eseményt mesélte el nekünk svájci kollégánk az alábbi freskó bemutatásával. A zsoldosok végül 1506. január 22-én, 150 fővel

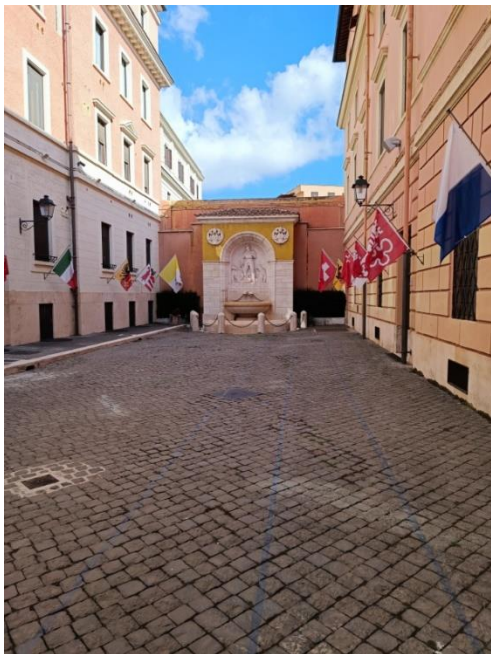
vonultak be Rómába.

Ahogy tovább nézelődtünk a teremben, egy újabb műalkotást csodálhattunk meg. A művész azt a jelenetet festette meg, amikor a svájci zsoldosok megérkeztek Rómába. Előadónk tájékoztatása szerint azonban ez a kép nem tartalmaz „korhúséget”. A festményt ismeretlen alkotója úgy készítette el, mintha a katonák éppen elhagyni készültek volna Rómát, illetve a zsoldosokon lévő ruházat a következő évszázadban használatos, modernebb változat volt.

Utunk a Nagy Udvarba vezetett tovább, ami egyben a magyar katonai alakuló tér feladatait is ellátja. Az alábbi képen látható, hogy ezen a kis téren valamennyi svájci kanton zászlóját és a svájci zászlót is felvonták. Ez a gesztus azt szolgálja, hogy az itt szolgálatot teljesítő, otthonuktól távol lévő katonák otthon érezhessék magukat. A tér szélén egy emlékművet emeltek annak a történelmi eseménynek az emlékére,

amikor 1527. május 6-án V. Károly támadást indított Róma ellen. Elfoglalták a Szent Péter-bazilikát és a Vatikán környékét is. A harc során a 189 gárdistából 42-en maradtak életben. Az életben maradt gárdisták átkísérték VII. Kelemen pápát a biztonságos Angyalvárba.

Az udvar másik felén a VI. Sándor pápa által építtetett menekülő út kezdete látható, amely a Vatikántól az Angyalvárig tart. Ezen menekítették el VII. Kelemen pápát a gárdisták.

A beszámoló során elhangzott, hogy kik is lehetnek gárdisták, amely grémium jelenleg 110 főből áll. A feltételek szerint svájci állampolgárnak kell lenni, gyakorló római katolikusként, 19-30 év közötti férfinak, minimum 1,74 m magasságúnak és feddhetetlen előélettel kell rendelkezni. Évente 30 új gárdistát toboroznak, három újoncképző iskolában. A 26 napos kiképzés előtt sorkatonai szolgálatot is el

kell látni. A parancsszavak németül hangzanak el. Jellemzést kell adni róluk annak a papnak, ahová egyébként templomba járnak. A hűségeskü is kötelező, melyet minden évben május 6-án tesznek le. A Gárda ugyan január 22-én alakult meg, de – a hősi halottjaik emlékére – az esküjük letételére a május 6-i napot jelölték meg. Mindannyian egyszerre esküsznek hűséget, függetlenül attól, hogy kinek, mikor ért véget a kiképzése. A szerződésük legalább két évre szól. Elsődleges feladatuk a Szentatya személyének, testi épségének védelme, valamint az utazásai során a kísérése. A feladatkörök négy területet fednek le: (1) biztonsági szolgálat (80%), (2) a vatikáni

állam bejáratainak, helyiségeinek védelme civil ruhában stb., díszőrség, (8%), (3) állnak a szentatya trónusa körül, fogadják a külföldi államfőket, világi és vallási vezetőket, melynek tagjai kétóránként váltják egymást, (4) rendfenntartás és testőrség. Az alakulótéren tartják az alabárdosok ellenőrzését is az őrségbe menetel előtt és után.

A túránk az alakulótérről a legénységi étkezőbe vezetett. A gárdisták ételeit helyben főzik meg, és többféle menüből, meleg ételből választhatnak. Ez az ellátásuk része. Előadónk a fegyvertárból kihozott egy alabárdot, és bemutatta annak

használatát, tartását, viselésének technikáját. Többek között alapállást, tisztelgést és pihenj állást.

Utunk a fegyvertárba vezetett tovább. Ezen a helyen vezetők a jelenleg használt hivatalos ruházatot és fegyvereket mutatta be. A fegyvertárhoz tartozik a szabóság, mert minden gárdatag egyedi, saját méretre szabott ruhát kap. A fegyvertárban őrzik a díszvérteket, amelyeket különleges ünnepi alkalmakkor használnak. Itt őrzik a díszkardokat és lőfegyvereket is. Előadónk érdekességként elmondta, hogy a

fegyvertárban van egy olyan fegyver, ami nem tartozik a Gárda fegyverei közé; ez egy második világháborús német gépfegyver, melyet egy menekülő katona dobott el a Vatikán területén.

Ezzel a látogatásunk véget ért. Elkészönéskor bajtársias módon karjelvényeket cseréltünk egymással, melyek a túránk kedves emlékévé váltak.

Ahogy láthattuk társszervünk működését és erkölcsi alapelveit, szakmaiságukat, azt hiszem, nyugodtan megállapíthatjuk, hogy mai napig a hivatásunk legfontosabb pillérjei közé tartoznak az elkötelezettség, a megbízhatóság és a hűség.

Virágh-Vizvári Fanni¹

Nevelés és őrzés a hazai javítóintézetekben

BEVEZETÉS

Magyarországon öt javítóintézet található, amelyek földrajzilag és nemi összetétel tekintetében is elkülönülnek egymástól.² Négy intézetben fiatalokú fiúk, egy intézetben fiatalokú lányok töltik javítóintézeti nevelésüket. A fiúk számára létrehozott intézetekből egy kizárólag a letartóztatás végrehajtását szolgálja, kettőben letartóztatott és jogerős ítéletüket töltő fiatalok is elhelyezésre kerültek, egy pedig csak jogerős javítóintézeti nevelést hajt végre. A javítóintézetek száma és az ott elhelyezett növendéki létszám jelentősen kevesebb a büntetés-végrehajtási intézményekhez képest, ezért nem meglepő, hogy a fellelhető szakirodalmi források és kutatások is szegényesebb képet mutatnak a javítóintézetek esetében. Mivel a hazai populáció elenyésző százaléka érintett, vélhetően a társadalomban csak homályos elképzelések vannak – már ha vannak – arról, hogy létezik javítóintézet, és hogy milyen is pontosan egy ilyen zárt intézet. Tudományos szempontból azonban fontosnak tartom, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek mellett a javítóintézetekben zajló munka, annak célja is helyet kapjon a kutatásra érdemes témák között, hiszen a javítóintézetek reszocializációs tevékenysége a fokozatosság elve alapján jelentős. A javítóintézet egyfajta hidat képez a bűnelkövetői karrier és a normakövető életvitel között, a javítóintézeti nevelésre ítélt fiatalnak így mintegy utolsó esélyként még van lehetősége a „visszafordulásra”. Javítani a javíthatót össztársadalmi érdek, ezért a javítóintézetek feladatellátását meghatározó jogszabályokkal, valamint a szakmai

---

¹ Doktoranda, Nemzeti Közszoalgalati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola.

² Aszódi Javítóintézet, Debreceni Javítóintézet, Debreceni Javítóintézet Nagykanizsai Telephelye, Rákospalotai Javítóintézet, Budapesti Javítóintézet.

munkavégzés alapjaival és irányelveivel, az ott dolgozók megfelelő támogatásának lehetőségeivel is érdemes foglalkozni.

1. A JAVÍTÓINTÉZET HELYE A BÜNTETŐ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS RENDSZERÉBEN

A javítóintézetek elhelyezkedését a büntető igazságszolgáltatás rendszerében két szempont szerint érdemes vizsgálni. Az egyik a javítóintézeti nevelés és a javítóintézetben végrehajtandó letartóztatás, mint jogintézmény, a másik pedig a javítóintézetek intézményi jogállása.

A 2012. évi C. törvény (Btk.) 108. § (1) alapján *intézkedésként* a fiatalkorúval szemben javítóintézeti nevelés is alkalmazható, a javítóintézeti nevelés tehát nem büntetésként, hanem egyedüli intézkedésként jelenik meg a Büntető Törvénykönyvben, ezzel is elkülönítve a javítóintézeti nevelést a szabadságvesztés-büntetéstől. Javítóintézeti nevelés elrendelésénél a bíróság mérlegeli, hogy a fiatalkorú *eredményes nevelése érdekében* intézeti elhelyezése szükséges. Elrendelésére olyan 12-21 év kor közötti fiatalok esetében van lehetőség, akiknél a bűncselekmény tárgyi súlya alapján elegendő az intézkedés alkalmazása, valamint a fiatalkorú életvitele indokolja (destruktív viselkedéssjegyek, kábítószer-használat, iskolai kimaradás stb.).

A bíróság által javítóintézeti nevelésre utalt, illetve letartóztatásba helyezett fiatalkorúak javítóintézeti ellátása a Gyermekvédelmi törvény (Gyvt.) értelmében a gyermekvédelmi rendszer része,³ létrehozva ezzel azt a jogszabályi és tartalmi kettősséget, ami meghatározza a javítóintézetek működésének Janus-arcú mivoltát. A Büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (Bvtv.) rendelkezik arról, hogy a javítóintézeti nevelést a gyermekek és az ifjúság védelméért felelős miniszter felügyelete és közvetlen irányítása alatt álló javítóintézet hajtja végre, ugyanakkor a javítóintézet biztonságával összefüggésben a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter szakfelügyeletet gyakorol.⁴ Ennek megfelelően „a javítóintézet biztonsági követelményeit a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter felügyelete alá tartozó, a fiatalkorú elítéltek szabadságvesztésének végrehajtását biztosító büntetés-végrehajtási intézetek szakmai tapasztalatai felhasználásával, azokkal

---

³ Gyvt. 15. § (5)

⁴ Bvtv. 345. § (1)

együttműködve kell kialakítani”.⁵ A javítóintézeti nevelés végrehajtásakor tehát szükséges, hogy érvényesüljenek bizonyos biztonsági feltételek, amelyek szabályok, egységes követelmények mentén kerülnek kialakításra, betartásuk pedig a javítóintézet és az ott dolgozók feladata.

2. ŐRZÉS VAGY FELÜGYELET?

A javítóintézeti növendékek őrzése kapcsán számos különbség mutatkozik a büntetés-végrehajtási intézetben szabadságvesztés-büntetést töltő elítéltek őrzéséhez képest, ami a jogszabályi környezetben használ definíciókban is látható. A Btv. előírja, hogy a szabadságvesztés végrehajtása során biztosítani kell az elítélt *őrzését*, felügyeletét és ellenőrzését.⁶ Az őrzés kifejezés a javítóintézeti nevelés kapcsán nem jelenik meg a vonatkozó jogszabályokban; a Gyvt. alapján a javítóintézet „teljes körű ellátást biztosít a fiatalkorú számára, és ellátja a fiatalkorú gondozását, nevelését, *felügyeletét*, továbbá az oktatásával, képzésével és munkafoglalkoztatásával kapcsolatos feladatokat.”⁷ A Btv. úgy fogalmaz, hogy „a javítóintézet rendjének fenntartása érdekében gondoskodni kell – az ébresztőtől a takarodóig – a fiatalkorú folyamatos *felügyeletéről*, tevékenysége irányításáról, valamint éjszakai nyugalma biztosítása érdekében a hálóterem rendszeres ellenőrzéséről.”⁸ Kiemelendő, hogy az ébresztőtől takarodóig tartó felügyelet a javítóintézet számára 0-24 órás kötelezettséget jelent, ami a fiatalkorú státuszra tekintettel nem csak biztonsági követelmény, hanem a fiatalkorú jogaként is értendő. Az őrzés és a felügyelet közötti különbség a gyakorlatban oly módon mutatkozik meg, hogy míg a büntetés-végrehajtási intézetekben a fogvatartottak őrzését a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állománya⁹ látja el, addig a javítóintézeti rendész a gyermekvédelmi gondozás, nevelés, fejlesztés asszisztenciája szakmacsoportba tartozó munkakör,¹⁰ amelynek képesítési követelménye középfokú iskolai végzettség.¹¹ A rendésznek emellett a javítóintézet igazgatója által meghatározottak

---

⁵ Btv. 345. § (2)

⁶ Btv. 98. § (1)

⁷ Gyvt. 66/M. § (1)

⁸ Btv. 346. § (4)

⁹ 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról

¹⁰ 1/2015. (I. 14.) EMMI rendelet 8. § (2) bc); 8. § (3)

¹¹ 2. melléklet az 1/2015. (I. 14.) EMMI rendelethez

szerint részt kell vennie a külön rendeletben meghatározott kiegészítő képzésen.¹² Hangsúlyosabb szerepet kap a növendékek felügyeletében a javítóintézeti gyermekfelügyelő, ami szintén a gyermekvédelmi gondozás, nevelés, fejlesztés asszisztenciája szakmacsoportba tartozó munkakör, betöltéséhez a területhez kapcsolódó OKJ-s végzettséggel kell rendelkeznie a dolgozónak. A gyakorlatban a gyermekfelügyelők tevékenyen részt vesznek a növendékcsoportok napirendjében, az éjszakai felügyeletet is éjszakás gyermekfelügyelők látják el.

3. A JAVÍTÓINTÉZETI NEVELÉSI KONCEPCIÓ

A javítóintézetek számára a jogszabályok biztosítják azt a háttérrel, amelyek mentén a javítóintézet a célját az igazságszolgáltatási rendszerbe ágyazottan, a büntetőjogi eszközök keretei között a fiatalkorúak reszocializációját és reintegrációját képesek elősegíteni.¹³ Ily módon, a büntetőjogi garanciák érvényesítése, tehát a nevelési célok csak a büntetőjogi biztosítékok betartása mellett érvényesülhetnek.¹⁴

A javítóintézeti nevelés elveinek ismertetése előtt azonban érdemes megjegyezni, hogy a fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézeteiben zajló nevelési és reintegrációs programját a büntetés-végrehajtási intézet a javítóintézetek szakmai tapasztalatai felhasználásával, azokkal együttműködve alakíthatja ki.¹⁵ Sejthető tehát, hogy a javítóintézetekben folyó szakmai munka elméleti alapjai és az ahhoz kapcsolódó konkrét szakmai irányelvek és tudásanyag igen komoly erőforrást jelenthetnek a javítóintézeti nevelés sikeressége kapcsán.

A javítóintézeti nevelés koncepciójának közelebbi vizsgálata a neveléstudomány egyik ága, a kriminálpedagógia felől lehetséges. Magyarországon e kutatások lefolytatása leginkább Ruzsonyi Péter nevéhez fűződik, aki a kriminálpedagógiai lényegét abban a pedagógiai eljárásban látja, amely során a kognitív és a szociális képességek egymással összehangolt fejlesztése a cél.¹⁶ A zárt intézeti nevelés, így a javítóintézeti nevelés e felfogásban a kriminálpedagógia részét képezi, a zárt

¹² A javítóintézetben alkalmazott rendszerek kiegészítő képzéséről és vizsgáztatásáról szóló 59/2014. (XII. 8.) BM rendelet

¹³ Hatvani Erzsébet – Hegedűs Judit: *Tapasztalatcsere valamennyi hazai javítóintézetben, a hazai bevált gyakorlatok összegyűjtése és tanulmányban történő bemutatás elemzése*. Nagykanizsai Javítóintézet, Nagykanizsa, 2015.

¹⁴ Kerecsi Klára: Büntetve gondozni? A javítóintézeti nevelés helye a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerében. In *Esély*, 2007/3. szám, 36-54. o.

¹⁵ Bvtv. 193. § (6)

¹⁶ Ruzsonyi, Péter: Kriminálpedagógia és reintegráció. In Borbíró Andrea et al. (szerk.): *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve*. Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Budapest, 2009, 304. o.

intézeti korrekciós nevelés során tehát alapvetően a kriminálpedagógia eszközei használatosak. Ruzsonyi a kognitív-szociális kompetencia fogalmát használja, amelyben kiemelt szerepet kap a személyes és a szociális kompetencia megteremtése a kogníció által.¹⁷ A kriminálpedagógiai személyiségtérkép megalkotásával kibővítve a fejlesztési területeket, beemelte az ösztönző-reguláló sajátosságcsoporthoz, valamint a szervező-végrehajtó sajátosságcsoporthoz. Ugyanakkor a szerző maga is kiemeli, a zárt intézeti körülmények igen korlátozott fokban képesek ennyire komplex fejlesztésre.¹⁸

A javítóintézet nevelési alapidokumentuma a javítóintézetben folyó nevelés célját, alapelveit és módszereit tartalmazó szakmai program, amelyet a nevelőtestület fogad el.¹⁹ A Nagykanizsai Javítóintézet 2020. évi Szakmai Programja a javítóintézeti nevelés céljaként a reszocializációt, mint hosszútávú célt jelöli meg. A reszocializáció keretein belül kerül sor a szocializációs deficitek kompenzálására és a szabadulás utáni életre való felkészítésre, azaz a fiatalok társadalomba való beilleszkedésének elősegítésére.²⁰ Az Aszódi Javítóintézet 2020. évi Szakmai Programja az intézeti feladatmeghatározásában tartalmazza a bírói ítélet végrehajtását, amely szerint a javítóintézet feladata „A javítóintézeti nevelésre utalt fiatalok komplex reszocializációjának biztosításával a bírói ítélet végrehajtása.”²¹

A javítóintézeti rendtartás²² felsorolja azon területeket, amelyekkel a gondozás és nevelés során kiemelten foglalkozni kell. Ilyen az önellátásra való képesség fejlesztése, az egészségmegőrzés és -fejlesztés, ezen belül a lelki egészségfejlesztéssel az egészséges táplálkozás, testmozgás, a családi életre, párkapcsolatra történő felkészítés, valamint az alkoholfogyasztás, a dohányzás és a kábítószer-fogyasztás veszélyei, ezek megelőzése és a dohányzástól való leszokás támogatása.²³ Összefoglalva, a javítóintézeti nevelés minden olyan területet felölel, ami a társadalmi beilleszkedéshez, a jó fizikai és mentális tulajdonságokkal rendelkezéshez és ahhoz illeszkedő életvitel kialakításához szükséges.

¹⁷ Ruzsonyi, Péter: *A büntetés-végrehajtási korrekciós nevelés új irányzatai*. Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár, BVOP, Budapest, 2003.

¹⁸ Ruzsonyi, Péter: A kriminálpedagógia bemutatkozása. In *Oktatás–Kutatás–Innováció*, 2021/1. szám, 5-15. o.

¹⁹ 1/2015. (I. 14.) EMMI rendelet a javítóintézetek rendtartásáról 6. § (1)

²⁰ A Nagykanizsai Javítóintézet 2020. évi Szakmai Programja.

²¹ Az Aszódi Javítóintézet 2020. évi Szakmai Programja

²² 1/2015. (I. 14.) EMMI rendelet a javítóintézetek rendtartásáról

²³ 1/2015. (I. 14.) EMMI rendelet 26. § (1)

Jelentősen befolyásolja Hatvani és Hegedűs szerint a fejlesztő munkát, hogy milyen a befogadás előtti környezet és annak deprivációs szintje. Úgy tűnik, hogy a növendékek mikrokörnyezete okozta mentális deficit egyre inkább jellemző.²⁴ Ennek egyik oka lehet az újfajta pszichoaktív szerek egyre szélesebb körű, kontrollálatlan fogyasztása, ami akár már a növendékek szüleinél is tetten érhető, fokozott hátrányokat okozva. Bellavics kiemeli, hogy a normál populációhoz képest sokkal nagyobb arányban érintik a fiatalok bűnelkövetőket a pszichés kórképek.²⁵ Ebből fakadóan a rendtartás a javítóintézet egyik legjelentősebb feladatának határozza meg, hogy „a fiatalok hozzájusson ahhoz a terápiához, amely személyiségfejlődésének korrekciójához, személyiségzavara, beilleszkedési zavara enyhítéséhez, szenvedélybetegsége gyógyításához szükséges”.²⁶ A hagyományos nevelési eszközök, az egészségügyi gondozás és az oktatás ugyanakkor önmagában kevésnek bizonyul; a javítóintézeti szakmai munkát meghatározó elméleti tudásanyagnak és gyakorlati módszereknek dinamikus fejlődnie szükséges a növendékek jellemzőinek változásaival.

4. ÖSSZEGZÉS

A jogszabályi háttér és a nevelési irányelvek rendelkezésre állnak a javítóintézeti nevelés céljaként meghatározottak megvalósításához. Kérdés ugyanakkor, hogy a napjainkban jellemző gyors társadalmi változások, amelyek az újabb generációkat is érintik, milyen mértékben hatnak a fiatalok bűnelkövetői viselkedési, valamint mentális állapotjellemzőkre. Mivel ideális esetben ezek határozzák meg a nevelési elveket és a konkrét gyakorlatot is, úgy gondolom, hogy a fiatalok bűnelkövetőkre fókuszáló kutatások továbbra is elengedhetetlenek annak érdekében, hogy az intézményi ellátórendszer hatékonyan működhessen. Felmerül továbbá az is, hogy a meglévő tudásanyag alapján kidolgozott nevelési módszerek a gyakorlatban mennyire megvalósíthatók a jelenleg is működő intézményekben, azaz a szervezeti kultúra, a dolgozók felkészültsége és a zárt intézeti jelleg mennyire teszi lehetővé az eredményes munkavégzést. Itt meg kell jegyezni, hogy a 2022. évi országgyűlési választásokat követő új kormány megalakulásával a gyermekvédelmi szakterület a

---

²⁴ Hatvani – Hegedűs: *i. m.* (2015). In

²⁵ Bellavics Mária Zsóka: A fiatalok bűnelkövetők körében leggyakrabban előforduló pszichiátriai kórképek. In *Magyar Rendészet*, 2021/2. szám, 97-109. o.

²⁶ 1/2015. (I. 14.) EMMI rendelet 26. § (3)

Belügyminisztérium irányítása alá került, amely szervezeti átalakulás felveti azt a kérdést, hogy vajon a büntetés-végrehajtás szervezeti kultúrája felé fognak-e közeledni a javítóintézetek.

Szilágyi Attila¹

Családon belüli erőszak a rendőrségi kommunikáció szemszögéből – egy újságíró tapasztalatai

BEVEZETÉS

Változások korát éljük, sőt kijelenthető, hogy minden korábban megismert mértékűnél dinamikusabb átrendeződéseknek vagyunk a részesei, megtapasztalói. Környezetünk jelenségeire gyors, ugyanakkor átgondolt és érvényes reakciókat kell produkálnunk. Magas fordulatszámon pörög a kutatás világa, a változások megértéséhez, elemzéséhez a rendészet és a mögötte álló tudományterületek sem engedhetnek maguknak pihenőt, hiszen optimális válaszokat kell adniuk a társadalom részére.

Ősrégi probléma – vadonatúj vetületekben. Az emberek közötti torzsalkodás, egyet nem értés nagyjából magával az emberiséggel lehet egyidős, hiszen – többé-kevésbé – mindannyian eltérő individuumok vagyunk. Ez a változatosság, szemléletgazdagság lehet egyszerre előrevivő, de megfelelő kompromisszumkészség, közös platformkeresés híján akár tragikus is. Az, hogy ellenérdekelt személyek, vagy közösségek (tagjai) között időnként konfliktusok alakulnak ki, talán könnyebben érthető, ha az emberek csoportjait nagyjából homogén tömbökként akarjuk látni, így relatíve értelmezhető, hogy faji, vallási, ideológiai, vagy osztályalapon ezek a blokkok egymásnak feszülnek. Összetettebb, több megértést és másféle értelmezést kíván az a jelenség, amikor egy elméletiekben közös érdekeltségű, vagy annak gondolt közösség kvázi *azonos* alkotóelemei között bontakozik ki markáns nézetkülönbség, agresszivitásban megjelenő ellentét. Minél kisebb egy csoport, annál speciálisabb ez a problematika, hiszen feltételezhetjük, hogy egy néhány fős társaság tagjai alapvetően ismerik egymást, és valamikor valamiféle közös cél érdekében rendeződtek, kerültek egymás életközelségébe.

A társadalom legkisebb szerveződési egységeként került definiálásra a család,² amely diszfunkcióinak értékelése során még ambivalensebb érzésekkel

---

¹ A Szerző rendőr százados, az BRFK Kommunikációs Osztály munkatársa (E-mail: szilagyi.attila@zsaru.hu)

² A család kialakulása, a családformák történelmi változásai. In Balogh Margit et al. (szerk.): *Magyarország a XX. században*. <https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/192.html> (Letöltés: 2022. 12. 31.)

szembesülünk, hiszen itt rokonsági, vérségi kötelék, illetve házassággá, élettársi nexussá érett-szelídült – korábbi – szerelmi kapcsolat fűzi össze a közösséget. A családon belüli erőszak jelenségének vizsgálata során alapvető nehézséget jelent annak lehatárolása, hogy mi az adott familia „belügye”, és mi az a pont, ahonnan a felkent, kontrollt gyakorló hatósági beavatkozás, akár a legális, törvényesített erőszak monopóliumának alkalmazása kívánatos, úgy a sértett, mint az ideálisnak tekintett társadalmi működés érdekében.

A dinamikusan változó világban az értékrendek néhány évtized alatt is már radikális módosuláson mennek keresztül – ezt akár saját empirikus tapasztalásainkból is érezhetjük, láthatjuk. Sokan emlékezhetnek még a nagyszüleik által elmesélt mindennapokra – még ha gyermeki gondolkodással nem is, felnőttként visszagondolva ráeszmélünk, hogy nagymamáink, dédnagymamáink gazdaságilag elnyomva éltek, amikor részükre férjük kiadta az elkölthető összeget, majd azzal később el is számoltatta a ház asszonyát, hogy azt hogyan költötte el, hiszen a költségek iránya szigorúan meghatározásra került, amely élethelyzetet a kapcsolati erőszak egyik formájaként értelmezhetünk.

1. AZ ÁLDOZATTÁ VÁLÁS FOLYAMATA – ÚT A POFONIG

A családon belüli erőszak egzakt megközelítése talán két törvényi tényálláson keresztül értelmezhető a leginkább: Büntető Törvénykönyvünk ismeri és büntetni rendeli – többek között – a kapcsolati erőszak és a kiskorú veszélyeztetése bűncselekményi formákat. Előbbi, a kapcsolati erőszak büntette esetén a nyomozó és a vizsgáló beosztást betöltő rendőrök hozzávetőlegesen 95%-os arányban (nem reprezentatív, ám több megyén, kerületen és szervezeti egységen átívelő indirekt mérés alapján) a nők sérelmére elkövetett bántalmazásról, illetve hátrányokozásról számoltak be. A kapcsolati erőszak megvalósulásának három markánsan elkülöníthető, ám sokszor egymással átfedésben megvalósuló módozata létezik: fizikális bántalmazás, verbális agresszió, és anyagi ellehetetlenítés.³

Ha elfogadjuk, hogy nagy általánosságban a férfiak testileg erősebbek, lélekben, érdekérvényesítésben dominánsabbak a nőknél, gyakorlatilag érthető a szerepek leosztása. Ugyanakkor meg kell jegyezni: ha igen csekély mértékben is, de létezik a

---

³ A kapcsolati erőszak törvényi szabályozása és annak érvényesülése. Interjú dr. Frech Ágnes bírónővel. <https://belugyiszemle.hu/hu/node/578> (Letöltés: 2022. 12. 31.)

nők által megvalósított bántalmazás is. Azonban az, hogy valaki ennek a bűncselekménynek a kárvallottja legyen, nem pusztán a testi erőn, vagy az akaratosságán múlik.

Az első pofon nem a kezdet, hanem a vég. Amikor egy kapcsolatban a felek eljutnak addig, hogy viszonyukban tettlegesség jelenik meg, azt a legtöbbször egy hosszabb folyamat előzi meg. Többféle cselekedet jelenik meg az agresszor részéről, nem minden esetben vészjóslók, és nem büntetőjogi kategóriába sorolhatók. Szakemberek, vagy akár tárgylagosságra képes külső szemlélők számára is jól megfigyelhető, sajnálatosan típusos, jelzésértékű momentumok bukkannak fel: a domináns fél előbb kiszakítja, izolálja áldozatát, ekkor még általában verbális eszközökkel eléri, hogy a nő jelentősen megritkítsa, felszámolja kapcsolatait a barátaival, rokonaival. Amikor az áldozat potenciális szövetségesei, védelmezők, támasz és tanács nélkül marad, elkezdi aláásni önbecsülését, őt gyengének, rossznak, ostobának, csúnyának, gyalónak beállítva.

Mivel az egyéb irányú visszajelzések, visszacsatolások megszűntek, az áldozati szerepbe kényszerített nő hajlamos hinni a kritikáknak, önmagát devalválva fogadja el leminősítését. Nem ritka, hogy ezzel egyidejűleg a férfi ráteszi kezét a nő értékeire, jövedelmére, vagyontárgyaira, kontroll alatt tartva, anyagi függőségbe taszítva őt. A nő egyre kiszolgáltatottabbá és bizonytalanabbá válik, önbecsülése a minimumra csökken, tulajdonképpen elfogadhatja magát, hogy azt érdemeli, amit kap. Emiatt, másfelől pedig anyagi behálózása okán leredukálódnak eszközei a kapcsolat megszüntetésére.

A legtöbb esetben közös gyermek is él a felekkel, ami ambivalenciát teremt, és fizikálisan is megnehezíti az elszakadást: sok nő felméri, hogy egyedül nem tudná gyermekét – legalábbis a korábbi színvonalon – eltartani. Beindul az önhibáztatás, egyfajta rosszul felfogott szégyen, ami megakadályozza, hogy külső segítségért folyamodjon, mivel „nem szívesen teregeti ki a családi szennyest”.

Mellbevágó egy felmérés adata, amely szerint a jelzőrendszerben az eseteknek mindössze a 0,5 %-a jelenik meg; minden hozzánk eljutó bántalmazásra jut tehát 199 olyan, amiről – hivatalosan – soha nem értesülünk, mondta el egy dunántúli városi rendőrkapitányság vizsgálati osztályának vezetője, aki kollégáival kiemelt küldetésének tekintette a családon belüli erőszak visszaszorítását, és civil

szervezetek bevonásával több kampányt folytatott e bűncselekménytípus visszaszorítására.⁴

2. A HATÓSÁGI (RENDŐRSÉG) ÉS A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK

Itt kell megjegyezni, hogy az említett okokból kifolyólag a rendőrség nincsen könnyű helyzetben. A legtöbbször verbális agresszió megvalósításával, a családi kassza fölött gyakorolt hatalmaskodással, vagy nyolc napon belül gyógyuló testi sértés elkövetésével megvalósított „terror” a Büntető Törvénykönyv vagy nem is rendeli büntetni, vagy a bizonyítás ütközik különösen nagy nehézségekbe. Következésképpen, ha már megtörtént a baj, félelmetesen nehéz a bemutatott spirálból kiragadni valakit.

A nagyfokú látencia okai között említik a szakemberek a speciális áldozati magatartást is, ami furcsa módon két másik bűncselekménytípusnál is megfigyelhető: a prostitúcióhoz kötődő emberkereskedelem (futtatás, kerítés) és az uzsora büntett viktimológiai vonatkozásában. Az említett cselekmények áldozatai ugyanis *elhiszik*, azt feltételezik, hogy nincs számukra más út, mint amit az agresszor kínál: csakis szexmunkával, illetve teljesíthetetlen kamatvonzatú uzsorakölcsönnel juthatnak pénzhez, gyakorlatilag nem is nézve, hogy milyen áron teszik ezt.

Ugyanígy a családon belüli erőszak megtört tudatú sértettjei sem képesek akaratauk megfelelő mértékű érvényesítésére, érdekeiket rosszul, gyengén, vagy sehogyan nem képviselik. Külső szemlélő számára – hihetetlen módon – nem csupán titkolják a sérelmükre elkövetett cselekedeteket, de akár még fedezik is a tettet.

Teszik ezt a megtorlás miatti félelemből, vagy abból a téves elképzelésből, hogy a bűnös felelősségre vonása esetén számukra még az a hozadék (prostitúcióval keresett jövedelem, az egyik napról a másikra élést finanszírozó méregdrága uzsorakölcsön, illetve esetünkben maga a bántalmazó *kapcsolat*) is megszűnik, ami felemás nexusukat jellemezte.⁵

A sértettek és a hatóság így ellenérdekelte is válhat; a cselekmény elszenvedője rosszul felfogott, mikro-rövidtávú szempontból, vagy rettegéstől vezérelten nem minden esetben segíti az elszámoltatást. Fokozott szerephez jut tehát a megelőzés,

⁴ Garai Renáta: *A kapcsolati erőszak „szövődményei” – egy nővum hatása és joggyakorlata*. PhD-értekezés. Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2021.

⁵ Domokos Andrea: *A családon belüli erőszak büntetőjogi és társadalmi megítélése*. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017.

a nehézkes felderítéssel és elszámoltatással szemben, amelynek segítségével „korai szakaszában” feltárható és orvosolható a probléma hatósági eszközökkel. Így lényeges egy olyan rendőrségkép kialakítása, amely partnerséget közvetít magáról.

3. A HATÓSÁGI (RENDŐRSÉGI) KOMMUNIKÁCIÓ SAJÁTOSSÁGAI

Szóból ért az ember. A krízisben lévő ember is, bár ő esetenként, beszűkült tudatállapota, figyelme fókuszában lévő problémája miatt másféle szóból. Lehet, hogy a szónak kell őt megtalálnia, egy speciális tónusú üzenetnek, mert nem, vagy mérsékelten képes csak kódolni más kommunikációt. A rendőrség alapvetően sincs irigylésre méltó helyzetben kommunikációját illetően, számos szempontból sem.

A rendőrség különleges közösség és közeg. Nemcsak kivételes küldetésű szervezet, de az ország egyik legnagyobb munkáltatója, kivételes letétemények, jogok és kötelezettségek birtokosa, egzakt jellegzetességei mellett érdeklődésre számot tartó esetek, események szereplője, sokak életét befolyásoló történések koordinátora, katalizátora vagy épp azok békés mederbe terelője és felvigyázója. Nem mindegy, hogy mit csinál, és korántsem sokadlagos az sem, hogy miként szólal meg.

Mit tegyen hát a szervezet? Beszéljen érthetően! Miért? Mert – tapasztalatok alapján – az a legtöbbször célravezető, tetsző és megnyugtató. Úgy egy szervezet részéről a közösség felé, mint akkor, ha egy tagja teszi azt bármilyen helyzetben az egyes állampolgárok irányába.⁶

A rendőrség, mint a törvények betartatója és azok erejének kikényszerítője, azaz az erőszak legitim gyakorlója, „vékony jégen egyensúlyoz”, gyakorlatilag minden mondatának megfogalmazásával. A rendőrség fegyveres testület, erőszakszervezet, amelynek feladata a társadalom nyugalmanak fenntartása, a jogviszonyok szavatolása, az összbizalom fölötti bábáskodás. Egyszerre pajzs és kard, oltalom és „odacsapás”: ideális helyzetekben kinek-kinek az, amit cselekményeivel a társadalmi szerződések és igazságérzetünk alapján kiérdemel. Nem mindegy, hogyan látja és láttatja magát, egyszerre kell erélyt sugároznia és bizalmat ébresztenie.

A média, amikor rendőrségről, katonaságról, határőrökről, katasztrófavédelmi egységekről ír, egyaránt emelheti és rombolhatja is ezeknek a szakmáknak a

⁶ Szilágyi, Attila: *Közös biztonság – közérthetően*. Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, 2022.

presztízsét, nem függetlenül attól, hogy e hivatások milyen képet alakítanak ki magukról a tevékenységük során, de attól sem, hogy miként akarják ábrázolni őket.⁷ A rendőrségi kommunikációt máig nagymértékben áthatja a fegyveres testületekre jellemző katonai regula, zsargon eluralkodó használata, másrésről a jogi nyelvezet rigorózus elvárásainak történő megfelelés. A rendőri fogalmazásmód – noha a Testületen belül legalább ötven különböző feladatellátás számolható össze – gúzsba kötött jellegű, uniformizáltsága folytán mérsékelten alkalmas a korszerű, egyedi helyzetekre reagáló, szabatos megnyilatkozásokra. Groteszk, ám létező gyakorlat, amikor verbális formulát váltani (okkal-joggal?) nem merő, nyelvi megnyilatkozási formáit, vokális fordulatait akciókon és kihallgatásokon gyakorló bűnügyi próbál megszólítani gyermekrendezvényen 6-8 éves célcsoportot, hangsúlyozva: személy szerint nem ő az elmarasztalható a kialakuló disszonáns tónusért.

A fent leírt gyakorlat érthető és elfogadható a rendőrségi területek majdnem egészén. Kivételt képeznek a főszabály alól azok a szolgálati ágak, ahol igenis kívánatos az egyediség és az egyéniség, a formabontó látásmód, a változtatásra való alap beállítottság és meglehetősen nagy adag önálló kezdeményezőkézség. Egy járőrszolgálat ellátása során üdvös az uniformizált, protokollok szerinti végrehajtás, hiszen így garantálható az intézkedések egységessége, jogszerűsége. Egy lögyakorlaton elengedhetetlen követelmény a vakfegyelem, mivel emberéletek forognak kockán, „veszélyeztetett a csoport biztonsága”.

A bevett, megkérdőjelezhetetlenségbe merevített előírásosság, sablonosság azonban rútol visszaút azokban a (kvázi veszélytelen, nem vegytisztán rendőrszakmai, hanem a társadalom felé irányuló szervezeti cselekmények gyakorlása közbeni) helyzetekben, amikor fontosabb a rendőri megnyilatkozás, megmutatkozás kommunikációs kompetenciája, mint az élére hajtogatott szabályozottságnak. Mit tehet a rendőr, aki kommunikátor is egyben? Mérlegel, kódot és szerepet vált, és mindeközben megpróbál nem meghasonulni önmagával.⁸

A „rendőrn nyelv” érdekes, fura lehet a külső hallgató számára, befogadási nehézséget teremt, diszkomfort-érzetet idéz elő, amely megnehezíti nem csupán az érdemi kommunikációt, de az interakcióban részt vevő felek közötti feltétlen bizalom kialakulását is. Jelen rendőrségi belső berendezkedés és elvárás-szabások mellett nehezen elvárható, hogy a feletteseivel, jelentéseiben kérlelhetetlenül sarkosan

⁷ Zsolt Péter: *A befolyásolás etikus eszközei a médiában – Kézikönyv a Rendészeti szakújságíró szakirányú továbbképzési szak hallgatóinak*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.

⁸ Szilágyi: i. m. (2022)

értekező rendőr hipp-hopp kódot váltson – bizonyos mértékig kilépve a rá szabott szerepből –, esetlegesen kockáztatva előjárója, vagy a „rendszer” rosszállását. Ez a váltás szerencsés esetben egyedi módon végbemegy, ha a lakossággal kommunikáló rendőr *érzi* a stílusváltás szükségességét, és mer oldani a kincstári feszességen, ám jelenleg erre megfelelő mértékű kommunikációs-retorikai szakirányú felkészítés nem létezik.

A rendészeti szervezetek kommunikációs rendszere felöleli az általuk felhasznált sokféle információt, azok kezelését, továbbá az írásbeli és a szóbeli kommunikáció szervezeten belüli és kívüli minden megnyilvánulását. A rendszer attól rendszer, hogy elemei kölcsönhatásban vannak és koherensek egymással. A rendészetben kifejezetten erős kommunikációs rendszer működik, amely átfogja egyrészt az információk megszerzésének, rögzítésének, tárolásának, feldolgozásának, továbbításának és felhasználásának teljes folyamatát és eszközrendszerét, és ettől elválaszthatatlanul a munkatársak (vezetők és beosztottak) egymással folytatott interakciónak minden területét (a belső kommunikációt).

Másrészt az ügyfelekkel történő sokoldalú érintkezést, valamint a partnerek és a külvilág tájékoztatását is leképezi a tevékenységről és a működéssel kapcsolatos tudnivalókról (a külső kommunikációt).⁹

A hivatalos stílussal szembeni legfontosabb követelmények a pontosság, a világosság, az egyértelműség, valamint a tárgyilagosság, az objektivitás. Nincs helye szubjektívnak, egyéni tónusnak, mivel egyforma bánásmódnak, pártatlanságnak kell(ene?) jellemeznie a hivatalos közéletet. A pontosság praktikus-funkcionális szempont; a hivatalos érintkezés legfőbb céljának, az ügyek elintézésének a könnyítése érdekében fontos, azt kellene, hogy elősegítse. Rendkívüli jelentősége van egy-egy adatnak, ügyiratszámnak, hivatkozásnak stb., amelyek alapján az információk visszakereshetők, ellenőrizhetek.

Ugyanehhez kapcsolódik a világos, követhető szövegtagolás, a szerkesztés gondossága, gondoljunk például a törvények formai követelményeire, vagy a hivatalos levelek meghatározott elrendezésére, kötelező elemeire. Ám éppen ez a követelmény – a mindent iktatni, bejegyezni, lefűzni elve – teszi nehézkesé, bürokratikussá, sokszor követhetetlenné, a nem ebben a közegben mozgó, e stílus

⁹ Molnár Katalin: *Rendészeti kommunikáció – a média tükrében. Kézikönyv és szemelvénygyűjtemény a rendészeti szakújságíró szakirányú továbbképzési szak hallgatóinak*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.

használatában gyakorlatlan ember számára kiismerhetetlenné, elviselhetetlenné, riasztóvá a hivatalos érintkezést.¹⁰

Megállapítható tehát, hogy a jelen tanulmány első részében ábrázolt, testi-lelki kínokat előidéző családon belüli erőszakkal érintett áldozatnak pontosan arra lenne szüksége, hogy krízise feldolgozásához egy igenis érzékeny, vele együttérző emberre találjon az egyenruha, illetve a rendőrségi iroda ajtaja mögött. Egy olyan támogató személy szükséges ehhez, aki előtt képes megnyílni az áldozat, akinek mer őszintén beszélni gondjairól, akinek bizalmat szavaz az erély és a konfliktuskezelés terén is.

4. LEHETSÉGES MEGOLDÁSKERESÉS, ALTERNATÍVÁK – POLICE CAFÉ MÓDSZER

Van kiút. Mindenre létezik megoldás. Az ábrázolt, családon belüli erőszak áldozatainak segítségét civil szervezetek is zászlajukra tűzték – például: NANE (Nők A Nőkért Együtt Az Erőszak Ellen Egyesület)¹¹, Fehér Gyűrű Alapítvány¹² stb. –, akik adott esetekben jogi képviselőt is ellátnak, illetve bevonják a megfelelő hatóságot az ügy megfelelő módon történő kezelésébe. A Rendőrségen belül, sajnálatos módon, nem egységes jelleggel, és korántsem elégséges mértékben, azonban időről időre napvilágot látnak törekvések arra, hogy az úgynevezett „érzékenyítés” módszerével kerüljön közelebb az állomány azokhoz az élethelyzetekhez, illetve kezelésükhöz, amelyekkel szolgálatuk ellátása során találkozhatnak.

Egy hasznos rendezvény erre a Magyar Rendőrséggel együttműködő, számos megyében és kerületben kipróbált Police Café elnevezésű rendezvénysorozat¹³, amely egy kommunikációs tréning, egy ismerettágítás és egy verbális eszközhasználati workshop egyben, a hivatásos rendőrök részére. A rendészeti kommunikációt közvetlenül ismerő, azzal kutatóként és a Nemzeti Közszerzői Egyetem tanáraként is foglalkozó Molnár Katalin nevéhez fűződő rendezvények kiváló eszközt adnak a résztvevők kezébe a szóban forgó problémakör kezeléséhez, az érzelmi behelyezkedéshez, tulajdonképpen minden rendőri munka legelső lépéséhez: a helyzet értelmezéséhez, a megfelelő alternatíva megtalálásához.

¹⁰ Molnár Katalin: *Kommunikáció a rendvédelmi munkában*. Rendőrtisztai Főiskola – Rejtjel Kiadó, Budapest, 2001.

¹¹ Nők A Nőkért Együtt Az Erőszak Ellen Egyesület <https://nane.hu/>

¹² Fehér Gyűrű Alapítvány <http://fehergyuru.eu/>

¹³ Police Café <https://policecafe.hu/>

Végső, kiterjesztetten megfelelő megoldás lehet álláspontom szerint, ha ideális együttállások mellett a Rendőrség revideálja, modernizálja kommunikációs protokolljait, és teret enged adott szakterületeken a jobbító folyamatok véghezvitelének, amelyek újraértelmezhetik és optimalizálhatják a Testület és a társadalom viszonyát.

ÖSSZEGZÉS

Mint az jelen tanulmányból is érezhető, a családon belüli erőszak megtört tudatú sértettjei nem képesek akaratos megfelelő mértékű érvényesítésére, érdekeiket rosszul, gyengén, vagy sehogyan nem képviselik. Külső szemlélő számára nem csupán titkolják a sérelmükre elkövetett cselekedeteket, de akár még fedezik is a tetteket.

A sértettek és a hatóság így ellenérdekeltség is válhat adott esetekben; a cselekmény elszemvedője rosszul felfogott, mikro-rövidtávú szempontból, vagy rettegéstől vezérelten nem minden esetben segíti az elkövetők felelősségre vonását. Fokozott szerephez jut tehát a megelőzés, illetve egy olyan rendőrségkép kialakítása az állampolgároknak, amely partnerséget közvetít magáról.

A rendőrségi kommunikációt máig nagymértékben áthatja a fegyveres testületekre jellemző katonai regula, zsargon eluralkodó használata, másrészt a jogi nyelvezet elvárásainak történő megfelelés. A rendőri fogalmazásmód gúzsba kötött jellegű, uniformizáltsága folytán mérsékelten alkalmas a korszerű, az átlag állampolgárok számára érthető, egyedi helyzetekre reagáló, szabatos megnyilatkozásokra. Erre figyelemmel az úgynevezett „érzékenyítés” módszerével a rendőri állomány azokhoz az élethelyzetekhez, illetve kezelésükhöz közelebb kerülhetnek, amelyekkel szolgálatuk ellátása során találkozhatnak.

Hasznos rendezvény erre a Police Café elnevezésű rendezvénysorozat, amely egy kommunikációs tréning, egy ismerettágítás és egy verbális eszközhasználati workshop egyben, a hivatásos rendőrök részére.

Végső, kiterjesztetten megfelelő megoldás lehet álláspontom szerint, ha ideális együttállások mellett a Rendőrség revideálja, modernizálja kommunikációs protokolljait, és teret enged adott szakterületeken a jobbító folyamatok véghezvitelének, amelyek újraértelmezhetik és optimalizálhatják a Testület és a társadalom viszonyát.

Dr. Magyar Áron¹

Gyógyítunk és vétünk? A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés megítélése a jogirodalomban – különös tekintettel az orvosi tevékenységre

Az alábbi tanulmány célja, hogy a büntetőjog egy speciális területére nyisson ablakot az érdeklődők számára. A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés tényállásával kapcsolatban a hazai jogtudósok sincsenek egy állásponton, s már egészen apró eltérésekből hatalmas jogirodalmi vitákat lehet kirobbantani.

1. TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Már az ókori jogrendszerekben felismerést nyert, hogy bizonyos hivatások gyakorlói, mint szakembereket különös, az általánostól eltérő felelősség terheli az általuk létrehozott dolog vagy az általuk nyújtott szolgáltatás tekintetében.

E szélesebb felelősségi kör megjelenése már Hammurapi törvényei között is észrevehető. A törvények 229. §-a így rendelkezik: “Ha az építőmester valakinek házat épít, de a munkáját (szolidan) nem végzi, mire a ház, melyet épített, összedől s a háziúr halálát okozza: gaz illető építőmester ölessék meg”.² Emellett amennyiben a házban a háziúr fia meghal e tényállásnak köszönhetően, akkor az építőmester fiát meg kellett ölni. (230. §).³ Ebből a két kiemelt rendelkezésből is jól látható, hogy az építőmester felelősséggel tartozik az általa létrehozott épületért, vagyis, ha a foglalkozása gyakorlása közben később hibát vétett, akkor büntetést érdemel.

Érdemes megfigyelni, hogy e korai jogforrásban miként keverednek a polgári jogi és büntetőjogi elemek. Hammurapi törvénykönyve kazuisztikus jelleggel ugyan, de a vállalkozási szerződés előképét tünteti fel a 228. §-ban. Majd ez után a következő paragrafusban büntetőjogi elemeket emel be az építőmester foglalkozása körében okozott kár megtérítésére – vagyis, ha a jogi tárgy sérelme olyan szintre emelkedik, akkor lép be a büntetőjog ebben az esetben is.

A jelen tanulmány fókuszához közeledve egy másik foglalkozás tekintetében is megtalálható Hammurapi törvényei között ugyanez a szélesebb felelősségi kör. Példának okáért akár olyan súlyos és drasztikus szabály is, mint az, hogy az az orvos,

---

¹ Doktorandusz, Nemzeti Közszerződési Egyetem Közigazgatástudományi Doktori Iskola.

² *Hammurabi törvényei*. Ford.: Kmoskó Mihály. Erdélyi Múzeum Egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztálya, Kolozsvár, 1911, 57. o.

³ Uo.

aki műtét közben valakinek a halálát okozza, a keze levágásával büntetendő.⁴ E rendelkezésben tehát a kvázi orvosi műhiba intézmények előzményei lelhetők fel. Bár kérdéses lehet, hogy az ókori körülmények között végzett, erősen invazívnak mondható beavatkozások milyen arányban végződtek a páciens halálával. Mivel a törvények megalkotója alapvetően az akkori szokásjogot vette alapul, így abból a tényből, hogy a 215-225. §-ok között egyáltalán foglalkozik ilyen esetekkel, feltételezhető, hogy nagy számban előfordultak.⁵

Érdekes lehet a római jog, mint a legfejlettebb ókori jogrendszer megoldását is megvizsgálni a foglalkozás körében elkövetett bűncselekmények vonatkozásában. Fontos kiemelni, hogy a római jogban a büntetőjogi szabályok mindig háttérbe szorultak a magánjogi szabályokhoz képest. Az orvosi felelősség római jogi megoldásait vizsgálva, Marton szerint az orvosi felelősség a római magánjogi értelemben egy kötelem. Így a felelősség körében bekövetkezett sérelem a kötelem jogellenes felbomlását eredményezi.⁶ Ez esetben tehát magánjogi alapokra terelték a kár megtérítését. Itt érdemes megemlíteni a lex Aquilia intézményét, amely alapvetően a deliktualis károkozás körében merült fel, ahol arra nyújtott módot, hogy akár a legenyhébb gondatlanság esetén megalapozható legyen a felelősség.⁷ Úgy tűnik, hogy az ókori Rómában a vizsgálat tárgyát jelentő tényállások nem, vagy nem igazán kerültek a crimenek körébe, vagy legalábbis a magánjogi elemek sokkal erőteljesebben jelen voltak, mint az állami büntetőhatalom érvényesítése iránti igény. A iustinianusi cognitio eljárások kapcsán kerültek újra előtérbe az állami büntetőbíráóságok, de itt a korra inkább jellemző üldözendő cselekmények ellen léptek fel; ilyen volt például az eretnokség, valamint az egyéb, keresztény etikával összefüggő bűncselekmények.⁸

A középkor folyamán a céhek kialakulása lesz kiemelt jelentőségű, mivel itt már jól elhatárolható keretek közé szerveződtek az azonos foglalkozás gyakorlói. Itt az elsődleges cél a kontárok elleni fellépés, valamint az adott városban a termelés bizonyos szegmensének felügyelete minőségbiztosítási és egyéb szempontok alapján. A céhek sajátos belső rend szerint működtek. A céh élén a céhmester állt, akinek bizonyos esetekben akár közjogi jogosítványokat is adtak – például a kontárok

⁴ Uo., 56. o.

⁵ Tóth J. Zoltán: A halálbüntetés az ókori Keleten. In *Jogelméleti Szemle*, 2004/4. szám. http://jesz.ajk.elte.hu/tothj27.html#_ftn11 (Letöltés ideje: 2022. 09. 09.)

⁶ Marton Géza: *A polgári jogi felelősség*. Triorg Kft., Budapest, 1993, 14. o..

⁷ Földi András – Hamza Gábor: *A római jog története és intézményei*. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2017, 1787-es margószám.

⁸ Földi – Hamza: *i. m.* (2017), 1854 és 1855-ös margószám.

elüldözése kapcsán, vagy abban a tekintetben, hogy ki lehet a céh tagja, kvázi a mestervizsga megszervezése kapcsán.⁹

Ez a momentum azért jelentős, mert ekkor körvonalazódtak először jól elkülöníthetően az adott mesterségek szabályai¹⁰. Azaz ezen a ponton túl beszélhetünk jól szabályozott elkülönült foglalkozásokról, amelyeknek a pontos szakmai szabályai kimunkáltak és hozzáférhetők. Később látható lesz, hogy a felelősségi kérdésekben e szabályok lesznek a kulcskérdések.

2. A CSEMEGI-KÓDEXTŐL A HATÁLYOS BTK.-IG; A HATÁLYOS KOMMENTÁROK

A jelen tanulmány szempontjából releváns első teljes magyar büntetőjogi megfogalmazása a foglalkozás körében elkövetett bűncselekményeknek az 1878. évi C. törvénycikkben a (továbbiakban: Csemegi-kódex) található. A Csemegi-kódex XVIII. fejezetében „az ember élete elleni bűntettek és vétségek” alcím alatt a 291.§-ban foglalkozik kifejezetten a tényállással. Itt már kodifikálásra kerül, hogy amennyiben az „okozónak hivatásában vagy foglalkozásban való járatlanságából, hanyagságából, vagy azok szabályainak megszegéséből származott” a bűncselekmény, akkor azt eltérően rendeli büntetni a törvény.

Az 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről már külön, a XIV. fejezetben „Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények” cím alatt, a 258. §-ban foglalkozik a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetéssel. Itt a kulcselem a foglalkozás szabályainak megsértése. De ez majd később kerül kifejtésre a hatályos Büntető Törvénykönyv kapcsán, valamint a bírói gyakorlat alapján. A régi Btk. is hasonló szabályozást tartalmaz, mint az 1961-es. A hatályos büntetőjogban a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) a XV. fejezetben, az élet, testi épség és az egészség elleni bűncselekmények cím alatt, a 165. §-ban szabályozza a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetést. Eszerint:

165. § (1) Aki foglalkozási szabály megszegésével más vagy mások életét, testi épségét vagy egészségét gondatlanságból közvetlen veszélynek teszi

⁹<https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/a-kozepkor-tortenete-476-1492/a-kozepkor-deleloje-1200-1300/a-varosok-a-cehek-es-a-kereskedelem-a-kozepkorban> (Letöltés ideje: 2022. 09. 09.)

¹⁰ Ld. még Kubisch Károly: *Az okozati összefüggés vizsgálata a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekményének esetében* című TDK dolgozatát.

ki, vagy testi sértést okoz, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés

a) három évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekmény maradandó fogyatékossgot, súlyos egészségromlást vagy tömegszerencsétlenséget,

b) egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekmény halált,

c) két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekmény kettőnél több ember halálát okozza, vagy halálos tömegszerencsétlenséget okoz.

(3) Ha az elkövető a közvetlen veszélyt szándékosan idézi elő, büntett miatt az (1) bekezdésben meghatározott esetben három évig, a (2) bekezdésben meghatározott esetben - az ott tett megkülönböztetés szerint - egy évtől öt évig, két évtől nyolc évig, illetve öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) E § alkalmazásában foglalkozási szabály a löfegyver, a robbantószer és a robbanóanyag használatára és kezelésére vonatkozó szabály is.

A Btk. XV. fejezet címéből is kiolvasható, hogy a jelen bűncselekmény által veszélyeztetett jogi tárgy az emberi élet, testi épség. A Görgényiék által szerkesztett tankönyv szerint e tényállás nemcsak ezeket a jogi tárgyakat védi, hanem a „felelősség határait előrébb hozza, hogy hathatósabb védelmet biztosítson”.¹¹ A Belovics-féle tankönyv szerint e bűncselekmény veszélyeztetett „jogi tárgya egy vagy több ember életének, testi épségének és egészségének védelméhez fűződő társadalmi érdek”¹². A törvény megkülönbözteti a gondatlan és szándékos elkövetési formákat a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekmény szubjektív oldalán, valamint emellett az alaptényállásra vonatkozó minősítő körülményeket is felsorolja a törvény.¹³

A passzív alany szempontjából eltérő helyre helyezi a hangsúlyt a két tankönyv. A Görgényi-féle az általános szabályt emeli ki, tehát jelen bűncselekmény passzív alanya nem lehet az elkövető, csak más személy. Ezt emeli ki a Kónya-féle megjelent *Kommentár*¹⁴ is, mivel a 165. § (1)-ből világosan kitűnik, hogy a bűncselekmény

¹¹ Görgényi Ilona et al.: *A magyar büntetőjog különös része*. Wolters Kluwer, Budapest, 2020.

¹² Belovics Ervin et al. (szerk.): *Büntetőjog II. Különös rész*. HVG-Orac, Budapest, 2019.

¹³ Görgényi et al.: *i. m.* (2020), XV. fejezet.

¹⁴ Kónya István (szerk.): *Magyar büntetőjog I-III. kommentár a gyakorlat számára*. HVG-Orac, Budapest, 2018.

sértettje kizárólag az elkövetőn kívül eső személy lehet. Emellett mind a kommentár, mind a *másik két tankönyv* kiemeli, hogy a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés tényállását megvalósító cselekmény törvényi egységben valósulhat meg, amennyiben a cselekmény több személy életét, testi épségét, egészségét teszi ki közvetlen veszélynek.

Az elkövetési magatartás talán a legérdekesebb jelen bűncselekmény esetén. Itt az ítélkezési gyakorlat lesz irányadó, mivel a törvény pusztán a foglalkozási szabály megszegését nevesíti. A szakirodalom abban egységes, hogy az elkövetők köre nem szűkül le a „szakemberekre”, vagy azokra, akik az adott foglalkozást rendszeresen ellenszolgáltatás fejében végzik, ahogy az sem lényeges – ahogy a *Belovics-féle tankönyv* fogalmaz –, hogy az elkövető rendszeresen, alkalomszerűen, vagy mint fent említve lett, hivatásként űzi az adott tevékenységet. Az sem lesz releváns, hogy szükség van-e iskolai végzettségre. A *Kommentár* említ olyan ítélkezési gyakorlatot, amely e szakirodalmi állásponttal ellentétes. (BH 1960.2488 és BH 1980.5). Ugyanakkor kiemeli, hogy ezzel az ítélkezési gyakorlattal nem lehet egyetérteni. Itt említi az 5099. és a 8950. számú Büntető Jogegységi Döntést.

Abban is egységes a szakirodalom és a bírói gyakorlat is, hogy az adott foglalkozási szabályt nem feltétlenül jogszabály tartalmazza. A kommentár ugyanakkor kiemeli, hogy mindig az adott elkövetési magatartással kapcsolatban kell megítélni, hogy mely foglalkozás szabályait kell irányadónak tekinteni. Itt érdemes kitérni a lőfegyverre vonatkozó szabályokra, mivel a törvény a (4) bekezdésben külön a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés tényállási körébe vonja „a lőfegyver, a robbantószer és a robbanóanyag használatára és kezelésére vonatkozó szabályt is”. A kommentár és a szakirodalom is egyöntetűen foglal állást amellett, hogy ez egy kiváló példa arra, hogy a jogalkotó szándékát direkt vizsgáljuk. Itt nemcsak azok a személyek tudják elkövetni a bűncselekményt, akik foglalkozásuk kapcsán lőfegyverrel kerülnek kapcsolatba, hanem azok is, akik nem élethivatás-szerűen rendelkeznek lőfegyverrel. Például sportlövők, de a kommentár itt megemlíti azokat is, akik jogellenesen jutottak lőfegyverhez (BJD 4119).

A *Görgényi-féle tankönyv* szerint a gyakorlatban a foglalkozási szabályoknak különösen az alábbi 5 nagy csoportja különül el. (1) A munkavédelmi és balesetelhárító szabályok, (2) a biztonsági előírások, (3) az orvosi tevékenység szakmai szabályai, (4) az építkezés kivitelezésével kapcsolatos műszaki, statikai szabályok, (5) a lőfegyver, robbantószer és a robbanóanyag használatára és

kezelésére vonatkozó szabályok. Itt megjegyzendő, hogy a tankönyv nem említi a biztonsági szabályokat. A *Belovics-féle tankönyv* megemlíti még, hogy a különböző közlekedési ágazatokra vonatkozó előírások is tekinthetők a fent említett foglalkozási szabályoknak, de ezeket a törvény más helyen bünteti, így itt dogmatikailag helytelen a kifejtésük.

A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés materiális bűncselekmény, tehát az eredménye (a gondatlan alakzatot is ide véve) az élet, testi épség vagy az egészség közvetlen veszélyeztetése, vagy a testi sértés okozása. A közvetlen veszélyre a *Belovics-féle tankönyv* azt a definíciót adja, hogy a veszély térben és időben konkretizálódik, így már meghatározott személy(eket) fenyeget, továbbá tesz egy nagyon fontos kitétel, miszerint a közvetlen veszélyeztetés az eredmény, így a büntetőjogi felelősségre vonás alapját képezi az ok-okozati összefüggés megléte.

A továbbiakban az elkövetés gondatlan formájára szeretnék különös hangsúlyt fektetni. A törvény is ezt említi első helyen, valamint a szakirodalomban is kiemelt helyet kap ez a probléma. A *Belovics-féle tankönyv* kiindulási pontja, hogy a foglalkozási szabály megszegése lehet szándékos és gondatlan is, de ami kiemelendő, hogy az eredményre, tehát a fent említett közvetlen veszély létrehozására, illetve a testi sérülésre már csak gondatlanság terheli az elkövetőt. A luxuria és a negligencia fogalmak vizsgálata kerül itt előtérbe. A Magyar Büntetőjog Általános tanai I.¹⁵, a Btk. 8. § az említett két gondatlansági alakzatot az alábbi módon definiálja.

8. § Gondatlanságból követi el a bűncselekményt, aki előre látja cselekményének lehetséges következményeit, de könnyelműen bízik azok elmaradásában, vagy cselekménye lehetséges következményeit azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja.

A tudatos gondatlanság (luxuria) feltételez értelmi és érzelmi viszonyulást: a tények tudata és a cselekmény lehetséges következményeinek előrelátása. Tehát az elkövető tudata kiterjed arra, hogy a szabályokat ismeri, és ismeri, hogy az adott helyzetben miként kellene eljárnia. Emellett az érzelmi oldalra a bizakodás lesz a jellemző. Tehát bízik benne, hogy a lehetséges következmény nem fog bekövetkezni.

¹⁵ Gellér Balázs et al.: *A Magyar Büntetőjog Általános tanai I.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2017.

Ezzel szemben a hanyag gondatlanságnak (negligentia) nincs sem értelmi, sem érzelmi oldala. Az elkövető nem látja előre, ezért nem is viszonyulhat a lehetséges következményekhez. Itt az alapvető gondosság elmulasztása valósul meg, így a tankönyv a következő kijelentést teszi: „ha azonban az eredmény a gondatlan bűncselekmény alaptényállási eleme, szándékos szabályszegés és az eredményre kiterjedő gondatlanság esetén (vegyes bűnösség) a bűncselekmény gondatlanságból elkövetettnek minősül”. Emellett kifejti, hogy a szakmai gondosság körében lehetséges egy objektív zsinórmértéket adni. (A római jogi *bonus et diligens pater familias*-hoz hasonlóan.)

3. AZ ORVOSI FOGLALKOZÁS KÖRÉBEN ELKÖVETETT VESZÉLYEZTETÉS

A továbbiakban az *orvosi foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés* esetét. A kockázat és annak megengedhető mértéke kapcsán elmondható, hogy az orvosi tevékenység során megengedett kockázat „a beteg életének, egészségének vagy testi épségének a gyógyítás érdekében tudatosan előidézett, előrelátható veszélye és esetleges hátrányos változása, amellyel az adott gyógybeavatkozás az orvosi foglalkozás szabályainak megtartása mellett járhat”¹⁶. Akkor engedhető meg tehát a kockázat, ha a gyógyítás másként nem érhető el. Az arányossági mérce alapját a kockázatvállalással előidézett veszély, valamint a megkívánt következmény bekövetkezése és a legalább nem romló állapot összevetése képezi.

Itt felmerül egy a későbbiekben is nagyon fontos kérdés: a „kiválasztott gyógymód, vagy beavatkozás sikertelenségének előrelátása kizárja-e, vagy nem a kockázat megengedettségét”¹⁷. Itt lehet említeni, hogy a törvényi tényállás fent említett luxuriára való utalása kiválóan megállhat ebben az esetben – vagyis szándékosan előidézni egy eseménysorozatot egy kezeléssel, melynek az eredménye lehet, hogy a beteg sérelme, de bizakodik abban, hogy ez elmarad. Itt eltérő szakirodalmi vélekedések találhatók. Budavári Róbert és Dezső László szerint a gyógyítás kockázatába beletartoznak ezek az előre pontosan nem látható veszélyek, ezért aztán a büntethetőség kérdése nem nagyon merülhet fel a kockázatvállalás miatt. Szuchovszky Gyula és Harsányi László véleménye szerint viszont csak azok a

¹⁶ Dávid Lilla: Foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés a műtőben. I. rész. In *Ügyészek Lapja*, 2009/5. szám.

¹⁷ Uo.

tényezők tartoznak ide, amiket az orvos a legnagyobb gondossága mellett sem látott előre.¹⁸

A két oldal Erdősy Emil terminológiája szerint a következőkkel írható le. Az orvos oldaláról kockázatvállalás, míg a beteg oldaláról a kockázatviselés lesz a kulcsfogalom. Ezzel szembenálló álláspont szerint a műtét kockázatát mindig a beteg viseli, az orvos felvilágosítása után.¹⁹

Felmerül a későbbiekben szélesebben elemzett diagnosztikai tévedés kérdésköre. Itt azok a tévedések lesznek büntetőjogilag relevánsak, amelyek a foglalkozási szabályok megsértésével merülnek fel. Így a későbbiekben is említett eset a köhögésre és egyéb tünetekre panaszkodó infarktusos beteg esete. Ezeket a szabályszegéseket természetesen szakértő fogja vizsgálni, majd a bíróság dönt.

De hogy melyek is ezek a foglalkozási szabályok, azzal Gellér kiemelten foglalkozik.²⁰ Gellér említ egy jogesetet, amely az orvosi mulasztás kérdéskörével kiemelten foglalkozik. A 2005-ben történt esetben, amely az akkori Legfelsőbb Bíróságig is eljutott, annak a vizsgálata állt a középpontban, hogy a sebészorvos a hozzá már életveszélyes állapotban került beteget közvetlen veszélynek tette-e ki, valamint, hogy amikor nem kötött be perifériás infúziót a betegnek, megsértette-e az orvosi szakma szabályait? Gellér a régi Btk. 171. § (1) bekezdésének vizsgálata során kifejti (egyébként e § szövege változtatás nélkül került át az új Btk.-ba), hogy amennyiben a beteg már életveszélyes állapotban kerül az orvos elé, nincsen olyan büntetőjogi alakzat, amely büntetni rendeli az orvost, amennyiben a beteg sérelmet szenved, elhalálozik. Gellér erős kritikával illeti a jogalkalmazót, mivel e ponton nem felelt meg az eljárás a *nullum crimen sine lege* ősi, de a mai napig hatályos büntetőjogi jogelvnek. Emellett megállapítja, hogy a segítségnyújtás elmulasztásának megállapítása lett volna a helyes alakzat a régi Btk. 172. §-a alapján. A Legfelsőbb Bíróság tehát egy *contra legem* értelmezéssel kitágította a tényállás kereteit, és a tényállásba belehelyezte a veszélyeztetettség növelését is.

Gellér egy másik esetet is említ. Ebben az ügyben egy páciens köhögésre, verejtékezésre, fájó torokra, valamint légszűkületi körüli fájdalomra panaszkodott. A háziorvosi vizsgálat után két órával pedig hátsó fali infarktusban elhalálozott. Itt az emelendő ki büntetőjogi szempontból, hogy a szakértő megállapította, hogy az

---

¹⁸ Uo.

¹⁹ Uo.

²⁰ Gellér Balázs: Új bűncselekmény? "A foglalkozás körében elkövetett segítségnyújtás gondatlan elmulasztása". Az orvos büntetőjogi felelősségének alapkérdései. In *Med. et Jur.*, 2012/2. szám, 8-11. o.

infarktus három napja fennáll, és a beteg menthetetlen volt. Mindemellett a szakvélemény tartalmazta, hogy az ilyen eseteket az EKG-vizsgálat nem feltétlenül tudja feltárni. Mindezek ellenére szakmai szabályszegést állapított meg; külön kiemelendő, hogy a megfelelő forrás megjelölése nélkül.

A két eset közti különbség abban rejlik, hogy míg az első esetben nem lehetett minden kétséget kizáróan bizonyítani, hogy a perifériás infúzió bekötése megnövelte volna a beteg élettartamát, amíg megfelelő segítséget kapott volna. A másik esetben viszont az merült fel, hogy egy diagnosztikai beavatkozás elmulasztása alkalmas volt-e a sérelem bekövetkezési esélyének drasztikus megnövelésére.

Gellér megállapítja, hogy ezzel az erősen megkérdőjelezhető bírói gyakorlattal az orvosi felelősség kiterjesztése és kvázi egy új bűncselekmény kreálása nem biztos, hogy megfelelő leágazás a magyar büntetőjog fejlődésének ösvényén.

Összegezve tehát elmondható, hogy amennyiben a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés esetkörét vizsgáljuk, a szokásosnál is nagyobb figyelmet kell fordítani a bírói gyakorlatra, valamint az adott ügyben begyűjtött szakvélemények elemzésére. Szerencsére mostanra már egy jól kikristályosodott gyakorlat figyelhető meg, aminek az orvosi hivatásra vonatkozó részeit részben be is mutattam. A foglalkozás körében elkövetett bűncselekmények elemzése kapcsán az adott társadalmi, gazdasági, történelmi környezet nem elhanyagolható, mint ahogy azt minden jogintézmény vizsgálatában figyelembe kell venni.

Dr. Pongrácz Alex¹

A félelemre alapított kormányzás államelméleti összefüggéseinek vizsgálata

„Mit használ a biztatás, hogy nincs mitől félni, mikor egyéb gondolatom sincs, mint a félelem?” (Jean-Jacques Rousseau)²

1. A FÉLELEM MEGHATÁROZÁSA

Hankiss Elemér szögezte le az emberiség kapcsán, hogy annak sok százezer éves, archetipikus élménye az a sokk és az a félelem, hogy nem mozog kényelmesen ebben a világban; idegennek érzi magát, ráadásul olyan törékeny és gyenge teremtnak számít, amely ezernyi veszélynek és szenvedésnek van kiszolgáltatva. *A félelemről és szimbólumokról* írott könyvében idézi Ernest Becker állítását is, miszerint az ember egy hiperszorongó lény, aki akkor is ürügyet talál arra, hogy szoronghasson, ha éppen semmi oka sincs rá.³

A helyzet valóban úgy áll, hogy a félelem eredendően szétválaszthatatlan kapcsolatot alkot, „szimbiózisban van” testi és lelki szervezetünkkel; a félelmet ezért sokan egyetemes és leküzdhetetlen érzésként határozták meg. Sikereink és kudarcaink egyik legfőbb forrása a bennünk kifejlődött – helyes vagy ártalmas – félelem, amely ellen nehéz harcolni, mert ösztönön alapul, „amely működése pillanatában felszakítja az értelem gátjait, és hatalmába keríti egész fizikai és lelki szervezetünket.”⁴ Ferrero szerint az ember rémületek egész rendszerének középpontjában él; részben természetes rémületekről van szó, részben viszont önmaga által teremtettekről. Mivel az ember tudja, hogy bármelyik pillanatban meghalhat, és előbb vagy utóbb, de meg is kell halnia, mindenhol halálos

---

¹ Egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Kormányzástani és Közpolitikai Tanszék.

² Idézi: Tóth Béla Zoltán: *A félelem jelenségének lélektana és pedagógiája*. Pannónia Könyvnyomda Vállalat, Debrecen, 1939, 3. o.

³ Hankiss Elemér: *Félelmek és szimbólumok. Egy civilizációelmélet vázlatja*. Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 25., 47. o. Becker idézett monográfiája: Becker, Ernest: *The Denial of Death*. The Free Press, New York, 1973. Hankiss gondolatainak tömörebb összefoglalásához lásd Hankiss Elemér: *A félelem és a társadalomtudományok*. In *Mozgó Világ*, 23. évfolyam, 7-12. szám (1997), 63-80. o. A téma bővebb vizsgálatára nézve ld. Vona Gábor: A halálszorongó főemlőstől a kultúrateremtő emberig. A Terror Management Theory története, módszertana és kutatásai. In *Kharón – Thanatológiai Szemle*, 26. évf., 3. szám (2022), 1-18. o.

⁴ Tóth: *i. m.* (1939), 3. o.

veszedelmeket vél felfedezni. „A félelemtől elveszíti tájékozódó képességét, és képzeletével – fantasztikus lényekkel vagy fiktív erőkkel benépesítve, amelyek hozzá hasonlóan képesek halált osztani – besötétíti a világegyetemet. (...) Az emberiség egy része (...) reszket egy sor képzelt veszélytől, amely ráarakódik a valódi veszélyekre, sőt gyakran el is fedi őket: féli a szellemeket, a halottakat, a boszorkányokat, a rontásokat, az előjeleket, a gonosz istenségeket.”⁵ Az ember már a kezdetektől fogva rettegett azoktól a félelmetes erőktől, amelyek körülvették őt; Le Bon szerint ez épp olyan természetesnek bizonyult, mint az a remény, hogy különböző imádságokkal és ajándékokkal megszerezheti magának az istenségekké átalakított természeti erők támogatását.⁶ A felvilágosodás jeles képviselője, Jean-Jacques Rousseau fogalmazott úgy az *Emil vagy a nevelésről* lapjain, hogy az éjszaka még a legnagyobb embereket is megrémiszti. „Láttam gondolkodókat, felvilágosult szellemeket, filozófusokat, katonákat, akik nappal rettenthetetlenek voltak, de éjszaka egy falevél zörgésére úgy reszkettek, mint az asszonyok. Ezt a rémületet a dajkameséknek szoktuk tulajdonítani, pedig tévedtünk, mert természetes oka van. Mi ez az ok? Ugyanaz, ami a süketet bizalmatlanná, a népet babonássá teszi. Nem ismerése a bennünket környező dolgoknak és mindannak, ami körülöttünk történik.”⁷ (Jó hír egyébként, hogy az emberben feltehetőleg erős beépített immunrendszer működik a félelemmel szemben, és az emberi tudatnak a félelmet ellensúlyozó védelmi mechanizmusok és stratégiák garmadáját sikerült kidolgoznia. Ezek segítségével elméletileg semlegesíthetők a félelmek és a szorongások.⁸)

A félelem definíciós kísérletei kapcsán egyszerű lenne egy olyan frappáns megoldással előrukkolni, mint Szent Ágoston, aki arra a kérdésre, hogy mi is az idő, így felelt: „Tehát mi az idő? Ha senki nem kérdezi tőlem, akkor tudom. Ha azonban kérdezőnek kell megmagyaráznom, akkor nem tudom.”⁹ De az is kecsegtető lenne,

⁵ Ferrero, Guglielmo: *A hatalom. A legitimitás elvei a történelemben*. Ford. Járai Judit. Kairosz Kiadó, Budapest, 2001, 59., 60. o.

⁶ A félelem és a remény kettősenek hatását ugyanakkor nem csak az ún. primitív vallásokban leljük meg, hanem a legcivilizáltabb népek vallásaiban is. A pokoltól való félelem és a paradicsom reménye nélkül ti. a kereszténység sem verhetett volna gyökeret. Le Bon, Gustave: *Az igazságok élete*. Ford. Benedek Marcell. Dick Manó kiadása, Budapest, é. n., 19. o. Hankiss Elemér fentebb hivatkozott könyvének fő tézise is az, hogy az emberiség sikeresen fejlesztett ki olyan intézményeket, viselkedésmódokat, hitrendszereket, amelyek meg tudják óvni a szorongástól és a félelemtől, valamint amelyek megszelídítették a nyers és romboló félelmeket, pozitív energiává alakítva azokat: olyan erővé, amely nagy szerepet játszott és játszik a civilizációk kialakításában és fenntartásában. Lásd Hankiss: *i. m.* (2006), 56. o.

⁷ Rousseau, Jean-Jacques: *Emil vagy a nevelésről*. Második kiadás. Ford. Győry János. Tankönyvkiadó, Budapest, 1965, 126-127. o.

⁸ Lásd pl. Luria, Salvador E.: *Life: The Unfinished Experience*. Scribner, New York, 1973.

⁹ Augustinus, Aurelius: *Vallomások*. Ford. Városi István. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1982, 358-359. o.

ha Kant után szabadon azzal ütnénk el a kérdést, hogy az erre kompetens társadalomtudósok még mindig hasztalanul keresik félelemfogalmukat.¹⁰ S bár objektíve igaz, hogy a félelem és szorongás jelenséghatárát a társadalomtudományi, történeti és bölcséleti kutatások meglehetősen mostohán kezelik,¹¹ az alábbiakban „felvillantunk” néhány megoldási javaslatot.

A félelemnek már egészen korai, antik definíciós kísérleteivel is találkozunk. Platón a *Philébosz* hasábjain egyebek mellett a félelem problematikájával is foglalkozott. Platón szerint a vegyes és romlott élvezeteket – mint szenvedélyeket – fájdalom követi: „A harag, a félelem, a bú, a szerelem, a féltékenység, az irigység a léleknek kimondhatatlan élvezetekkel elegyes fájdalmai. Haragjában néha a legbölcsebb ember is tombol, s ez édesebb neki, mint a sejtől csepegő méz.” A fájdalommal vegyes élvezetek – ekként a félelem is – a legélénkebbek és a leghevesebbek, de egyúttal a legszertelenebbek is, mert „testet-lelket ölők”, és vagy elkábítják az embert, vagy annyira felizgatják őt, hogy „majd beleőrül”.¹²

Arisztotelész szerint a félelem „olyan fájdalom és aggodalom, amely abból az elképzelésből származik, hogy valami *veszélyes és fájdalmas rossz fenyeget bennünket*. Mert nem minden rossztól félünk; (...) csak azoktól, amelyek nagy fájdalmat és romlást okozhatnak, s ez esetben is csak azoktól, amelyek nem tűnnek távolinak, hanem a közeljövőben bekövetkezőnek. (...) Ha pedig a félelem ez, akkor szükségszerű, hogy azon dolgok idézik elő, amelyekről úgy tűnik, hogy képesek elpusztítani vagy nagy fájdalmat okozó kárt tenni. Ezért az ilyen dolgok előjelei is félelmetesek, ugyanis közelinek tüntetik fel a félelmetes dolgot; a veszély éppen a félelmetes dolgok közelsége.” Arisztotelész tippekkel is szolgál arra nézve, hogy egy szónok miként tudja felkelteni a hallgatóságában a félelmet: „olyan lelkiállapotba kell őket hozni, hogy ezt érezzék: rájuk is szenvedés vár, mert már mások, náluk nagyobbak is szenvedtek; ki kell mutatnunk, hogy a hozzájuk hasonlóak éppen most szenvednek vagy már szenvedtek, mégpedig olyanoktól, akiktől nem is várták, és úgy és akkor, amikor nem várták.”¹³

A skolasztika kiemelkedő képviselője, Aquinói Szent Tamás úgy látta, hogy a félelem „kiemelkedő módon” szenvedélynek tekinthető: a lélek sajátos

¹⁰ Kant eredetileg a jog fogalmát illetően állapította meg, hogy a jogászok még mindig hasztalanul keresik jogfogalmukat.

¹¹ Hankiss: *i. m.* (2006), 60. o.

¹² Idézi: Janet, Paul: *A politikai tudomány története az erkölcsstanhoz való viszonyában*. I. kötet. Ford. Lőrincz Béla. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó-vállalata, Budapest, 1891, 157-158. o.

¹³ Arisztotelész: *Rétorika*. Ford. Adamik Tamás. Telosz Kiadó, Budapest, 1999, 91., 93. o.

szenvedélyének. A félelem tárgya „elsődlegesen és természeténél fogva” valamilyen rossz, amelynek nehezen lehet ellenállni; a félelem tehát a leendő, eljövendő rosszal kapcsolatos.¹⁴

A polgári társadalom filozófusai sem mentek el szó nélkül a félelem kérdésköre mellett. John Locke távirati tömörségű válasza szerint a félelem az elme ama kényelmetlensége, „melyet a fölött a gondolat fölött érez, hogy *valami rossz valószínűleg be fog következni a jövőben*.”¹⁵ David Hume a félelmet a vágy, a viszolygás, a kín, a gyönyör, a remény, a kétségbeesés és a biztonságérzet mellett a közvetlen szenvedélyek közé sorolta; az utóbbiak valami jóból vagy rosszból, örömből vagy fájdalomból erednek, és nyilván nem ördögös feladat kitalálni, hogy a félelem döntően melyikből „táplálkozik”. Hume szerint bármilyen szenvedélyt ki tudunk váltani valakiből, ha jó vagy éppenséggel rossz dolgot tárunk elé. A közvetlen benyomások e jó vagy rossz dolgok hatására a „legtermészetesebb módon”, minden különösebb előkészítés nélkül alakulnak ki, így a félelem szenvedélye is. Hume szerint ha valamely – akár jó, akár rossz dolog – bekövetkezése *bizonytalan* (vagy valószínű csupán), akkor aszerint, hogy melyik milyen valószínű, félni vagy reménykedni kezdünk. A vágyat a jó dolog váltja ki, míg a *viszolygást a rossz dolgok keltik*. „Néha azt tapasztaljuk, hogy a rossz dolgokat elég pusztán lehetségesnek képzelünk, máris félelmet keltenek, különösen, ha valami nagyon rosszra gondolunk; szörnyű fájdalmakra és kínokra gondolni sem tudunk reszketés nélkül, bármennyire kevésbé is fenyegetnek bennünket. A valószínűség kicsiny voltát kielégíti a baj nagysága, s ugyanolyan eleven érzet támad bennünk, mintha a baj valószínűbb volna. Ha a szörnyűségnek a képe csak egyszer is fölmerül bennünk, ugyanúgy hat ránk, mint az, ha sokszor találkozunk valami kisebb bajával. Sőt, nemcsak a lehetséges bajoktól félünk, néha még azoktól is, amelyeket mi magunk lehetetlennek tudunk, mint amikor például megborzongunk a szakadék szélén, noha teljes biztonságban vagyunk.”¹⁶

Stekel gondolatai nyomán hozzátehetjük mindehhez, hogy az ember nagy általánosságban mégiscsak az ismeretlen dolgoktól fél; félelmeink tehát voltaképpen a nagy ismeretlentől, a haláltól való félelemből erednek. Az ismeretlentől való félelem magva mindenkiben benne van, ezért egy ún. rejtve maradt félelemkészséggel

¹⁴ Aquinói Szent Tamás: *A teológia foglalatja*. Második rész 1. (Quaestio 1-114.) Ford. Tudós-Takács János. Gede Testvérek Bt., Budapest, 2088, 256-261. o.

¹⁵ Locke, John: *An Essay concerning Human Understanding and a Treatise on the Conduct of the Understanding*. Hayes & Zell, Publishers, Philadelphia, 1854, 149. o.

¹⁶ Hume, David: *Értekezés az emberi természetről*. Ford. Bence György. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2006, 272., 416-417., 422. o.

valamennyien mindenkor rendelkezünk. A Stekelt idéző W. Kaufmann Irén szintén kiemeli, hogy a félelem az én kisebb-nagyobb feszültségi állapota valamilyen eljövendő kellemetlenség előtt; ennek a valaminek a várása pedig a testi-fizikai és a pszichikai „én”-t egyaránt a befolyása alatt tartja – pillanatokra, vagy akár tartósan is.¹⁷

Kornis Gyula szerint a félelem – a haraggal egyetemben – az indulatok fajtái közé tartozik. Indulatnak nevezünk minden olyan nagyobb erejű, és többnyire hirtelen kitörő érzelmet, amelyeket különösen erős testi elváltozások kísérnek. Az indulatok minősége egyébként pozitív és negatív előjelű is lehet: azaz túlnyomóan gyönyör vagy fájdalom természetű indulatokkal találkozunk, de ezek akár vegyülhetnek is. A *fájdalom* a düh, a harag, a *félelem*, az ijedtség, az iszonyodás, a borzadás és a kétségbeesés indulatainak *alaptónusa*; ezek az indulatok *valamely fenyegető veszély képzetével vagy képzeteivel járnak együtt*. (Azt pedig Shakespeare Machbetje óta tudjuk, hogy a való félelemnél nagyobb a képzelt rém.¹⁸) Az indulatok az alany önmagára vonatkoztatott, merőben szubjektív megnyilvánulásaiként határozhatók meg; az indulatok teljesen lefoglalják a tudatot, és meggátolják a más irányú működéseket. Az indulatokat ezért szinte lehetetlenség volna racionalizálni, „gondolatokban feloldani” vagy az ész szuverenitása alá helyezni. Ezért válik aztán nehezzé az önuralom vagy a gondolatok indulattal való szembeszegülése.¹⁹

Brandstein Béla ugyancsak az indulatok sorában helyezi el a félelmet (a harag, az öröm, az elkeseredés, a szerelmi indulat és a féltékenység mellett). Az indulatok meghatározása szerint olyan érzelmi megnyilvánulások, amelyek meglehetősen erős aktivitást mutatnak, „nagy lendítő erejük van”, és a testi szervezetben velük kapcsolatos „funkciókomplexum” ugyancsak jelentős. Az indulatok esetén tehát aktív érzelmi megnyilvánulásokkal, érzelmi aktusokkal van dolgunk, amelyek viszonylag produktívak, mert alkotni, alakítani vagy rombolni iparkodnak valamit. Az indulatok általában valamilyen külső hatásra törnek fel az énből, ismételt és gátlás nélkül való megjelenésük pedig készséget és hajlandóságot fejleszt ki az énben a további ismétlődésükre. Ez a további ismétlődés rendszerint az „én” érzelmi életét megrendíti, azt bizonytalanabbá, kevésbé koncentrálttá teszi, hiszen az „én” harmonikus uralmát és kormányzó erejét az indulathajlamok kifejlődése jelentős mértékben csökkenti.

¹⁷ W. Kaufmann Irén: *A félelemről*. In *Magyar Pszichológiai Szemle*, IV. évfolyam, 1-2. szám (1931), 3-25. o. Az idézet forrása: Uo., 6-8 o.

¹⁸ „A való félelemnél a képzelt rém nagyobb.” *Shakespeare összes színművei*. Ford. Szász Károly. Franklin-Társulat, Budapest, 1902, 312. o.

¹⁹ Kornis Gyula: *A lelki élet*. III. kötet. A Magyar Tudományos Akadémia kiadása, Budapest, 1919, 207. o.

Ennek nyomán fejlődhet ki a haragra, félelemre és más indulatokra való készség (haragosság, félénség, és így tovább). A félelem – a többi indulathoz hasonlóan – diszharmonikus, széthúzó, indulattermő jellege miatt az „én” összefogó, kormányzó, és így cselekvő erejét csökkenti.²⁰

Braun Soma azt hangsúlyozza, hogy a félelmet a gyengeség és a bizonytalanság bármilyen érzése lehetővé teszi. A félelem ösztönét meglátása szerint vagy érzéki ingerek, vagy a képzelet olyan rezdülései ébresztik fel, amelyek *fenyegető testi, társadalmi és gazdasági károsodásokra vonatkoznak*. Az első esetben – az érzéki ingerek által feltöltött félelemnél – a visszahatás, a reakció eredetileg a menekülni vagy rejtőzni akarás volt, a mind bonyolultabbá váló társadalmi életben viszont egyre gyakrabban a bizonytalanság és a bénultság állapota válik „megszokottá”. A második esetben, a képzelet erői által felkeltett félelem esetén viszont a jövőendő biológiai, társadalmi vagy szellemi bajok magunk elé vizionálásáról van szó.²¹ (A bizonytalanság és a bénultság állapotának hullámain pedig gyakran lovagolhatják meg önjelölt próféták, messiások, demagóg politikusok.)

A fentiek összefoglalásaként elmondhatjuk, hogy a félelem egy olyan indulat, érzelmi megnyilvánulás, amely ösztönszerűen megtalálható minden emberben, és általában valamilyen fenyegető rossztól vagy veszélytől való képzet hívja életre, nem kívánt diszharmonikus, és testi és lelki állapotot idézve elő az alanyban, csökkentve egyúttal a racionális gondolkodás lehetőségét.

2. A FÉLELEMRE ALAPÍTOTT KORMÁNYZÁS MIBENLÉTE

Talán nem széles körben ismert, de nagyon is helytálló Guglielmo Ferrero ide kívánczó tézise: „a hatalom a félelem legmagasabb rendű megnyilvánulása, amelyet az ember önmaga számára alkot meg, éppen azon erőfeszítése révén, melyeket azért tesz, hogy megszabaduljon tőlük. Talán ebben rejlik a történelem legmélyebb és leghomályosabb titka. (...) Az állam váza mindig és mindenütt ugyanaz: vannak

²⁰ Bárá Brandstein Béla: *Az ember a mindenségben*. Második kötet. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1937, 242-243. o. Brandstein a jelzett munka harmadik kötetében az alábbiakat írja a félelemről: „az a szellemi állapot, amely főleg a személyes szellem felemás, kétlaki, dialektikus jellegéből folyik. A szellem fél a jótól és az igaztól, mert ezek szabadságában vélt függetlenségét, amelyet fenntartani és kiépíteni szeretne, fenyegetik; de fél a rossztól és a hazugtól is, mert ezek feneketlen örvénybe húzzák. Fél önmagától, mert saját szellemalatti mélységeibe nem lát bele, és retteg azok tartalmától; de fél saját megnyílt szellemváltatótól is, mert abban a szabadság végtelen lehetőségeket tár fel, amelyekbe saját döntésével kell elhatározóan és korlátozóan, belőlük mindig egy lehetőséget visszavonhatatlanul megvalósítva, lépnie.” Bárá Brandstein Béla: *Az ember a mindenségben*. Harmadik kötet. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1937, 172-173. o.

²¹ Braun Soma: *Társadalomlélektan*. Budapest, 1935, 39-40. o.

vezetők, akik uralkodnak és ítélkeznek; zsandárok és katonák, akik erőszakkal megvalósítják a vezetők akaratát és ítéleteit; és van a tömeg, amely önként vagy félelemből engedelmeskedik. Az emberiség csakis ezen a módon szervezve élt, él, és fog élni; és ennek nagyon is egyszerű oka van: az emberek gyanakodva tekintenek egymásra, és kölcsönösen félnek egymástól, éppen azon fegyverek miatt, amelyeket maguknak gyártottak, hogy megvédjék magukat. (...) A hatalom, csakúgy mint a fegyver, eredetileg védekezés az emberiség két legnagyobb megfélemlítője, az anarchia és a háború ellen. A hatalom ugyanakkor annak az egyetemleges félelemnek és kettős fajiságnak a terméke, amely uralkodókra és szolgákra osztja az emberiséget.”²²

A félelem államelméleti összefüggéseinek fürkészése finoman szólva sem számít elcsépzelt kutatási területnek; ennél fogva viszont hálás vizsgálódási terepnek számít. A társadalomtudományi kutatások berkein belül szinte frázisszerűen szokás ismételgetni a „már a görögök is” panelmondatát; esetünkben azonban inkább a „már az ókoriak” fordulat használata tűnik korrektnek.

A félelemmel szemben nyújtott biztonságteremtésre történő utalás ugyanis már az ókori Indiában megjelent. Az indiai tan a királyokban kvázi istenségeket látott: a királyokat mint az istenség képviselőit, magyarázóit tüntette fel, és végső soron istenekként is aposztrofálta őket. „Mikor még királyok nem voltak, a világot minden oldalról félelem fenyegeté. Az Úr tehát, hogy a teremtmények létét megóvjá, királyt teremtett.” – szolt a fáma.²³

Az ókori római költő és epikureus filozófus, Lucretius (Kr. e. 99 – Kr. e. 55) valószínűleg az első volt, aki a városok alapítását, a királyság keletkezését és a tulajdon megoszlását vizsgálva ún. „társadalmi szerződés” elméletet fundált ki. „Folyamatábrája” szerint az uralmat eleinte a bátorság és a testi szépség alapozta meg, ám később a gazdagság elorozta a hatalmat az erőtől és a szépségtől. A gazdagság és a hatalom utáni vágy aztán zsarnokságot szült, amely ellen végül lázadás tört ki. Itt jön képbe a kölcsönös félelemből levezetett hatalom gondolata: a királyságot az erő teremtette és döntötte meg, a hatóságok léte azonban az anarchiától való félelemből vezethető le. „De mivel mindenki uralkodni kívánt, tisztviselőket kellett rendelni, s jogokat szabni, hogy legyen törvény, melynek engedelmeskedni tartozzanak. E nélkül a kifáradt emberi nem viszálykodások közt múlt volna ki; szabadon állott [volna] mindenki bosszút; az erőszakra erőszak volt a

²² Ferrero: *i. m.* (2001), 61. o.

²³ Janet: *i. m.* (1891), 50. o.

válasz; a sérelem arra esett vissza, aki elkövette. A kimerült emberiség tehát önszántából rohant a törvények járma alá.”²⁴

A középkor államtani irodalmában Fleury Hugó Benedek-rendi szerzetes neve emelhető ki, aki az I. Henrik angol királyhoz címzett császárpárti iratában (*De regia potestate et sacerdotali dignitate*) úgy érvelt, hogy a király („a mindenható Isten képmásaként”) törvény és „ijesztés” által köteles a jó magatartás tanúsítására kényszeríteni a népet. A földi hatalom Hugó interpretálásában az „égi birodalom elérkezését siettet”, és amit a papok képtelenek a szavukkal és tanításukkal elérni, azt végül is a király realizálja a félelem és a fegyelmezés révén. A nép féli a királyt, aki viszont csak Istennel szemben van félelemre sarkallva.²⁵

Aquinói Szent Tamás erényetikája pedig azt hangsúlyozta, ahhoz, hogy az erény tökéletességét elérjük, nem támaszkodhatunk pusztán az emberek jóakarátára; hiszen ha léteznek jó emberek, akkor vannak rosszak is, akiket pusztán a szavak erejével nem lehet eltéríteni a rossz gyakorlásától. Mindennek következtében alkalmazni kell a kényszert és a félelmet, hogy legalább tartózkodjanak a rossz elkövetésétől, és ne háborgassák polgártársaik nyugalma. A szokás ereje által aztán előbb-utóbb magukat is arra fogják sarkallni, hogy önkéntesen tegyék meg azt, amit kezdetben csak a kényszer előtt engedelmeskedve tanúsítottak: ez pedig a jogkövető magatartás.²⁶

A reneszánsz politikai filozófiából Niccolò Machiavelli nevét emelhetjük ki, aki *A fejedelem* című munkájával (1513) kitörölhetetlenül beleírta a nevét a politikatörténet krónikájába. Az *Értekezések Titus Livius első tíz könyvéről* lapjain Machiavelli a hálátlanság szempontjából hasonlítja össze a köztársaság és a monarchiák államformáit, és arra jut, hogy a hálátlanság két oka a fősvénység és a félelem/gyanakvás. Machiavelli borús antropológiai szemléletről tesz tanúbizonyságot, amikor azt állítja, hogy az emberek természete kevély és gyanakodó, és „semmilyen állapotban sem tudja magát mérsékelni”. A félelem a hálátlanság menthetőbb indoka; valahányszor az államnak tett fényes szolgálatai folytán valaki magas rangra emelkedik, a fejedelem attól fog tartani, hogy az illető uralomra tör, a nép pedig attól, hogy a szabadságától akarja őt megfosztani. Ez tehát a hálátlanság eredője, amely a fejedelmeknél és a népeknél sem ritka, és amelyre a

---

²⁴ Uo., 313. o.

²⁵ Uo., 453-454. o.

²⁶ Uo., 476 o.

monarchiák legalább annyi példát szolgáltatnak, mint a köztársaságok.²⁷ A népek ugyanakkor hálásabbnak szoktak bizonyulni, mint a fejedelmek: „A kedvezőtlen vélemény a népekről onnan származik, hogy róluk mindenki tartózkodás nélkül szabadon mondhat rosszat, még akkor is, midőn övék az uralom. A fejedelmekről ellentétben mindig félelemmel, s ezerféle tekintettel szokás beszélni.”²⁸ Ezzel egy „huszárvágással” át is térhetünk *A fejedelem* című könyvre, amelynek XVII. fejezetében Machiavelli azt a később elhíresült kérdést vizsgálta, hogy inkább szeressék, vagy inkább féljék-e a fejedelmet. Machiavelli végül is arra jutott, hogy „biztonságosabb, ha tartanak tőle, mint ha szeretik, ha a kettő közül egyiknek már hiányoznia kell. Az emberekről ugyanis általában elmondhatjuk, hogy hálátlanok, ingatagok, színlelők; a veszélytől visszarettennek, harácsolásra hajlamosak; ha adakozó vagy velük, lábad elé vetik magukat, életüket és vérüket kínálják, (...) de mihelyt szorult helyzetbe kerülsz, fellázadnak ellened. (...) Inkább támadnak az emberek olyan valaki ellen, aki megszerettette magát velük, mint akitől félnek; mert a szeretet olyan egyezség, amelyet az emberek rosszaságból és minden alkalommal, mikor érdekük kívánja, érvénytelennek tekintenek; a félelmet pedig a büntetéstől való rettegés ébren tartja. A fejedelemnek mindazonáltal vigyáznia kell: csak annyira féljék, hogy a szeretet hiánya gyűlöletnek ne legyen okozója, mert nagyon is rendjén van, ha félnek tőle, de mégsem gyűlölnek; s így lesz mindaddig, míg alattvalói vagyonához és asszonyaihoz nem nyúl. (...) Mivel az emberek akaratától függ, [hogy] szeretik-e az uralkodót, viszont a fejedelmek akaratától, hogy félnek-e tőle, igazodjon a bölcs uralkodó aszerint, ami tőle függ, s nem aszerint, ami másoktól; tehát mint mondtam, csak arra kell vigyáznia, hogy gyűlöletet ne érezzenek iránta.”²⁹

Csak érdekességképpen említjük meg, hogy Nagy Frigyes Machiavelli azon tanácsával, hogy a fejedelem számára hasznosabb, ha félnek tőle, mint ha szeretik, a következőket szegezte szembe. „Nem tagadom, a félelem időnként nagyon hatalmas érzés. De állítom: az a király, kinek az a fő célja, hogy félelmet keltsen alattvalóiban, végül majd rabszolgákon uralkodik, és sohasem várhat tőlük lendületet és vállalkozókedvet, mert minden, aminek szülőanyja félelem és gyávaság, magán viseli ennek a két tulajdonságnak bélyegét. Az a fejedelem pedig, aki szeretetet

²⁷ Machiavelli, Niccolò: *Tíz értekezés Titus Livius első tíz könyvéről*. Ford. Pados János. Lauffer-Stolp, Pest, 1862, 98-99. o.; Janet, Paul: *A politikai tudomány története az erkölcsstanhoz való viszonyában*. II. kötet. Ford. Lőrincz Béla. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó-vállalata, Budapest, 1892, 45. o.

²⁸ Idézi: Bluntschli, J. C.: *Az általános államjog és a politika története. A tizenhatodik század óta a jelenkorig*. Ford. Acsádi Ignác. I. kötet. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó-hivatala, Budapest, 1875, 17. o.

²⁹ Machiavelli, Niccolò: *A fejedelem*. Ford. Lutter Éva. Helikon Kiadó, Budapest, 2015, 88-90. o.

ébreszt, szíveket kormányoz, mert alattvalói örülnek annak, hogy ilyen fejedelemre találtak, és a történelemben egész sereg példát találunk a nagy és szép cselekedetekre, amelyeket szeretettel és hűséggel viszonzottak.”³⁰ Veres Péter pedig úgy találta, hogy „az igazi jó kormányzáshoz és a vezető iránti engedelmességhez és bizalomhoz mind a három tényező: félelem, bámulat, szeretet egyformán szükséges. Kell, hogy féljenek a hatalmától a rosszra hajlamosak, kell, hogy bámulják az erejét és a tehetségét a felfelé törekvők, de legfőképpen kell, hogy szeressék azok a nagy tömegek, amelyek nem akarnak tőle sem rangot, sem áldást, hanem csak szabadságot, munkát, kenyeret, emberméltóságot. Kell, hogy szeressék benne önmagukat, a dolgos, egyszerű embert, a fajta gondolkodásának a kifejezőjét, a közösség vezérideál-típusát, mindazt, amiről már sokat beszéltem. Mert a félelem megszűnik, ha a hatalom ingadozik, a bámulat megszűnik, ha a szerencse elpártol vagy az erő gyengül, de a szeretet él, a szolidaritás eleven, amíg a közösség és vezetője élnek.”³¹

A félelemből és önérdekből származtatott társadalom és állami hatalom legnagyobb krónikása kétségtelenül Thomas Hobbes volt. A hobbesi világképben a félelem a társadalmi, politikai és civilizációs folyamatok egyik fontos, ha nem a legfontosabb mozgatórugója.³² A *Leviatán vagy az egyházi és világi állam anyaga, formája és hatalma* című, 1651-ben megjelent könyvében amellet érvel, hogy az anarchia ellenszere csak a Leviatán, az emberek akaratát megtestesítő, és az erőszak monopóliumát élvező állam lehet. Az, hogy az emberek önkorlátozó intézkedéseket vezetnek be, és az állami lét keretei között hajlandóak élni, annak köszönhető, hogy szeretnének az önfenntartásukról és az életük zavartalanabb folyásáról gondoskodni. Az állam nélküli „természeti állapot” ugyanis egy nyomorult hadiállapot, ahol csak annyi biztonságunk adatik, amennyit a saját erőnk és találékonyságunk nyújt nekünk. „Ilyen körülmények közt nincs helye a szorgalomnak, mert a gyümölcse bizonytalan; ezért aztán nincs se földművelés, se hajózás, se tengeren túlról behozott áru, se kényelmes épület, nincsenek nagy erőt igénylő tárgyak ide-oda szállításához szükséges eszközök; semmiféle ismeretszerzés a Föld ábrázatára vonatkozóan, s művészetek, se irodalom, se társadalmi érintkezés, s ami

³⁰ Machiavelli és Nagy Frigyes *A fejedelemről*. Ford. Juhász Vilmos. Officina Nyomda és Kiadvállalat, Budapest, 1942, 108. o.

³¹ Veres Péter: *Mit ér az ember ha magyar. Levelek egy parasztfiúhoz*. Magyar Élet Kiadása, Budapest, 1940, 272. o.

³² Hankiss: *i. m.* (2006), 69. o.

a legrosszabb: örökös félelem uralkodik, az erőszakos halál veszélye fenyeget, s az emberi élet magányos, szegényes, csúnya, állatias és rövid.” Hobbes szerint tehát „ameddig nincs közhatalom, amely mindenkit kordában tart, addig az emberek olyan állapotban élnek, amit háborúnak nevezünk, ez pedig mindenki háborúja mindenki ellen.” Az emberek szabadulni akarnak ebből a nyomorúságos hadiállapotból, ehhez pedig szükség van egy látható hatalomra, amely kordában tartja, illetve a büntetéstől való félelem eszközével a megállapodások teljesítésére, és a természeti törvények megtartására kényszeríti őket. Hobbes érvelése szerint a természeti törvények (igazságosság, méltányosság, szerénység, megbocsátás, tehát az a törvény, hogy ne tégy másoknak olyat, amit magadnak nem kívánsz) önmagukban ellenkeznének a természetes érzelmeinkkel, amelyek részrehajlásra, büszkeségre és bosszúra készítetnek minket. A természeti törvény megtartására ezért kényszeríteni kell az embereket; a hatalomtól való félelem ugyanis a polgári társadalom tartópillérjeinek tiszteletben tartására sarkallja az embereket. A megállapodások ugyanis kard nélkül pusztá szavak, „nincs erejük rá, hogy akár a legcsekélyebb biztonságot is nyújtsák nekünk”. A közhatalom érdeme tehát, hogy az embereket kordában tartja, és cselekedeteiket a közjó felé irányítja. A közhatalom oltalmazza polgárait a külső támadástól és az egymásnak okozott jogtalanságtól, „és ezáltal olyan biztonságot nyújt nekünk, hogy szorgalmunk és a föld gyümölcseink jóvoltából elláthassuk magunkat, és elégedetten élhessünk”. Az egyetlen személlyé egyesült sokaságot nevezi Hobbes államnak; a nagy Leviatán az a halandó isten lesz, amelynek a halhatatlan Isten fennhatósága alatt a békénket és oltalmunkat köszönhetjük. A Leviatán a minden egyes állampolgár által rá ruházott megbízatás („társadalmi szerződés”) birtokában akkora hatalommal és erővel rendelkezik, hogy a megfélemlítés eszközével élve mindenki akaratát a belső békére, és a külső ellenséggel szembeni kölcsönös összetartásra irányíthatja.³³

Pinker így jellemzi Hobbes Leviatánját: „az agresszoroknak járó szankciók kiszabásával (...) képes kiküszöbölni az agresszió ösztönét, eloszlatja a megelőző csapással kapcsolatos általános szorongást, és okafogyottá teszi, hogy az emberek pisztolyt tartsanak a megtorlás és elszántságuk bizonyítása érdekében. És mivel a Leviatán semleges harmadik fél, nem teszi elfogulttá a sovinizmus, amelynek hatására mindkét fél azt hiszi, hogy ellenfele a megtestesült gonosz, míg ő maga

³³ Hobbes, Thomas: *Leviatán vagy az egyházi és világi állam anyaga, formája és hatalma*. Ford. Vámosi Pál. Magyar Helikon, Budapest, 1970, 108-109., 145., 148-149. o.

ártatlan, mint a ma született bárány.”³⁴ Madison szemléletesen fogalmazott a kormányzat fennállásának szükségességéről: „Ha az emberek angyalok lennének, nem lenne szükség kormányra. Ha az embereket angyalok irányítanák, sem külső, sem belső kontrollra nem lenne szükség a kormányok fölött.”³⁵

Hobbes elméletét a későbbiekben Samuel Pufendorf is kamatoztatta; ő szintén úgy látta, hogy a természeti állapot az állami intézmények nélkül kevés biztonságot nyújt. A természet ugyan békés közösségi formára utalja az embert, de az egyeseket a szenvedélyeik és a vágyaik a béke megzavarására csábítanak, ha nem gondoskodnának arról, hogy a békés rendet egy védelmező hatalom biztosítsa. Az ember társas természete az államképződés első, míg a sérelemtől való félelem és az elővigyázatosság második oka.³⁶

A közhatalom természetéről Hobbeséhoz egészen hasonló gondolatokat vallott Nobert Elias is. A *civilizáció folyamata* című könyvének egyik fő mondanivalója ugyanis éppen az, hogy ha megváltozik az emberi kapcsolatok dinamikája, és kialakulnak a fizikai erőszak monopolszervezetei, és ha a „tartós csetepaték és háborúskodások kényszere helyett az egyént békésebb, pénz- vagy presztízsszerzésre állított funkciók tartják kordában, akkor az affektusmegnyilvánulások lassan egy közepes szint felé törekszenek. A viselkedésben és az affektusmegnyilvánulásokban tapasztalható ingadozások nem tűnnek el, de mérséklődnek. A kilengések nem olyan nagyok már sem felfelé, sem lefelé, a fordulatok nem annyira közvetlenek. (...) Az erőszakmonopóliumok létrejöttével az ember ember általi fenyegetettségét szigorú szabályozásnak vetik alá, és az kiszámíthatóbbá válik. A mindennapok mentesebbek lesznek az emberre sokszerűen rátörő fordulatoktól. Az erőszakot kaszárnnyákba zárják; s az tárolóhelyéről, a kaszárnnyákból csak szélsőséges esetben, háborús időkben, és társadalmi felfordulás során tör be közvetlenül az egyén életébe.” Az állandó bizonytalanság megszűnik, és az egyén életében a biztonság sajátos formája jelenik meg. „Már nem mint csapást mérőt vagy csapást elszenvedőt, mint fizikailag győzött vagy legyőzöttet dobálja ide-oda hatalmas élvezetkitörések és súlyos félelmek között; ebből a mindennapok színterei mögött felhalmozott erőszakból állandó, egyenletes nyomás nehezedik az egyén életére, amelyet gyakran még csak meg sem érez,

³⁴ Pinker, Steven: *Az erőszak alkonya. Hogyan szelídült meg az emberiség?* Ford. Gyárfás Éva. Typotex Kiadó, Budapest, 2018, 57. o.

³⁵ *Uo.*, 193. o.

³⁶ Bluntschli: *i. m.* (1875) 141. o.

hiszen teljesen hozzászokott, viselkedése és ösztönkialakítása (...) erre a társadalmi szerkezetre hangolódott.” Az állami hatalom tehát sikerrel számolta fel az „ember embernek farkasa” áldatlan állapotát; a fizikai erőszak monopolizálása csökkentette a félelmet és a rémületet, amelyet az ember a másik emberrel szemben érez; de csökkentette annak a lehetőségét is, hogy bárki másokat rémületbe ejtsen, másokban félelmet keltsen vagy másokban kint okozzon. „Az egyént itt arra szorítják, hogy egész lelki háztartását alakítsa át: folyamatosan, egyenletesen és mindenoldalúan kell szabályoznia ösztönéletét és viselkedését.”³⁷

Ferrero magyar tanítványa, Bibó István ugyancsak úgy látta, hogy az európai társadalomfejlődés értelme éppen a félelemtől való megszabadulás kísérleteiben rejlik. Bibó szerint „Minden államelmélet, minden, a szó magas értelmében vett politika arról beszél, hogy mit kell tenni az emberi közösségeknek (...) ahhoz, hogy ezeknek a félelmeknek a közösségi következményeitől megszabaduljon.” Az a gondolat, hogy a szabadság és a félelemmentes, nyugodt értelem uralmát állandósítani, intézményesíteni lehet, két nagy kultúrkörben vetődött fel: a görög-rómaiban és a kínaiban. A görög kísérletben azt a felismerést domborították ki, hogy egy rendezett alkotmányban az emberek nem emberek, hanem törvények uralma alatt élnek; Róma pedig abban jeleskedett, hogy egy olyan, időbelileg tartós legitimitást sikerült kimunkálnia, amely a monarchikus, demokratikus és arisztokratikus elemeket vegyítette egymással. A kínai kísérlet azért bizonyulhatott unikálisnak, mert egy olyan etikai rendszer – a konfucianizmus – tudott szárba szökkeni, amely az állam egész gépezetét a kötelességek és kötelességteljesítések hierarchikus rendjévé alakította. A keresztény kísérlet a Kr. utáni III. századtól tudott megkezdődni. A keresztények Krisztus személyén keresztül a szelídség hatalma és az aktív szeretet fontossága mellett tudtak kardoskodni, és a harag hiábavalóságát, az élethalálharc és az öldöklés kártékony mivoltát hangsúlyozták. Szent Ágoston érdeme Bibó szerint abban rejlik, hogy meg tudta teremteni a racionális társadalomszervezés fontosságát hangsúlyozó római, illetve a félelem-, gyűlölet- és erőszakmentesség maximáit képviselő keresztény igények szintézisét. Az európai társadalomfejlődés tulajdonképpen értelmét ettől kezdve a félelem-, gyűlölet- és erőszakmentesség redukciójára tett kísérletek jelentik. Ezekkel a kísérletekkel azt célozták meg, hogy csökkentsék az embereknek az erőszaktól való félelmét. „Minden termékeny társadalomszervezés alapja az a felismerés, hogy az emberek között

³⁷ Elias, Norbert: *A civilizáció folyamata. Szociogenetikus és pszichogenetikus vizsgálódások*. Ford. Berényi Gábor. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1987, 688-689., 691. o.

leküzdhetetlen érdekellentétek nincsenek, csak görcsös félelmek vannak, és esetleg olyan görcsös félelmek, amelyek megmerevedett társadalmi szituációkra épülnek, azonban nem valóságos érdekellentétekre, hanem megmerevedett társadalmi szituációkból fakadó érdekellentétekre. (...) Gyakorlatilag a társadalom bajai kilencvenkilenc százalékban nem sötét összeesküvésekből, hanem *megmerevedett érdekviszonyokból, bizonyos görcsös helyzetekből származnak, amiknek a feloldása, nem pedig agyonrémisztgetése a legközvetlenebb cél.*” Az európai társadalomfejlődés végül eljutott odáig, hogy kimunkálta a szabadságjogok rendszerét (a hatalmi ágak elválasztása, az általános választás útján megalakuló népképviselői parlament, a parlamentnek felelős kormány, a kormányzattól független igazságszolgáltatás, sajtó-, gondolat-, gyülekezési és egyéb szabadságok, kiterjedt helyi önkormányzat), amely a politika világát, s ezen keresztül az egész társadalmat megszabadította a felsőség és a másik ember erőszakától való állandó félelemtől.³⁸

Utazásunk vége felé közeledve érdemes megemlíteni, hogy a félelemre alapított kormányzás terminusát a francia felvilágosodás talán leginspirálóbb és legnagyobb hatású gondolkodója, Montesquieu dolgozta ki a kormányformák tipológiájának felvázolása során. *A törvények szelleméről* írott munkájában (1748) Montesquieu a kormányzat három formáját különítette el: a köztársaságit, a monarchikusát, valamint az önkényuralmit. Mindhárom kormányzat sajátos alkattal és karakterrel bír: a köztársasági esetén a nép a maga egészében birtokolja a főhatalmat, esetleg csak egy része a szuverenitás birtokosa; a monarchikusnál egy ember (a fejedelem) kormányoz, de meghatározott és hatályban lévő törvények alapján; míg az önkényuralmi változatnál egy ember kormányoz, de törvény és szabály nélkül: a saját akarata és kénye-kedve szerint intéz minden ügyet. A háromféle kormányzat különböző vezérelvekkel rendelkezik: olyan emberi szenvedélyekkel, amelyek a kormányzást mozgásban tartják, működésre készítik. A demokrácia vezérelve az erény, az arisztokrácia vezérelve az önmérséklet, a monarchiáé a becsület, míg az önkényuralmi kormányzaté a félelem.³⁹

³⁸ Bibó István: *Az európai társadalomfejlődés értelme*. In Szilágyi Sándor (szerk.): *Bibó István. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2001, 328., 329-335., 349., 351-352., 363-364. o.* Bibó gondolatainak áttekintéséhez lásd még Bihari Mihály: *Hatalom és legitimitás. Guglielmo Ferrero hatása Bibó gondolkodására*. In Fejes Zsuzsanna – Török Bernát (szerk.): *Suum cuique. Ünnepi tanulmányok Paczolay Péter 60. születésnapja tiszteletére*. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2016, 17-28. o.

³⁹ Montesquieu: *A törvények szelleméről*. Ford. Csécsy Imre, Sebestyén Pál. Osiris – Attraktor, Budapest, 2000, 56., 71-75, 77., 79. o.

Montesquieu munkája nyomán a következőkben foglalhatjuk össze a félelemre alapított kormányzat lényegét. Vannak olyan államok, amelyekben a törvények úgy kezelik az embereket, mintha állatok volnának; nem kívánnak meg tőlük semmilyen erényt, semmiféle áldozatot, csak anyagi engedelmességet; nem biztosítanak méltóságot az alattvalóknak. „Az emberek közös sorsa itt olyan, mint az állatoké: nem ismernek mást, mint ösztönt, engedelmességet és fegyelmet. (...) Ha egy állatot idomítunk, úgy elővigyázatosan gondoskodunk róla, hogy se az idomító, se az idomítás módszere vagy folyamata meg ne változzék; két vagy három mozdulattal, de nem többel, igyekszünk az agyára hatni.”⁴⁰ A zsarnokságban annak a követésére kötelezik az alattvalókat, amit egy ember – a fejedelem vagy despota – önkényesen jónak kiált ki; az ilyen vezető egyedül az erő által viszi keresztül az akaratát. „Az uralkodó egyszer kinyilvánított akaratának olyan feltétlen hatásúnak kell lennie, mint a célba találó golyónak.”⁴¹ A lealacsonyító törvények csupán a félelem által kormányzottak. Az ilyen államok népei csak az erőszaknak és a félelemnek engedelmeskednek. „A félelemnek le kell győznie a bátorságot, és el kell fojtania a becsvágy utolsó szikráját is. (...) Mert ha kormányzatának alapja, a félelem, megszűnik, a néppel szemben nincs semmiféle védelme. Ily értelemben mondják nyilván a kádik, hogy a nagyurat nem köti a szava vagy esküje, ha ezáltal hatalmának határt szabna.”⁴² A törvények uralma helyett egyetlen ember erőszak által történő kormányzása valósul meg, ezért a rendszert természete szerint zsarnokságnak nevezhetjük. A politikai hatalom egybeolvad a családi hatalommal, és az államhivatalnok azonos a szeráj hivatalnokával. Az ilyen kormányzatokban kiterjedt a korrupció: „elkerülhetetlen, hogy a (...) segítő kezek egyben ne gondoskodjanak a saját hasznukról is. A zsarnoki államokban szinte természetes dolog a hivatali sikkasztás.”⁴³ A zsarnokság a félelmen alapul; az uralkodótól való félelem a népnek zabolája, ugyanakkor védelmet is biztosít. A nép ugyanakkor túl gyenge ahhoz, hogy a zsarnoknak félnie kelljen tőle. Az önkényuralmi rendszerben a gyengeség és a nyugalom túlzott szeretete miatt a polgárok minden hatalmat az uralkodó személy akaratára hagynak, ellenállhatatlan erőt adnak a kezébe, és a maguk számára csak a korlátlan engedelmességet tartják fenn. Az ilyen kormányzat egyedül a félelmen alapulhat. Az ember csak a nyugalomért cserébe áldozhatja fel a szabadságot, ám a

⁴⁰ Montesquieu: *Európa egységéről*. Ford. Rózsahegy Zoltán. Phönix Kiadás, Budapest, 1943, 85., 87. o.

⁴¹ *Uo.*, 84-85. o.

⁴² *Uo.*, 84. o.

⁴³ *Uo.*, 88., 91-92. o.

félelmen alapuló kormányzat speciális vonása éppen abban rejlik, hogy szétdúlja azt, amiért a félelmet ki kellett volna állni: a biztonságot és a békét. A zsarnokság emiatt abszurd kormányzat, és már a feltételeit tekintve is ellentmondásos. A félelemre alapított kormányzat lehetősége és tartóssága nyilvánvalóan megkívánja, hogy a félelem ne legyen egyetemes és állandó; nem szükséges, hogy mindannyian féljenek, és hogy mindent féltsenek, amivel bírnak; mert különben mi hasznát is vennék annak, hogy – úgy-ahogy – a maguk urai? A polgároknak általában elegendő nyugalmat és békét/békességet kell találniuk ahhoz a magánéletükben, hogy ne legyen kedvük a közügyekbe avatkozni, „kotnyeleskedni”. Ha a félelem már az „ajtónkon is kopogtat”, akkor viszont már nem is kormányzatról, hanem zsidványságról van szó (mert mi egyebek is a birodalmak igazságosság nélkül, mint nagy rablóbandák? – teszi fel a kérdést Szent Ágoston). Az önkényuralmakban sem a félelem a kormányzat egyedüli elve. Kezdetben persze félelemből engedelmeskednek, később azonban már megszokásból, „rutinszerűen” teszik ezt. A szokás olyan elvnek tekinthető, amely mérsékeli a félelem hatását. Az alattvalók egyébként az ilyen rezsimekben „bálványozzák” is a „felsőbb, láthatatlan” hatalmat, amely mindent megtehet, és hatalmas színpompa és „fénycsóva” övezi: e hatalom iránt valójában korlátlan csodálattal viseltetnek. Minél lentebbről tekintenek fel rá, annál inkább bámulatba ejti és megbabonázza őket a hatalom magassága; nem csupán félelmet éreznek iránta, hanem tiszteletet is. Az önkényesen uralkodó fejedelem iránti engedelmisségnek tehát éppen úgy motivációja a tisztelet, mint a félelem. Az ilyen rendszerekben kiemelt fontossággal bír a vallás is; „a vallásoknak nagyobb befolyása van, mint bárhol másutt; a vallás itt félelmet jelent, és fokozza a többi félelmet. A mohamedán államokban az uralkodó csodálatos tisztelete részben a vallásból fakad.”⁴⁴

3. KONKLÚZIÓ

A félelem érzése a XXI. századra sem tűnt el az életünkben és mindennapjainkból. Judith N. Shklar szerint a kegyetlenség és a kegyetlenség okozta szenvedéstől való félelem a XX. századra újra az európai civilizáció alapvető tényezőjévé vált. Meglátása szerint a „félelem liberalizmusának”, a félelem ellen forduló emberek közösségének kell majd megteremtenie egy kegyetlenségtől és félelemtől mentes, új

⁴⁴ Uo., 89. o.; Janet, Paul: *A politikai tudomány története az erkölcsstanhoz való viszonyában*. III. kötet. Ford. Lőrincz Béla. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó-vállalata, Budapest, 1892, 41-42., 48-49., 66-69. o.

civilizációt.⁴⁵ De hogyan is lehetne lerakni egy ilyen civilizáció fundamentumait, amikor a XXI. század második évtizede illiberális demokráciák felemelkedésétől, az öreg kontinens felé özönlő migránstömegektől, terrorista indíttatású támadásoktól, a szomszédunkban zajló háborútól, környezeti katasztrófáktól, az összeomló ökoszisztémától hangos? Nos, aki alaposabban körülnéz, mindeme negatívumok ellenére akár pozitív hangvételű véleményekkel is találkozhat. Steven Pinker szerint az emberiség megszelídülésének és a humanizációs forradalomnak köszönhetően „A múlt már kevésbé látszik ártatlannak, a jelen kevésbé sötétnek. Egyre jobban értékeltük az egymás mellett élés apró ajándékait, amelyek elődeink idején még utópiának számítottak. (...) Nem arról van szó, hogy gondtalanabbak lettünk: azért élvezhetjük ma a békét, mert az előttünk járó nemzedékek elborzadtak a korukat jellemző erőszak láttán, ezért szívós munkával igyekeztek csökkenteni azt, és nekünk is az a feladatunk, hogy a maradék erőszakot is megszüntessük. Az erőszak visszaszorulásának elismerésével erősíthetjük meg legjobban, hogy megéri-e az ilyesfajta erőfeszítés. Régóta moralizálunk már azon, hogy az ember embertelenül bánik az emberrel. (...) Nemcsak azzal kell megszállottan foglalkoznunk, hogy mit csináltunk rosszul, hanem azzal is, hogy mit csináltunk jól. Mert valamit igenis jól csináltunk, és nagyon hasznos lenne tisztában lenni azzal, hogy pontosan mi volt az.”⁴⁶ Bibó István gondolatát aktualizálva talán azt is csinálhatnánk jól, hogy nem feledkezünk meg az értelem uralmáról az indulatok felett: ez ugyanis olyan követelmény, amelyről „az emberiségnek semmiféle irracionális lendület kedvéért nem szabad lemondania, ha nem akarja feladni azt, amit eddig fejlődött.”⁴⁷

Montesquieu példáján keresztül láthattuk, hogy még az önkényuralmi rendszerek sem alapozhatják kizárólag a félelemre a hatalmukat. A francia felvilágosodás idején persze még nem létezett közösségi média és szinte totális médiamanipuláció; de hisszük, hogy a Benedictus Spinoza által megfogalmazott gondolatok minden jóézésű polgár véleményét tükrözik. „Az állam végső célja nem az uralkodás, sem pedig az embereknek félelemben tartása, és másnak joghatalma alá való rendelése, hanem ellenkezőleg, minden egyesnek megszabadítása a félelemtől, hogy amennyire csak lehetséges, biztonságban éljen, azaz hogy természetes jogát a létezésre és működésre önmagának és másnak kára nélkül a legjobban érvényesítse. Mondom,

---

⁴⁵ Hankiss: *i. m.* (2006), 70. o.

⁴⁶ Pinker: *i. m.* (2018), 18-19. o.

⁴⁷ Bibó István: *Politikai hisztériák*. Argumentum Kiadó – Bibó István Szellemi Műhely, Budapest, 2011, 31. o.

az állam célja nem az, hogy az embereket eszes lényekből vadállatokká vagy automatákká tegye, hanem ellenkezőleg, az, hogy lelkük és testük bizton fejthesse ki erőit, és maguk az emberek szabadon használják eszköket, ne gyűlölettel, haraggal vagy fondorlattal harcoljanak, s ne ellenséges érzéssel viseltessenek egymással szemben. Az állam célja tehát valójában a szabadság.”⁴⁸

---

⁴⁸ Spinoza: *Teológiai – politikai tanulmány*. Harmadik kiadás. Ford. Szemere Samu. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984, 293. o.

Dr. Kovács István¹

A szervezett bűnözéshez köthető jellemző bűncselekmények Magyarországon

Tanulmányomban a szervezett bűnözéshez köthető bűncselekmények elemzésével foglalkozom. A vizsgálat tárgyát képezi, hogy milyen tipikus bűncselekmények köthetők Magyarországon a szervezett bűnözéshez, valamint az is, hogy mennyiben változott annak trendje a XXI. században. Mindehhez matematikai statisztikai próbák elvégzését, valamint anonim ítéletelemzést hajtottam végre.

BEVEZETÉS

A szervezett bűnözés irányíthatatlan, fenyegető tény a közösség életében.² Az elkövetett bűncselekmények jellege, dinamizmusa és változatossága korlátlanak tűnik; e cselekmények közül a kábítószer-, fegyver- és emberkereskedelem (köztük a nők, és a gyermekek szexuális célú kereskedelme), valamint a pénzmosás a legelterjedtebbek. A világ egyetlenegy területe sem immunis e veszélyekkel szemben, mivel mindenhol és mindig lesznek olyanok, akik a pénz és a hatalom hálójában az illegális, tiltott áruk és szolgáltatások iránti igényeket kielégítik. Ez a kereslet különösen igaz a fegyver-, a kábítószer-, és a szexmunkások kereskedelmére.³ E bűncselekmények gyakran összefüggésben állnak olyan „támogató tevékenységekkel”, mint például az erőszak és a korrupció, amelyek szisztematikus felhasználása megkönnyíti a bűnözői tevékenységet.⁴ Minél nagyobbak az általuk okozott testi, pszichikai és társadalmi károk, annál veszélyesebb a tevékenységük a társadalomra.^{5,6} A közrend, és közbiztonság romlik, amely az állampolgárok szubjektív biztonságérzetét is gyengíti.

Az emberi és alkotmányos jogok érvényesítése, a szabadságjogok kiteljesedése, a közösségi szükségletek kielégítése, a nyilvános és magánszférához társuló biztonság megteremtése, olykor-olykor távoli és utópisztikus gondolatnak tűnik, mégis az állam

¹ Adjunktus, r. őrnagy, Nemzeti Közszoigolati Egyetem Rendészettudományi Kar, Vezetéstudományi Tanszék.

² Chamberlin, Henry B.: Some observations concerning organized crime. In *Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol. 22, No. 5. (1931), pp. 652-670

³ Fickenauer James O. – Voronin, Yuri A.: *The Threat of Russian Orgnaized Crime*. U. S. Department of Justice, Office of Justice Programs. Washington, DC, 2001.

⁴ Hauck, Pierre – Peterke, Sven: Organized Crime and Gang Violence in national and international Law. In *International Review of Red Cross*, Vol. 92, No. 878 (2010), pp. 407-436.

⁵ Gurov, Aleksandr: *Krasnaya Mafiya*. Samotsvet Publishing, Moscow, 1995.

⁶ Voronin Yuri A.: *Criminology*. Academy of the Ministry of Internal Affairs, St. Petersburg, 1998.

feladata, hogy garanciális feltételekkel e termékeket előállítsa, gyakorlásukat elősegítse, és megvalósulásukat biztosítsa.^{7,8} Felgyorsult világunkban olyan farkastörvények uralkodnak, amelyben az államok a teljes mértékben individualista jellegüket feladni, az autonómia részleges megtartása mellett pedig egymással kooperálni kényszerülnek, mindezt azért, hogy e stratégiai célok megvalósulása biztos alapkövekre épülhessen.⁹ Élhetünk bárhol a Földön, a globalizáció árnyoldalának köszönhetően olyan veszélyforrásokkal kell szembenéznünk, amelyek a bolygón élő összes ember életét, testi épségét és joggyakorlását sértik vagy veszélyeztetik.¹⁰ A környezetrombolás, a népességrobbanás, a nagymértékű polarizáció a társadalmi rétegek között, az országok közötti adósságcsapdák, instabil zónák kialakulása, a feketegazdaság léte, a bűncselekmények nemzetközi jellege (nemzetközi szervezett bűnözés, terrorizmus, tömegpusztító fegyverek elterjedése, kiberbűnözés, kábítószerkereskedelem, korrupció, szexuális célú emberkereskedelem) egytől egyig ilyen veszélyforrásnak, fenyegetésnek tekinthetők. A polgárok szubjektív biztonságérzetével kapcsolatban stratégiai fontosságú, hogy az államnak mely terület(ek)re kell még inkább hangsúlyt fektetnie. Tanulmányomban egy olyan nemzetközi veszélyforrással foglalkozom, amely illegális tevékenységével az államoknak milliárdos károkat okoz, a polgárok életét és testi épségét sérti, veszélyezteti, valamint a hatóságokat folyamatos megpróbáltatások elé állítja. A szervezett bűnözés ma korunk egyik legnagyobb veszélyforrása, amely ellen a fellépés sürgető jelentőségű. A vizsgálat centrumában nem gyakorlati megoldást kínáló javaslatok állnak, hanem egy olyan elméleti hipotézis megtárgyalása, amely a magyarországi szervezett bűnözéshez köthető jellemző bűncselekmények körét kívánja feltárni. A téma szenzitív voltára, valamint az azt körülvevő erős látencia övezte jelenség kutatására célszerűnek tartottam több olyan eltérő, de mégis összetett kutatási módszert alkalmazni, amely reményeim szerint a szervezett bűnözés elleni harc mind elméleti, mind gyakorlati oldalának fejlesztéséhez iránymutatásul szolgál, és új tudományos eredmények létrejöttéhez segíthet hozzá.

⁷ Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata.

⁸ Morsink, Johannes: *The Universal Declaration of Human Rights. Origins, Drafting, and Intent*. University of Pennsylvania Press, Pennsylvania, 1999.

⁹ Ennek bővebb elemzésére nézve ld. Pongrácz Alex: *Nemzetállamok és új szabályozó hatalmak a globális erőterben – avagy megszelídíthető-e a globalizáció*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.

¹⁰ Maslow, Abraham H.: *A Theory of Human Motivation*. Martino Fine Books, Eastford, 2013.

Tanulmányomban történelmi alapkutatást végeztem, amelynek során primer és szekunder forráselemzést hajtottam végre. Az adatgyűjtő tevékenység a szervezett bűnözéssel kapcsolatos levéltári kutatást, az írott rendeletek, intézkedések, parancsok, jelentések, rendőri jegyzőkönyvek, publikált tanulmányok feldolgozását jelentette. Tekintettel arra, hogy a témában kevés magyar nyelvű szakirodalom állt rendelkezésre, ezért azokat angol és német nyelvű monográfiákkal egészíthettem ki. Később az alapkutatást olyan alkalmazott kutatás váltotta fel, amely a témában megismert eredmények hasznosítási lehetőségeinek felhasználását elősegíti, a gyakorlati megvalósítás során felmerült problémák megoldásához pedig iránymutató jelleggel segítséget nyújt. Ellentétben az alapkutatással, az alkalmazott kutatás a funkcionáló, középtávú stratégiai céloommal parallel képes a bekövetkezett változásokra gyorsabban reagálni, folyamatos alkalmazása a közvetlen gyakorlati szükségleteket kielégíteni, és többnyire rövid időn belül alkalmazható eredményeket produkálni. Kiemelt jelentősége abban rejlik, hogy a felgyorsult világnak köszönhetően a szervezett bűnözői hálózatok a bűncselekmények elkövetéséhez napról napra egyre fejlettebb technológiákat használnak, amelyek ellen a rendőrségnek feleannyi idő alatt, még fejlettebb humán és tárgyi erőforrások bevetésére van szüksége annak érdekében, hogy a bűncselekményeket megelőzhessék és megakadályozhassák, megteremtve ezzel a bűnözőkkel szembeni lépéselőnyt. A szervezett bűnözés dinamizmusa, rugalmassága a politikával szemben egyelőre egyértelmű előnyt biztosít.¹¹ Az alábbi logikai összefüggést már Naylor is feltárta: a szervezett bűnözés elleni harc akkor lehet csak sikeres, ha a bűnöldöző hatóságok ugyanahhoz a leleményességhez, innovációhoz, szervezeti rugalmassághoz és együttműködéshez folyamodnak, amelyek a bűnszervezeteket jellemzik.¹²

A tanulmány kutatási metódusának elméleti szakasza absztraktálható, logikai erőfelhasználást követelt meg. Az analízis és szintézis dialektikus felhasználása segítségemre volt abban, hogy a vizsgált témakört gondolati részekre bonthassam (szétválasztva lényeges tulajdonságaikat, strukturális elemeiket és egyes kapcsolataikat), majd minden egyes részt – felépítés, és funkcionalitás alapján – az egészhez való viszonyulása alapján feltérképezhessem. Ezt egészítette ki az összehasonlítás módszertana, amely a vizsgálat tárgyáról számos ítéletet

¹¹ Fickenauer et al.: *i. m.* (2001).

¹² Naylor, Robin T.: From cold war to crime war. In *Transnational Organized Crime*, Vol. 1., No. 4. (1995), pp. 37-56.

feltételezett; ezek egymással szorosan összefüggtek, az ismereteket pedig a keletkezett rendszeren belül az azonosság, a hasonlóság, a különbség, és az össze nem vehetőség szempontja választotta szét. Az elméleti szakaszt követően olyan kvantitatív módszert választottam, amely a különböző szervezett bűnözéssel kapcsolatos fogalmak összetevőit a matematikai gyakoriság számítások alapján elemezi és értékeli, majd azok relatív gyakoriságát megmutatja.

Hipotézisem szerint a hazai szervezett bűnözés átalakuló jellegét mutatja, a fogalomhoz társított leginkább használatos bűncselekmények mellett új, inkább a fehérgalléros bűnözéshez köthető cselekmények jelentek meg. Stratégiai célom egy olyan matematikai-statisztikai adatbázis létrehozása, amely a gyakorisági együttjáratokon keresztül, a fogalmak közötti relációk segítségével a szervezett bűnözéshez köthető látenciát csökkenti, egyben új tudományos eredményt generál.

1. A SZERVEZETT BŰNÖZÉS FOGALMA

A maffia szó eredete egészen a IX. századig, Szicília arab megszállásáig nyúlik vissza.¹³ Ezt egészen pontosan az „aglabidák” arab emírdinasztiához kötjük, amely egészen egy évszázadon keresztül (Kr. u. 800-909) az „abbászida” kalifa helytartóiként független hatalmat gyakorolt a Földközi-tengeren a tengeri kereskedelem ellenőrzésével. Ziyadat Allah¹⁴ (Kr. u. 817-838) arra készült, hogy teljes mértékben elfoglalja Szicíliát, mert ez vallási szempontból is az uralkodó megelégedésére szolgált volna. Szicília híres volt gazdagságáról és tengeri kereskedelméről. Az „aglibai” csapatok 827-ben Mazarában szálltak partra, majd 832-ben Palermót, 842-ben pedig Messinát is elfoglalták. Ezt követte Szardínia és Málta is, amellyel az egész Földközi-tenger nyugati részét uralmuk alá vonták. A történelmi kutatás szerint ebben az időben a szicíliaiak egy titkos társaságot hoztak létre, hogy egyesítsék csapataikat az ottani őslakosokkal, és fellépjenek az arab elnyomókkal szemben. Mindez mentsvárat jelentett számukra, amelyet „maffia” szóval jelöltek, amely arabul menedéket jelent. A szicíliaiaknak egyesíteni kellett a csapataikat, megalapozva ezzel az összetartás, a család jelképét. A titkos társaságba belépőknek

¹³ Rich, Joseph E. (2002): They'll Make You an Offer You Can't Refuse: A Comparative Analysis of International Organized Crime. In *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, Vol. 9., No. 2., (2002), 593. p.

¹⁴ Tourneau, Roger Le: Mohammed Talbi, L'émirat aghlabide (184/860—296/909). In *Revue des mondes musulmans et de la Méditerranée*, 1968/5., pp. 72-176.

esküt kellett tenniük többek között arra nézve, hogy a társaság működéséről nem szólnak kívülállóknak semmit, teljes engedelmességet fogadnak a csoport tagjaival szemben, és segítséget nyújtanak a társaság tagjainak, ha szükség van rájuk. A tagok által tett fogadalmat gyakorta a csend arab megfelelőjével az „omertával” azonosították. Ha megvizsgáljuk a középkori „maffia” fogalmat, láthatjuk, hogy olyan elemeket foglal magában, mint az összetartozás, a család intézménye, a titoktartás, azaz a belső konspiráció, az erőszak alkalmazása, a törvényenkívüliség, a segítségnyújtás, azaz a kooperáció a tagok között és a szervezettség, amely vezetőt, és végrehajtókat is feltételez.

Ugyan a „maffia” középkori fogalma, mint ellenállási mozgalom és társaság létrejötté a szicíliai népcsoporthoz köthető, de egy másik aspektus pont erre építve igyekszik a definíciót erősíteni. Az arab hódítás több száz éven keresztül volt része az európai, így a szicíliai térségnek is, amely a nemzetek integrációját vonta maga után. Az integráció több alrendszerét ismerjük, amely így egy átalakult és változásban levő egészé fejlődött. Mindkét kultúrabéli jellemzők hatással voltak a másikra, és annak függvényében változtak, sőt a mai napig változásban vannak. Gondoljunk csak a normák és értékek, a térbeliség, lokalitás, az intézmények, vagy akár önmagában a társadalmi folyamatok és a társadalom integrációjára.¹⁵ Mindennek részei a kollektív identitások, attitűdök és gyakorlatok, a normaválasztás elfogadása, a követhetőség eldöntésének folyamatai, valamint a társadalmi részvétel, a kapcsolathálózati beágyazottság, a közösségek reprezentációja a térben. Míg a szicíliaiak a középkorban ezt az integritást nem akarták elfogadni, és ellenállás formájában, a „maffia” létrehozásával próbáltak meg leküzdeni, addig a mai szervezett bűnözői hálózatok (arab klánok, kínai triádok, japán jakuzák, orosz és ukrán csoportok stb.) a politikai és jogi integráció ellen kívánnak lázadni azzal, hogy az illegalitásba burkolódzva különböző bűncselekményeket követnek el, amellyel mindenki felett hatalmat kívánnak gyakorolni. E logikát követve a kilencedik században a szicíliai kultúra integrációja kellő alapot nyújtott az arab világban és az arab klánoknál megjelenő szervezett bűnözői hálózatok pillérjeinek lefektetéséhez és a kultúrák e jellegzetességeinek beágyazódásához.

A szervezett bűnözés egységes definíciójának meghatározása a tudósok és a bűnöldöző szakemberek között a mai napig széleskörű társadalmi vita tárgyát

¹⁵ Kovács Imre (szerk.): *Társadalmi integráció*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet, Budapest, 2017.

képezi.^{16,17} Smith arra a következtetésre jutott, hogy egy olyan jelenség, amely egyébként is sztereotípiára épül, nem felelhet meg a definícióalkotás alapkövetelményeinek, mert ebből kifolyólag az egységes meghatározás egyrészt a fontos körülményeket nem tartalmazná, másrészt pedig nem zárna ki az összes olyan körülményt, amely a fogalommeghatározás szempontjából nem releváns.¹⁸ Álláspontja szerint a kortárs szerzőknek nem saját logikai meghatározásaikból kellene kiindulniuk, hanem sokkal hasznosabb volna, ha a különféle nézőpontokon alapuló dimenziókat, értelmezéseket vizsgálnák meg. A kérdés számára nem az, hogy a szervezett bűnözés jelenségének a fogalma hogyan definiálható, sokkal inkább az, hogy annak előfordulását milyen történelmi, közgazdasági, szociológiai, pszichológiai, filozófiai, és teológiai folyamatok, erők és eszközök táplálják, okozzák;¹⁹ egy szóval mi lehet az az elméleti alap, amely a szervezett bűnözés leginkább helyénvaló megközelítését adja.²⁰ Részigazsága abban rejlik, hogy a szervezett bűnözés övezte látencia feltérképezését a különböző tudományágak kutatásainak eredményei nagymértékben elősegíthetik, a jelenség háttérében megbúvó attitűdök felfedéséhez pedig hozzájárulhatnak. Ahogy a jog, úgy a közgazdaságtan, a szociológia, vagy akár a pszichológia is képes arra, hogy a saját területén feltárt eredményeket a tudomány szolgálatában egy társadalmi jelenség megismerésére és annak akár kontrollálására is fordíthassa.

Önmagában a szervezett bűnözés kifejezés etimológiailag két különböző értelemben használható. Egyrészt a hatalom szisztematikus és illegális tevékenységből származó profitjára, másrészt pedig a fejezet bekezdésében részletezett sztereotípián alapuló „gengszter”, „maffia”, „maffia-típusú szervezet” azonosítására használható.²¹ Egyes szerzők szerint, mint például Finckenauer a szervezett bűnözést az általános bűnözéshez hasonlóan az etnikai kisebbségek jelenléte táplálja. (Tipikus példája ennek a vizsgálat tárgyát képező arab klánok Németországban, akik migránsként érkeztek az országba.) Ugyanez igaz azoknak az

¹⁶ Fickenauer et al.: *i. m.* (2001).

¹⁷ A szervezett bűnözés nagyon durva kifejezés, amely számos politikus, és a szélesebb közönség szavainak részévé vált. Gyakran egyértelmű referenciapont nélkül alkalmazzák, valójában viszont nagyon határozatlan és homályos tartalmú jelenség. Az egyértelműség hiánya pedig nagy hatással van e releváns tudományos vitára. In Hauck et al.: *i. m.* (2010).

¹⁸ Smith, Dwight C.: Some Things that may be more important to understand about Organized Crime than Cosa Nostra. In *University of Florida Law Review*, Vol. 1., No. 24. (1971), pp. 1-30.

¹⁹ Smith, Dwight C.: *The Mafia Mistique*. Basic Books, New York, 1975.

²⁰ Smith, Dwight C.: Paragons, Pariahs, and Pirates: A Spectrum-Based Theory of Enterprise. In *Crime and Delinquency*, Vol. 26., No. 7. (1982), pp. 382-386.

²¹ Woodiwiss, Michael: Organized Crime - The Dumbing of Discourse. In *British Society of Criminology*, Vol. 1., No. 3. (2000), pp. 1-10.

államoknak a környezetére is, amelyeket a deviancia és a bűnözés romantizálásának tekintetében viszonylag nagy tolerancia jellemez, különösen akkor, ha a kormány és a jogalkalmazás gyenge vagy korrupt (tipikusan ilyen a szicíliai maffia).²² A fentiekre elsőként 1983-ban Hagan tett kísérletet, aki az 1969-1981-es időszakból (nagyreszt amerikai forrásból) származó 13 fogalom szisztematikus tartalomelemzését elvégezte. Tanulmányában olyan hierarchikus kódcsoportokból álló tézisrendszert állított fel, amely a fogalmak leglényegesebb elemeit matematikai, statisztikai gyakorisági vizsgálat alá helyezte. A vizsgálat eredménye megmutatta, hogy melyek azok az elemek, amelyek az összegyűjtött fogalmak tekintetében a legmagasabb számú gyakorisággal fordulnak elő, ezáltal alkalmasak arra, hogy az egységes definíció részét képezhessék. Az áttekintéséből származó eredmény egy olyan konszenzus és koherens kijelölés konvergenciája, amelyben a szervezeti hierarchia és az illegális tevékenység révén megszerzett nyereség folytonossága mellett, az erőszak (n=10) és a korrupció (n=10) használata a leginkább visszatérő elem.²³

Az amerikai kutatók, főleg Smith és a Wickersham Bizottság tagjai sokat tettek azért, hogy az emberek ma a szervezett bűnözés fogalmát nemcsak hazájukban, hanem a világ többi kontinensén is megismerhessék.²⁴ A szervezett bűnözés jelenségét a bizottság az alábbiak szerint definiálta: olyan sajátságos társadalmi berendezkedésű egység, amely bűncselekmények ezreit vonja be egy olyan összetett struktúrában belül, ahol a bűnözői tevékenység nem impulzív, hanem több évig tartó bonyolult összeesküvés eredménye, célja pedig a hatalmas nyereség elérése érdekében az ország főbb területeinek (gazdasági, igazságszolgáltatási, politikai) irányítása. Ez a hierarchikusan felépülő, összeesküvéseken alapuló jelenség-definíció az 1960-as évekig fennmaradt, addig veszélyeztette az önkormányzatok integritását, rontotta meg a rendőrök és ügyvédek hírnevét, hatolt be a törvényes üzletekbe, és szegte meg a szabad társadalom tisztességét és integritását.²⁵

Az 1980-as évekig, az átmenet időszakában, a szervezett bűnözés fogalma a különálló bűnözői csoportokra konkretizálódott, azonban ma már tudjuk, hogy a korábbi kutatások eredményeként a szervezett bűnözés olyan bűnözőkből álló

---

²² Fickenauer et al.: *i. m.* (2001).

²³ Hagan Frank E.: The organized crime continuum: A further specification of a new conceptual model. In *Criminal Justice Review*, Vol. 8, No. 2. (1983), pp. 52-57.

²⁴ A Wickersham Bizottságot 1925. május 20-án Herbert Hoover, az Amerikai Egyesült Államok elnöke hozta létre. A George Wickersham főügyész által vezetett bizottság feladata volt, hogy az Egyesült Államok büntető igazságszolgáltatási rendszerét felülvizsgálja, és a közrend védelmére vonatkozó ajánlásokat megfogalmazza, különös tekintettel a szervezett bűnözői csoportosulásokra.

²⁵ Woodiwiss: *i. m.*

hadsereg, amely a korábbi perspektíváktól eltérően, sokkal változatosabb és integráltabb jelenség.²⁶ Összetettsége abban rejlik, hogy a kisebb, lazán összekapcsolt hálózatoktól különbözik, nem egy maréknyi embert, hanem egy nagy hierarchikus szervezetet foglal magában, amely magasan szervezett, titkos kódokat, képzett személyzetet használ, és úgy viselkedik, mint a jól működő jogi vállalkozások.²⁷

Az 1990-es években kezdődtek meg azok a szociológiai kutatások, amelyek a szervezett bűnözés feltárára irányultak. Borai szerint a szervezett bűnözés általában legalább három személy, és legalább részben bűnös tevékenységére szerveződik, hierarchikus kapcsolata, akik a szervezeti struktúrán belül a bűncselekményeket tervszerű munkamegosztással, az illegális ügyletek legális tevékenységének leplezésével, rugalmas bűnözési technológiák és módszerek infrastruktúráinak tudatos felhasználásával követik el.²⁸ Korinek álláspontja szerint a szervezett bűnözés a lehető legkisebb kockázatvállalás mellett, a hatályos jogszabályok szerinti tiltott szükségletek legnagyobb és leggyorsabb profitja megszerzésének kielégítésére irányul. A bűnözői csoportokon belül szakosodás, specializáció figyelhető meg, a nemzetközi és határokon átnyúló bűncselekmények elkövetését pedig foglalkozásként üzik, a törvényes úton gyakorolt létfenntartást szándékukban sem áll biztosítani.²⁹ Hallmacher úgy értelmezte a szervezett bűnözést, hogy az nem egy önálló hatalmas egységként van jelen a társadalomban, hanem a különböző szervezetek egymás mellett, egymástól többé-kevésbé függetlenül tevékenykednek.³⁰ Nánási definíciójában a szervezett bűnözés társulós, foglalkozásként üzött, hivatásos, általában vagyonszerző bűnözési formát jelent, amely munkamegosztáson alapul, magas fokú konspiráció mellett valósul meg, behatol a legális vállalkozásokba, esetenként a közhatalomba is. A társas bűnelkövetésben rejlő fokozott veszély tovább növekszik a szervezetben: a nagyobb létszám, a sorozatos elkövetés, az egyes bűncselekmények egyenként is jelentősebb súlya, a belső fegyelem, a gondos tervezés és a tevékenység szervezettsége révén. A szervezetet alkotó személyek hivatásos bűnözők.³¹ Grennan és Bitz úgy fogalmazta

---

²⁶ Uo.

²⁷ Williams Phil: *Transnational criminal networks*. Rand Corporation, 2001.

²⁸ Borai Ákos: A szervezett bűnözés büntetőjogi kérdései. In *Rendészeti Szemle*, 1992/5. szám, 12-20. o.

²⁹ Korinek László: *A szervezett bűnözés lényegi elemei*. Magyar Jogászegylet, Budapest, 1996.

³⁰ Halmarcher H., 1986. 239.

³¹ Nánási László: A szervezett bűnözés kérdései a magyar anyagi és eljárási büntetőjogban. In *Romániai Magyar Jogtudományi Közöny*, 2006/3. szám, 45-55. o.

meg a szervezett bűnözést, mint felismerhető, monopolisztikus, önmagát örökítő, hierarchikus szervezetet, amely hajlandó erőszakot és korrupciót alkalmazni.³²

Mindehhez kapcsolódik Maltz meghatározása is, miszerint a szervezett bűnözés jellemzőiről beszélhetünk, amikor a korrupció, az erőszak, a fegyelem, a magas fokú szervezettség összefonódik az ideológiával és a legális vállalkozásokkal.³³

Kovács nézőpontjában a mai korszerű szervezett bűnözés fogalom az alábbi obligáns elemeket tartalmazza: olyan minimum tíz fő feletti létszámot igénylő, fejlődőképes csoportosulás, amely piramisszerűen épül fel, a tagok közötti együttműködés hierarchikus rendszerű, a szervezett munkamegosztás, feladatrendszer, a döntés, irányítás és végrehajtás funkciója elkülönül. A csoport tagjai között a kötelék tartós (egy életre szól), működésüket részben konspirált, részben nyílt, illegális és bűncselekményekből származó jövedelemből biztosítják, amelynek célja az anyagi haszonszerzés és a politikai, gazdasági befolyás megteremtése.³⁴ Tevékenységük veszélyes a társadalomra, bűnös cselekményeik kivitelezése olyan technikai eszközök alkalmazásán alapul, amely a modern kor vívmányait jelentős mértékben meghaladják.^{35, 36}

A XXI. században Strompf álláspontja szerint a speciális bünszervezetek ismérvei: hierarchikus felépítésűek, formális struktúrájuk van, a résztvevőknek meghatározott szerepük van, magas fokú konspiráció jellemző a működésre.³⁷

A hipotézisben foglaltakat viszont a bűncselekmény jogi tekintetében kell vizsgálnunk, amelyre a 2012. évi C. törvény – a Büntető Törvénykönyv – szolgál. A törvény 321. §-ban önálló deliktumként kezeli a bünszervezetben való részvételt, a 459. § (1) 1. pontja pedig a fogalmat az alábbiakban határozza meg: „bünszervezet: legalább három személyből álló, hosszabb időre, hierarchikusan szervezett, konspiratíván működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése.”³⁸

³² Grennan Sean – Britz, Marjie T.: *Organized Crime: A Worldwide Perspective*. Pearson Prentice Hall. 2016.

³³ Maltz Michael D.: Defining Organised Crime. In Kelly, Robert J. et al.: *Handbook of organized crime in the United States*. Greenwood Press, Westport, 1994, 26-27. o.

³⁴ Kovács István: A Magyarország határain átnyúló szervezett bűnözés és prostitúciós bűncselekmények a schengeni térségben, különös tekintettel a SOCTA és EUROSTAT értékelésére. In *Határrendészeti Tanulmányok*, 2017/4. szám, 82-161. o.

³⁵ Kovács István: „Olajozás”, szervezett bűnözés, és prostitúció a '90-es években Magyarországon. In *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2014/1. szám, 114-146.

³⁶ Kovács István: Németországban tevékenykedő arab klánok és a „maffia” fogalom összefüggései. In Zágón Csaba (szerk.): *Tradíció, tudomány, minőség*. Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, Budapest, 2021, 294-306.

³⁷ Strompf Christina M.: Guilty until proven innocent: A comparative analysis of organized crime. In *ILSA Journal of International & Comparative Law*, Vol. 23., No. 1., (2016) pp., 27-54.

³⁸ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

2. KUTATÁS

2. 1. Kutatási minta és módszer

A kutatás a szervezett bűnözés, valamint a bűnszervezetben való részvétel, mint önálló bűncselekmény, valamint bűncselekményt minősítő körülmény hazai statisztikai adatait, valamint bírósági ítéleteket, mint esettanulmányokat veszi górcső alá. A kutatási mintában a Bírósági Határozatok Gyűjteményéből anonim ítéleteket elemzek, amelyek kizárólag a döntési körülmények és indoklás részleteire terjednek ki. A határozatok tárában összesen tíz ilyen ítélet elemzésére volt lehetőségem, amely már lezárásra és a rendszerbe feltöltésre került. A minta nem minősül reprezentatívnak, azonban következtetések vonhatók le az adatokból, valamint a hipotézisek tesztelhetők. A kutatás a 2020/2021-es időszakot ölelte fel, amikor az ügyek már jogerősen lezárásra kerültek.

A kutatás módszertanának segítségével lehetőségem van a hipotézis tesztelésére, valamint a bűnszervezet lényegi összetevőinek meghatározására. Matematikai függvények beágyazásával gyakoriságot és relatív gyakoriságot számoltam. A gyakoriság azt mutatja meg, hogy egy adat hányszor fordul elő, míg a relatív gyakoriság azt mutatja meg, hogy az összes elemszámhoz, mint száz százalékhoz képest, hogyan oszlanak meg az egyes csoportok között a minta elemei. Egyrészt tehát választ kapok arra a kérdésre, hogy a mintabéli értékeknek mekkora az előfordulási aránya, valamint az egyes mintabéli elemek hogyan, milyen mértékben oszlanak meg a különböző csoportok között. A lehetséges értékeket gyakoriságukkal együtt egy táblázatban foglalom össze:

2. 2. Kutatási eredmények

Alaptézis										
Magyarországi ítéletek	Szervezett bűnözéshez leginkább köthető bűncselekmények									
	Fegyverkereskedelem									
	Emberkereskedelem (embercsempészet)				x					
	Kábítószer- kereskedelem		x			x			x	
	Tömegpusztító fegyverek kereskedelme									
	Vesztegetés (Korrupció, hivatali visszaélés)				x	x	x			
	Pénzmosás és pénzhamisítás								x	
	Ítéletekben megjelent új nem tipikus bűncselekmények									
	Iparjogvédelmi jogok megsértése	x								
	Költségvetési csalás			x						x
	Jövedékkel visszaélés				x					
	Befolyással üzérkedés						x			
	Készpénz-helyettesítő eszközzel visszaélés							x		

1. számú táblázat: A szervezett bűnözéshez köthető bűncselekmények
(A szerző saját szerkesztése)

A kutatás során az alábbi ítéleteket elemeztem:

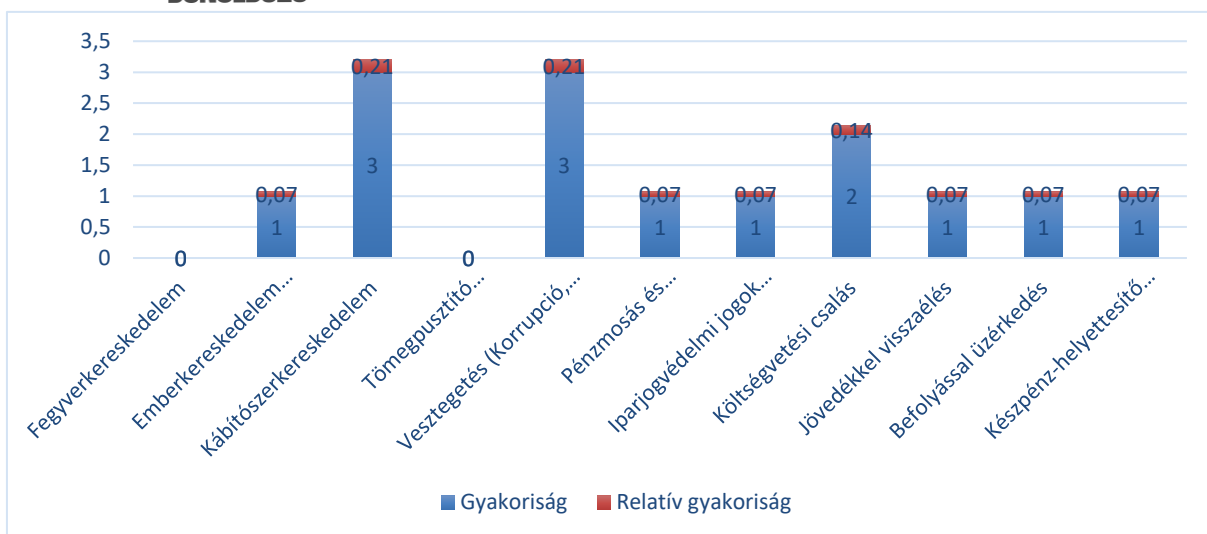
- a Nyíregyházi Törvényszék mint másodfokú bíróság 2.Bf.697/2018/14. számú ítélete (iparjogvédelmi jogok megsértésének büntette);
- a Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság 3.Bf.323/2019/174. számú ítélete (kábitószer-kereskedelem büntette);
- a Debreceni Ítéltábla mint másodfokú bíróság Bf.I.189/2021/8. számú ítélete (költségvetési csalás büntette);

- a Szegedi Ítéltábla mint másodfokú bíróság Bf.I.340/2020/61. számú ítélete (jövedékkel visszaélés büntette);
- a Szegedi Törvényszék Katonai tanácsa Kb.I.58/2017/178. számú ítélete (embercsempészés büntette, hivatali visszaélés büntette);
- a Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság 3.Bf.133/2021/8-III. számú ítélete (kábitószer-kereskedelem büntette, vesztegetés büntette) (mellőzés);
- a Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság 3.Bf.172/2020/201-III. számú ítélete (befolyással üzérkedés büntette, vesztegetés büntette) (mellőzés).
- a Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság 3.Bf.40/2021/26-VII. számú ítélete (készpénz-helyettesítő eszközzel visszaélés büntette);
- a Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság 3.Bf.147/2021/11. számú ítélete (pénzhamisítás, kábítószer-kereskedelem büntette);
- a Debreceni Ítéltábla mint másodfokú bíróság Bf.IV.282/2021/79. számú ítélete (költségvetési csalás büntette).

Kettő esetben – ugyan az alapügyben a bűnszervezet mint minősítő körülmény megjelent - a bíróság úgy ítélte meg, hogy a jogerős döntés meghozatalakor mégsem látta annak vádbeli ügyészi megalapozottságát a bizonyítási eljárásban.

Fegyverkereskedelem az ügyekben nem fordult elő, a magyar hatóságok fegyverkereskedelemmel kapcsolatos bűncselekményeket, a bűnszervezetben való részvételt mint minősítő körülményt nem vizsgáltak. Az emberkereskedelem vagy embercsempészet mindösszesen egy esetben szerepelt; érdekes körülmény, hogy abban hivatásos szolgálati jogviszonnyal rendelkező bűnelkövetők tettenérésére is sor került. A kábítószer-kereskedelem három esetben is volt bűnszervezethez köthető. A tömegpusztító fegyverekkel kapcsolatos bűncselekmények hazai viszonylatban nem fordultak elő. Vesztegetés és hivatali bűncselekmények három esetben képezték a bűnszervezet eszköztárát. A pénzmosással és pénzhamisítással kapcsolatos eljárások egy esetben voltak a szervezett bűnözés jelenségéhez köthető előfordulási bűncselekmények.

Új bűncselekményként került regisztrálásra (atipikus módon) az iparjogvédelmi jogok megsértése, a jövedékkel és készpénz-helyettesítő eszközzel való visszaélés, a befolyással üzérkedés egy-egy esetben, valamint a költségvetési csalás két esetben.

1. számú diagram: A szervezett bűnözéshez köthető bűncselekmények
(A szerző saját szerkesztése)

A kutatási minta (n=10) összességében 14 különféle bűncselekményt tartalmazott. A fentiek alapján a tervezett minta 14 elemre módosult (n=14). A matematikai statisztikai próbák alapján megállapítható, hogy a fegyverkereskedelem és a tömegpusztító fegyverek kereskedeleme a kutatás minimumértékét jelentették, tekintettel arra, hogy a magyar szervezett bűnözéshez köthetően nem jelentek meg (min=0). A maximumérték a kábítószer-kereskedelem és a vesztegetéshez köthető bűncselekményekben csúcsosodott ki, amely a vizsgált terület 3-3 esetszámát jelentette (max=3). A köztes értéket, ezzel a mediánt a költségvetési csalás két esetszámmal, míg az összes fennmaradó bűncselekmény esetén egy-egy esetszámmal, mint előfordulási arányt jelöltem. (med=2).

A relatív gyakoriság tekintetében a maximum érték 0,21 %-ot, a köztes értékeknél (1-2) pedig 0,14-0,07 %-ot jelent. Ez azt jelenti, hogy azon bűncselekmények, amelynek esetszáma 1, úgy a relatív gyakoriság 0,07%; azon bűncselekményeknél, amelynek az esetszáma 2, úgy a relatív gyakoriság 0,14%; a fennmaradó esetekben, amelyeknek 3 az előfordulási aránya, a relatív gyakorisága 0,21 %-ot ölel fel.

3. KONKLÚZIÓ ÉS AZ EREDMÉNYEK ÉRTELMEZÉSE

A kutatásban tesztelt hipotézisemet részben sikerült csak bizonyítanom. A kutatás maximum értékét a szervezett bűnözéshez köthető, korábban már ismert bűncselekmények elkövetése jelentette, így a magyarországi minta sem tér el a nemzetközi színtértől. A vesztegetés, korrupció, hivatali visszaélés, valamint a kábítószer-kereskedelem a mai napig hazánkban is a szervezett bűnözéshez, így a hatályos jogi szabályozásban megjelenő bünszervezethez mint minősítő körülményhez, vagy önálló deliktumhoz kapcsolódik. Ugyan a fegyverekhez és az ahhoz szorosan kapcsolódó nukleáris vagy tömegpusztító fegyverekhez kapcsolódóan itthon elkövetés nem társult, ez nem jelenti azt, hogy az a szervezett bűnözés profiljába ne illeszkedne. A kutatás során egy górcső alá vettem az embercsempészetet és emberkereskedelmet, azonban az az elemzett ítélet tekintetében kizárólag az embercsempészetre terjedt ki. Mindez természetesen szintén nem jelenti azt, hogy a szervezett bűnözéshez kapcsolt emberkereskedelem ne lenne az elkövetői hálózatok eredményterméke, az csupán a magyar viszonylatban, a vizsgált időszakban nem jelent meg. Az új elkövetési metódusok viszont szorosan kapcsolódnak a fehérgalléros bűnözéshez, s ez bizonyítja, hogy nemcsak a szervezett bűnözés jellege és dinamikája változik, hanem az általuk elkövetett bűncselekmények atipikus esetei jelennek meg. Ilyen például a költségvetési csalás, vagy a gazdasági bűncselekmények köre, vagy a jövedékkel vagy készpénz-helyettesítő eszközzel való visszaélés.

Azáltal, hogy a szervezett bűnözéshez kapcsolható bűncselekmények lényegi ismérveit feltárnom sikerült, olyan stratégiai kidolgozására lehet szükség, amely az egyes elemekre külön és külön reflektál. Ez a reflexió a közösséget működtető alrendszerek mindegyikére ki kell, hogy terjedjen így szükséges a szociális, a kulturális, a gazdasági, a honvédelmi és a rendvédelmi rendszerek együttes bevetése a kooperáció végrehajtására. Amennyiben az államok felismerik, hogy a tudomány az új eredményekkel hozzájárulhat a gyakorlati megvalósításhoz, úgy sokkal eredményesebb küzdelmet tudunk folytatni az olyan veszélyes és fenyegető jelenségek ellen, mint például a szervezett bűnözés.

Dr. Nagy Sándor István¹ – Dr. Gonda Éva²
***A Rendőrség személyi állománya érdemeinek
elismeréséről, II. közlemény***

BEVEZETÉS

A szerzőpárosunk által korábban jegyzett *A Rendőrség személyi állománya érdemeinek elismeréséről* című publikációjában rögzítésre kerültek azok az elismerési formák, amelyeket Magyarország Rendőrségének állományába tartozó személyek kaphatnak meg érdemeik elismeréseként. A szolgálati elismerések témaköre azonban olyan mértékben szerteágazó, hogy az mindenképpen további kutatásra érdemes.

A korábban ismertetett elismerési formák vonatkozásában kíváncsiak voltunk arra, hogy a személyi állomány körében ezek az elismerési lehetőségek mennyire ismertek, illetve arra is, hogy azok milyen arányban kerülnek alkalmazásra. Ennek feltérképezéséhez egy kérdőíves kutatást végeztünk el, amely természetesen nem terjedhetett ki a teljes rendőri állományra, viszont azt így is releváns részét képező mintavételnek tekinthetjük.

Továbbra is úgy gondoljuk, hogy a rendőri állományban rendkívül sok olyan, a hivatása iránt elkötelezett személy dolgozik, akik munkájukat elszántan és fáradhatatlanul végzik. Az ilyen módon, az állampolgárok és a testület érdekében végzett munka elismerésre méltó, e személyek érdemessé válnak a jutalmazásra. Jelen tanulmányban arra a kérdésre keressük a választ, hogy milyen gyakorisággal részesülnek a Rendőrség személyi állományába tartozó személyek munkájukért valamilyen dicséretben, egyéb más jutalmazási formában, illetve hogy milyen újításokat lehetne bevezetni az állomány által végzett munka megfelelő elismerése érdekében.

---

¹ A Szerző korábbi rendőrtiszt, egyetemi oktató, Milton Friedman Egyetem (E-mail: sandoristvan4@gmail.com).

² A Szerző pénzügyőr főhadnagy, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Közép-magyarországi Bűnügyi Igazgatóságának nyomozója (E-mail: gonda.eva.bp@gmail.com).

1. A BÜNÜGYI ORSZÁGOS RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES ÁLTAL ADOMÁNYOZOTT ELISMERÉSEK

Folytatva az előző cikkünkben rögzített elismerések sorát, jelen fejezetben ismertetésre kerülnek azok a jutalmazási formák, amelyeket a bűnügyi országos rendőrfőkapitány-helyettes ad át.

Dr. Tőreki Sándor rendőr vezérőrnagy mint 2016. szeptember 1-jétől hivatalban lévő bűnügyi országos rendőrfőkapitány-helyettes³ 2018-ban adományozta először az általa alapított *Bűnügyi Szolgálati Ág Arany Plakett díjat*. A díjnak kizárólag arany fokozata létezik.

A díjra felterjeszthetők azok az állományban lévő személyek, akik munkájukban hosszabb ideje egyenletesen kimagasló teljesítményt nyújtanak, legalább nyolc éve bűnügyi területen dolgoznak, emberi, erkölcsi tulajdonságaik és szakmai tapasztalataik alapján példaként állíthatók az állomány elé. Ez az elismerés a bűnügyi területen végzett kimagasló munka erkölcsi méltatása. Az Arany Plakett odaítéléséről minden évben Bizottság dönt.⁴

A díjra szervenként egy fő terjeszthető fel évente. 2018-ban a díjat négy fő, 2019-ben öt fő, 2020-ban három fő, 2021-ben három fő és 2022-ben szintén három fő vehette át.⁵ Az idei átadásra 2022 júniusában került sor.⁶

A gyermek- és ifjúságvédelmi programok egységes végrehajtásáról szóló 16/2016. (VII. 21.) ORFK utasítás alapján a DADA, az ELLEN-SZER és az Iskolai Bűnmegelőzési Tanácsadó programokban résztvevő személyek az úgynevezett bűnmegelőzési programokban működnek közre.

A bűnmegelőzési programokhoz kapcsolódnak „Az év DADA rendőre”, „Az év ELLEN-SZER rendőre”, és „Az év Iskolai Bűnmegelőzési Tanácsadó tisztje” elismerési formák. Ezek a díjak azoknak a rendőröknek adományozhatók, akik a munkakörükből adódó alapfeladataikat kiválóan teljesítik, akik legalább három éve részt vesznek az általános iskolai program oktatásában, ez idő alatt kimagasló munkát végeztek, amelyet alátámaszt a köznevelési intézmények véleménye is,

³ <https://www.police.hu/ugyintezes/szerv/orszagos-rendor-fokapitanysagbunugyi-foigazgatosag/vezeto/dr-toreki-sandor>

(Letöltés: 2022. 12. 31.)

⁴ Országos Rendőr-főkapitányság tájékoztatása alapján

⁵ Országos Rendőr-főkapitányság tájékoztatása alapján

⁶ <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/kozrendvedelem/elismeresben-reszesultek>

(Letöltés: 2022. 12. 31.)

továbbá akik kezdeményezik és szervezik az oktatást kísérő, kiegészítő egyes rendezvényeket, valamint közreműködnek azok végrehajtásában.⁷

A díjazottak kiválasztására az országos rendőrfőkapitány jogosult, a felterjesztett személy állományilletékes parancsnoka, a területi szerv bűnmegelőzési szervezeti eleme vezetője és az ORFK Bűnmegelőzési Osztály vezetője együttes javaslata alapján. A díjból évente három adományozható, az április 24-ei Rendőrség Napja alkalmából. A tárgyjutalom átadása ünnepélyes keretek között zajlik.⁸

A tárgyjutalmak ezen díjakhoz egy-egy plakett, amelyek a következőképpen néznek ki. Pajzs alakú fatalpon a DADA, ELLEN-SZER emblémát mintázó 110 mm-es fotómart festett műgyantázott plakett, amelyen egy vésett sárgaréz tábla található a jutalmazott rendőr nevével, illetve az adományozás évével megjelölve. A díj elnevezése „A ..... év DADA/ELLEN-SZER/Iskolai Bűnmegelőzési Tanácsadó tiszt rendőre díj”.⁹

A tárgyjutalom mellett az elismerésben érintettet a bűnügyi országos rendőrfőkapitány-helyettes jutalomban is részesítheti.¹⁰

2. A KÉRDŐÍVES KUTATÁS EREDMÉNYEI

Az elemzett téma – álláspontunk szerint – megkívánta a gyakorlati vizsgálatot is, ehhez szerzőpárosunk egy kvantitatív kutatási módszert választott. Mivel az általunk vizsgált témakör a mennyiségi méréssel támasztható alá leginkább, egy, az interneten keresztül anonim módon kitölthető kérdőívet készítettünk, amelyet egy, több ezer rendvédelmi dolgozót számláló, az egyik közösségi felületen működő csoport segítségével juttattunk el a kitöltő személyek részére, akik jelenlegi és korábbi, a rendőrség állományába tartozó dolgozók voltak.

Az online módon történő kitöltésre a választ adóknak 2022. november 20-a és 2022. december 11-e között volt lehetősége. Ezen időszak alatt összesen 572 fő töltötte ki kérdőívünket, amelyet – arányait tekintve – megfelelő mintavételnek gondolunk.

⁷ A gyermek- és ifjúságvédelmi programok egységes végrehajtásáról szóló 16/2016. (VII. 21.) ORFK utasítás (a továbbiakban: ORFK utasítás) 27. pont

⁸ ORFK utasítás 28-29. pont

⁹ ORFK utasítás melléklete

¹⁰ ORFK utasítás 29. pont

A kitöltésben nem csak a jelenleg a Rendőrségnél foglalkoztatott személyek vettek részt, hanem olyan kitöltők is akadtak, akik már nem aktív tagjai a szervezetnek, de korábban dolgoztak valamely szervezeti egységnél.

A kitöltők 36 %-a, azaz 206 fő nő volt, míg 64 %-a, azaz 366 fő férfi. A kitöltők életkoráról elmondható, hogy minden korosztályból részt vettek a kitöltésben. A 18-23. éves korosztályból 4 %, azaz 23 fő, a 24-29. éves korosztályból 12,4 %, egészen pontosan 71 fő, a 30-35. éves korosztályból 16,6 %, azaz 95 fő, a 36-41. éves korosztályból 18,7 %, azaz 107 fő vett részt a kutatásban. Emellett a 42-47. éves korosztályból 26,7 %, tehát 153 fő, a 48-53. éves korosztályból 14,5 %, azaz 83 fő, az 54-59. éves korosztályból 5,2 %, tehát 30 fő vett részt a kutatásban. Emellett 10 fő, tehát a kitöltők 1,7 %-a is kitöltötte a kérdőívet a 60 év feletti korosztályból.

A kitöltők jelenlegi, illetőleg legutolsó szolgálati helyeit vizsgálva elmondható, hogy a legtöbb kitöltő, 203 fő (35,5 %) valamely városi rendőrkapitányság kötelékéhez tartozik. 124 fővel (21,7 %) képviseltették magukat az ORFK (KR, RRI, ROKK, NOK stb.) kötelékébe tartozó kitöltők. 102 fő (17,8 %) valamely megyei rendőrfőkapitányságnál dolgozik/dolgozott, míg 65 fő (11,4 %) valamely kerületi kapitányságnál teljesíti/teljesítette feladatait. 42 fő (7,3 %) rendőrőrsön, míg 36 fő (6,3 %) határrendészeti kirendeltségen dolgozik/dolgozott.

A kitöltők vegyes eloszlási mintát mutatnak a Rendőrségnél eltöltött szolgálati idejük alapján is: közel azonos számmal vettek részt a kutatásban azok, akik viszonylag rövid, több éves, illetve viszonylag hosszú időt töltöttek a testületnél. 40 fő 2 évet, vagy annyit sem, 111 fő 3-8 évet, 136 fő 9-15 évet, 111 fő 16-21 évet, 99 fő 22-27 évet, további 75 fő 28, vagy több évet töltött el rendőri közegben. Látható tehát, hogy a válaszadásban minden korosztályba tartozó kolléga rendkívül aktív volt.

A kérdőívet kitöltő személyek jelenlegi, vagy a testülettől történő távozásuk szerinti utolsó jogviszonya vonatkozásában megállapítható, hogy a választ adók több mint a fele, 57,3 %-a (328 fő) a tiszthelyettesi állományba tartozik, míg a választ adók negyedét sem (24,1 %) éri el a tisztek száma (138 fő). 70 fő (12,2 %) a RIASZ-os kollégák közül került ki, míg 28 fő (4,9 %) munkavállaló, 3 fő (0,5 %) pedig kormánytisztviselő volt.

A kérdőívet kitöltők fenti jellemzőiből jól látható, hogy ténylegesen is a rendőrségi állomány – szinte – teljes egészét lefedő mintavételre kerülhetett sor.

Az *első kérdésünket* érintően – a Rendőrségnél mely elismerési formákról hallottak az ott dolgozók – az alábbiak állapíthatóak meg. A korábbi és a jelenlegi

tanulmányunkban bemutatott elismerési formák mindegyikéről hallottak már a kérdőívet kitöltő kollégák, a legkevésbé ismert elismerési formákat is ismerte legalább pár fő.

A legismertebb jutalmazási formák a pénzjutalom, a tárgyjutalom, az eggyel magasabb rendfokozatba történő soron kívüli előléptetés, a tanácsosi vagy főtanácsosi kitüntető cím, a 10-20-30 szolgálati év után járó szolgálati jel és az egy fizetési fokozattal való előresorolás voltak. A pénzjutalmat a kitöltők 96,2 %-a, a tárgyjutalmat pedig a kitöltők 91,1 %-a ismeri.

A legkevésbé ismert elismerési formák a Dr. Dobos János-díj, a háromfokozatú Dr. Dobos János Emlékérem, a Magyar Szent István Rend, a Szemere Bertalan Érdemjel, a Szolgálunk és Védünk Miniszteri Díj, a Bűnügyi Szolgálati Ág Arany Plakett díj és a Rendőrségi Aranytoll, illetve Petőfi-emlékplakett. Továbbá a válaszadók közül 11 fő egyik elismerési formáról sem hallott még.

A második kérdésünket érintően – a Rendőrségnél eltöltött időszaka alatt mely elismerési formában részesült a kitöltő – megállapítható, hogy pénzjutalom elismerési formában részesültek a legtöbben, összesen a választ adók 61,9 %-a kapott már ilyen jellegű elismerést. Szolgálati jelet a válaszadók 31,1 %-a kapott már szolgálati ideje alatt, eggyel magasabb rendfokozatba pedig a válaszadók közel negyedét, egészen pontosan 24,8 %-át sorolták már.

Tárgyjutalmat is közel ennyien – a válaszadók 22,4 %-a – kaptak, illetőleg írásbeli dicséretben a válaszadók 15,2 %-a részesült már. Helyi önkormányzat által nyújtott elismerésben 9,6 %-nyi kitöltő részesült, egy fizetési fokozattal való előresorolást pedig a kitöltők 8 %-a kapott érdemei elismeréseként.

A kitöltők közül pár fő volt, akit Miniszteri Elismerő Oklevéllel, miniszter által adományozott, névre szóló szál- vagy lőfegyver emléktárggyal, jutalomüdüléssel, tanácsosi vagy főtanácsosi kitüntető címmel, miniszter által alapított díj, plakett, emléklappal, Szent György Érdemjellel, Bátorságért Érdemjellel, Rendkívüli Helytállásért Érdemjellel, Árvíz és Belvíz Elleni Védekezésért Emlékéremmel, illetőleg Magyar Érdemrend és Magyar Érdemkereszttel tüntettek ki.

A kitöltők 20,8 %-a, azaz az 572 kitöltő személyből 119 fő nyilatkozott úgy, hogy nem részesült még semmilyen elismerésben. Ez azt jelenti, hogy az a 453 fő, aki már kapott valamilyen jellegű jutalmat, többnyire nem egy alkalommal részesült valamilyen elismerési formában, hiszen az átlagos jutalmazási arány 1,8 db jutalom/fő.

Harmadik kérdésünk arra irányult, hogy a kitöltők milyen elismerési formákat ismernek, amelyeket a kollégáik, rendőrségi állományba tartozó ismerőseik kaptak érdemeik elismeréseként. A kérdésre adott válaszok alapján itt is a pénzjutalom és a tárgyjutalom azok, amelyekről a legtöbben hallottak, mint olyan elismerési formák, amelyeket a kollégáik kaptak. Ezeket követik a tanácsosi, főtanácsosi cím adományozása, az eggyel magasabb rendfokozatba történő soron kívüli előléptetés, a Szolgálati Jel, az egy fizetési fokozattal történő előresorolás, az írásbeli dicséret és a helyi önkormányzatok által nyújtott elismerések. A kevésbé ismert elismerési formák megegyeznek az előző kérdésnél jelöltekkel. 17 fő válaszadó nem ismer olyan kollégát, aki elismerésben részesült volna, legalábbis – véleményünk szerint – erről nem rendelkeznek ellentétes információval.

Negyedik kérdésünkkel azt kívántuk felmérni, hogy a kérdőívet kitöltő állomány mennyire tartja megfelelőnek a Rendőrség elismerési rendszerének ismertetését a parancsnoki állomány részéről. A kitöltők több mint fele (58,2 %-uk) szerint a jelenlegi ismertetés nem megfelelő, 26,6 %-uk szerint pedig kevésbé megfelelőnek mondható. A jelenlegi rendszer gyakorlatban történő ismertetését a válaszadók 6,8 %-a tartja megfelelőnek, 2,3 %-a inkább megfelelőnek, 0,9 %-a pedig teljes mértékben megfelelőnek. 30 fő ebben kérdésben nem foglalt állást.

A fentiek alapján az körvonalazódik, hogy egyes szervezeti egységeknél a Rendőrség elismerési rendszerének ismertetése a parancsnoki állomány részéről megfelelőnek mondható, míg más szervezeti egységeknél – úgy tűnik – ez nem jellemző gyakorlat.

Ötödik kérdésünk a megkérdezett személyek által megfelelő elismerési forma megismerésére irányult; kíváncsiak voltunk, hogy mely elismerési formát tartják megfelelőnek arra a rendőrségi állományba tartozók, amellyel alkalmas módon történő elismerésnek tartanak elvégzett munkájukat.

A választ adók legnagyobb hányada egyértelműen a pénzjutalmat jelölte meg, mint érdemeinek legmegfelelőbb elismerési módját. Többen jelölték meg emellett az eggyel magasabb rendfokozatba történő soron kívüli előléptetést, a magasabb fizetési fokozatba történő sorolást, a tanácsosi - főtanácsosi cím adományozását. Többen megemlítették a vezetőik általi szóbeli dicséretet is egy-egy intézkedés végrehajtását követően. Volt továbbá olyan válaszadó is, aki szerint egy huzamosabb, a Testületnél eltöltött munkaviszony után megfelelő jutalmazási forma

lehetne egy pár hetes rekreációs szabadság, amelyhez az éves megállapított szabadságon felül állapítanának meg plusz szolgálatmentes napokat.

Az erre a kérdésre adott válaszok alapján egyértelműen az látható, hogy egyrészt a pénzjutalom valamilyen formában történő adását, illetőleg az erkölcsi, akár szóbeli elismerést tartaná az állomány nagyrésze megfelelő jutalmazási és elismerési formának.

Hatodik kérdésünkkel fel kívántuk mérni, hogy milyen fogadtatásra találna a Rendőrségen alkalmazott elismerési rendszer kibővítése egy 5-15-25-35 szolgálati év után járó Szolgálati Jel elismeréssel, amely a jelenlegi 10-20-30 szolgálati év után járó Szolgálati Jel mintájára kerülne kidolgozásra.

A válaszadók több mint fele (53,5 %-a) ezzel a koncepcióval teljes mértékben egyetértett. További 10,3 % inkább egyetértett, 14,5 % pedig egyetértett ezzel a felvetéssel. A válaszadók 8,6 %-a kevésbé értett egyet, 7,5 % pedig nem értett ezzel egyet, további 5,6 %-nyi válaszadó személy e kérdésben nem foglalt állást. Látható tehát, hogy a válaszadók összesen 78,3 %-a, tehát több, mint háromnegyede egyetértene ennek bevezetésével.

Végül utolsó, *hetedik kérdésünk* arra irányult, hogy mit gondolnak a kérdőívet kitöltők, amennyiben az erkölcsi elismerések és jutalmazások száma emelkedne a Rendőrségen, az pozitív állománymegtartó erővel bírna-e. A kérdésre adott válaszok alapján látható, hogy a kitöltők 79,9 %-a pozitív hatással járnak tartaná az elismerések és jutalmazások számának emelkedését. A kitöltők 41,1 %-a teljes mértékben egyetért, 18,9 %-a inkább egyetért, míg 19,9 %-a egyetért azzal, hogy állománymegtartás szempontjából pozitív hatásokkal járna az elismerések és jutalmazások bővítése. 9,8 %-nyi kitöltő személy kevésbé értett egyet, 7,5 % pedig nem ért egyet a fentiekben részletezett pozitív hatásokkal. A válaszadók 2,8 %-a e kérdésben nem foglalt állást.

3. JAVASLATOK

Már a fentiekben részletezett kérdőíves kutatás előtt is egyetértettünk abban, hogy a Rendőrség kötelékébe tartozó személyeknek, akik bármilyen feladatvégzésükkel elősegítik Hazánk szolgálatát, megfelelő módon történő jutalmazásban és elismerésben szükséges részesülnie.

Egyetértünk Beregnyei József ama meglátásával, hogy a rendvédelmi szervek sikeres működésének egyik előfeltétele a színvonalas humánerőforrás stratégia

megléte,¹¹ amelynek törekednie kell az állomány megtartására, hogy ne történhessen meg azért a színvonalas humánerőforrás csökkenése, mert az állomány nem érzi azt, hogy kimagasló szinten végzett munkája, többletmunkája nem kerül elismerésre.

Éppen ezért javasoljuk egyrészt, hogy kerüljön bevezetésre már ötéves rendőri szolgálat után is kitüntetésként egy Szolgálati Jel, azt követően pedig minden további ötödik évben egy-egy. A jelenlegi 10-20-30 év után járó Szolgálati Jel adományozási rendszert tehát felváltaná az 5-10-15-20-25-30-35-40-45 szolgálati év után elnyerhető elismerés.

Másrészt követendő példának tartjuk a BRFK XIV. Kerületi Rendőrkapitányság kapitányságvezetője által a közelmúltban alapított elismerési formát, a Kapitányságvezetői Emlékérmét. Az Emlékérem tartalmazza a Kapitányságvezetői Emlékérem megnevezést, a kapitányságvezető nevét és rendfokozatát, Zugló címerét és azon szakterület megnevezését, amelyen az elismert kiemelkedő teljesítményt nyújtott, alatta az elismerésben részesülő nevét és rendfokozatát, illetve az adományozás évszámát.¹²

A fenti Kapitányságvezetői Emlékérem adományozását továbbgondolva, meglátásunk szerint a jövőben potenciális lenne, ha az egyes helyi szervek vezetőinek (városi/kerületi kapitányságvezetők) a rendelkezésére állna egy nagyjából évi egymillió forintos keret, amely saját állományuk jutalmazására lenne fordítható. Az egyes vezetők szabadon dönthetnének arról, hogy az összeggel hogyan gazdálkodnak: azt kizárólag pénzjutalom formájában osztja szét az állománya arra érdemesnek gondolt tagjai között, vagy abból valamilyen emléktárgyat és/vagy egyéb erkölcsi elismerési formát alapít meg és adományoz, esetlegesen kombinálja ezt a két verziót.

Koncepciónk szerint ez elismerési és jutalmazási módozat kifejezetten az adott szervezeti egység teljes állományának elismerésére lenne fordítható, mind a hivatásos, mind a polgári állományt érintően. Amennyiben valamilyen egyedi jellegű erkölcsi elismerés kerülne megalapításra, természetesen azt kapitányságvezetői utasításba kell foglalni és azt előzetesen a felettes szervvel jóváhagyatni.

¹¹ Beregnyei József: A rendvédelmi szervek (rendőrség) végrehajtó állományának utánpótlása és a korosztályi jellemzők viszonya. In *Belügyi Szemle*, 2019/9. szám 111-112. o.

¹² <https://www.zuglo.hu/elismeresek-a-rendoroknak/>

A szerzőpárosunk által korábban készített *A Rendőrség személyi állománya érdemeinek elismeréséről* című publikációt kívántuk tovább folytatni. Cikkünk a Rendőrségnél jelenleg is szolgáló, illetve jelenleg már nem a Rendőrség kötelekében álló személyek körében végzett kérdőíves kutatás, mintavétel jelleggel.

A jelenleg adományozható elismerési és jutalmazási formák vonatkozásában kíváncsiak voltunk arra, hogy a személyi állomány körében ezen elismerési lehetőségek mennyire ismertek, illetve azok milyen arányban kerülnek alkalmazásra. Jelen tanulmányban egyrészt arra kerestük a választ, hogy milyen gyakorisággal részesülnek a Rendőrség személyi állományába tartozó személyek munkájukért valamilyen dicséretben. A kérdésekre adott válaszok alapján látható, hogy a kitöltők nagy része részesült már valamilyen elismerési formában. Az 572 kitöltő személy 20,8 %-a nyilatkozott úgy, hogy nem kapott még elismerést és jutalmat. Ez azt jelenti, hogy az a 453 fő, aki már kapott jutalmat, többnyire nem egy alkalommal részesült valamilyen elismerési formában, hiszen az átlagos jutalmazási arány 1,8 jutalom/fő.

Látható tehát, hogy az elismerési és jutalmazási rendszer – jelen mintavétel alapján – működőképesnek mondható, hiszen a megkérdezettek közel 80 %-a legalább egy jutalomban részesült már rendőrségi munkavégzése során. Megjegyezzük, hogy jelen tanulmánynak nem volt célja felvázolni azt, hogy akik nem részesültek elismerésben, arra milyen okból kifolyólag nem került sor, az jelen cikknek nem tárgya.

Másrészt arra kerestük a választ, hogy milyen újításokat lehetne bevezetni az állomány által végzett munka megfelelő elismerése érdekében. Elképzeléseink szerint egyrészt a Rendőrségnél eltöltött időt az 5-15-25-35 szolgálati év után járó Szolgálati Jellel ismerhetnék el. Másrészt pozitív hangvétellű és nagy valószínűséggel állománymegtartó erővel bíró lenne, amennyiben az egyes helyi szervek vezetőinek a rendelkezésére állna egy nagyjából évi egymillió forintos keret, amely saját állományuk jutalmazására lenne fordítható.

A Rendőrség kötelékében dolgozó személyek többnyire a hivatása iránt elkötelezettek, munkájukat elszántan és fáradhatatlanul végzik. Az ilyen módon, az állampolgárok és a testület érdekében végzett munka elismerésre méltó, e személyek érdemessé válnak a jutalmazásra, az az általunk végzett kutatás alapján is pozitív erővel hatna rájuk. Ennek okán érdemes lehet a jelenlegi elismerési és jutalmazási rendszert – még ha nem is az általunk javasolt ötletekkel, de – bővíteni.

Völgyesi Péter¹

A radiológiai bűnügyi helyszínelés

A Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Bűnügyi Technikai Főosztálya (KR NNI BTFO) és az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Energiatudományi Kutatóközpont Sugárbiztonsági Laboratóriumának (ELKH EK SBL) munkatársai egy új módszert dolgoztak ki a radioaktív és/vagy nukleáris anyaggal szennyezett helyszíneken található bűnjelek begyűjtésére.

1. MI A RADIOLÓGIAI BŰNÜGYI HELYSZÍNELÉS?

A hagyományos bűnügyi helyszíntől eltérően a radiológiai bűnügyi helyszín valamilyen – általában ismeretlen – radioaktív vagy nukleáris anyagot, illetve radioaktív anyaggal szennyezett bűnjelet tartalmaz. Ezek a különleges körülmények drasztikusan eltérő helyszínelési protokollokat igényelnek, ugyanis bármilyen ionizáló sugárzás jelenléte a bűnügyi helyszínen sugárvédelmi szempontok betartását követeli meg. A fő sugárvédelmi szempontok az idővédelem, a távolságvédelem és az árnyékolás. A megszokotthoz képest tehát gyorsabban, különleges eszközök (például Tychem védőruha, manipulátor, gázmaszk) használatával kell dolgozni, annak érdekében, hogy a helyszínelési munkálatokat végző személyek minél kevesebb sugárdózist szenvedjenek el (1. ábra).

A radiológiai bűnügyi helyszíneléshez használt eszközök és speciális védőruházat

2. MIÉRT DOLGOZNAK EGYÜTT A RENDŐRÖK A KUTATÓKKAL BŰNÜGYI HELYSZÍNEKEN?

Tekintettel arra, hogy sugárzó anyagokkal kell dolgozni, sugárvédelemben jártas szakemberek bevonására van szükség, akik amellet, hogy a sugárzó anyagokról rendelkeznek nyomozati szempontból hasznos szakmai ismeretekkel, képesek biztosítani a helyszínen dolgozó személyek sugárvédelmét – és ezáltal biztonságát – is.

---

¹ A Szerző tudományos munkatárs, az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Energiatudományi Kutatóközpont Sugárbiztonsági Laboratórium laboratóriumvezetője.

Az olyan kézi, illetve hordozható detektorok megfelelő használatához, mint a dózisteljesítmény-mérő, a felületiszennyezettség-mérő, az izotópazonosító készülék, a germánium félvezető detektor és az ezek által közvetített adatok értelmezéséhez elengedhetetlen a megfelelő szaktudás ismerete.

Fontos szempont még, hogy a helyszínről begyűjtött hagyományos, de sugárzó anyaggal szennyezett bűnjelek a tradicionális és a nukleáris forenzikus vizsgálatokra is alkalmasak legyenek.

Az EK SBL Mobil Szakértői Csoport tagjai többek között a sugárzó anyagok azonosításáért és kategorizálásáért felelős gamma-spektrometriai szakértő, a helyszínen lévő sugárforrásokat felderítő és begyűjtő személy (kereső személy), a keresztszennyeződés és a bűnjelek elszennyeződésének elkerüléséért felelős tiszta személy, valamint a személyek biztonságáért felelős sugárvédelmi szakértő.

A KR NNI BTFO részéről forenzikus fotókat készítő (fotós), bűnjeleket begyűjtő (dokumentáló személy), bizonyítékláncolat folyamatos biztosításáért felelős bűnügyi technikusokra, valamint a helyszínt irányító kárhelyparancsokra van szükség.

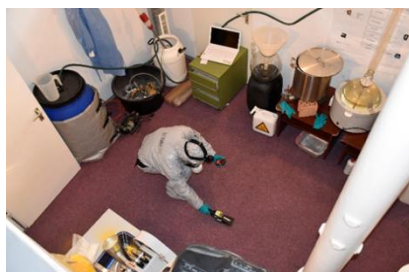
3. HOGYAN ZAJLIK A KÖZÖS MUNKA?

A helyszín dózisviszonyainak megismerése teleszkópos dózisteljesítmény-mérővel

A munkálatok a helyszínre érkezést követően előzetes mérésekkel kezdődnek, amelyek mentén sugárveszélyt jelző kordonokkal zónák kijelölése történik (2. ábra). Az idővédelemmel kapcsolatos sugárvédelmi számítások e mérések alapján elvégzésre kerülnek. A kapott adatok birtokában közölhetők a helyszíni munkálatokra vonatkozó dózis- és időkorlátok.

A kereső személy a felületiszennyezettség- és dózisteljesítmény-mérő eszközökkel elkezd a szennyezett felületek és forró pontok felkutatását (3. ábra). Őt követi a dokumentáló személy, aki helyszínrajzot készít, valamint megjelöli a sugárzó bizonyítékokat, amelyeket segít begyűjteni a kereső személlyel (4. ábra). A fotós digitális nyomrögzítést végez a bűnjelekről és a helyszínelésről. Minden sugárzó anyag

A felületiszennyezettség-mérő és dózisteljesítmény-mérő segítségével történő helyszíni felderítés

lokalizálása és azonosítása (5. ábra) után a begyűjtés sorrendjének megtárgyalása

következik, majd a kereső és a dokumentáló személyek a meghatározott sorrendben begyűjtik a sugárzó anyagokat és a szennyezett bűnjeleket (6. ábra). A begyűjtött anyagok kategorizáláshoz a helyszínen gamma-spektrometriai vizsgálatokra kerül sor (7. ábra).

Ezt követően további részletes vizsgálatok céljából egy speciális járművel az EK-ban található Nukleáris Törvényszéki Laboratóriumba szállítják a mintákat (8. ábra).

A hagyományos (bal) és radioaktív (jobb) bűnjelek megjelölése a helyszínen
A sugárzó anyagok azonosítása hordozható izotópozonosító eszközzel

A hagyományos és radioaktív bűnjelek begyűjtése.

Helyszíni gamma-spektrometriai mérés.

A radioaktív anyagok elszállítása az Energiatudományi Kutatóközpont mozgó laboratóriumával.

4. KÖZÖS EREDMÉNYEINK

A több éves munkával kifejlesztett közös eljárásrend több hazai eseményen (például nyomozók képzése) és az alábbi nemzetközi konferenciákon is bemutatásra került:

- 2020-ban az „International Conference on Nuclear Security: Sustaining and Strengthening Efforts (ICONS 2020)” konferencián;
- 2021-ben a „66th IAEA General Conference (GC)” konferencián;
- 2021-ben a speciális védőruha fel- és levetésével kapcsolatos protokoll kidolgozása, amely a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (NAÜ) oktató anyagába is bekerült;
- 2021-ben a CMX-7 (Collaborative Material Exercise);
- 2022-ben a „Technical Meeting on Nuclear Forensics: From National Foundations to Global Impact” konferencia;
- 2022-ben a „First International Conference on Nuclear Law: The Global Debate” elnevezésű konferencia;
- 2022-ben az „Including – Innovative cluster for radiological and nuclear emergencies” Európai Unió projekt;
- 2022. év végén a radiológiai bűnügyi helyszínelés területén elvégzett közös munkát a Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesülete Dobos János Ezüst Emlékéremmel ismerte el.

Dr. Dobos János Bronz Emlékérem kitüntetettjei:

Babos László r. alezredes

Szilágyi Attila r. százados

Havas István r. főörzszászlós

**Minden kedves Olvasójának áldott karácsonyi ünnepeket
és sikerekben gazdag, boldog új évet kíván a**

